BİR HANIM EFENDİNİN ÖLÜMÜ

PERİDE CELAL

h2o kitap

bir hanımefendinin ölümü

peride celal

h2o kitap
ağustos 2019- istanbul

Peride Celal

(10 Haziran 1916 - 15 Haziran 2013). Gerçek adı Emine Peride Yonsel. İstanbul'da doğdu. Haydarpaşa İlkokulu'nda ve Saint Pulcherie Fransız Okulu'nda okudu ama bu eğitimi üveybabasının zorunlu Anadolu görevi nedeniyle yarım kaldı. Yazı hayatına *Yedi Gün* dergisinde yayınladığı "Ak Kız'ın Hikâyesi" adlı öyküsüyle başladı (27 Kasım1935). Yazarlığını ilerletebilmek için İstanbul'a anneannesinin yanına taşındı. Geçinebilmek için her gün öykü yazdı ve İstanbul Elektrik Şirketi'nin Neşriyat Bölümü'nde işe girdi. *Son Posta, Cumhuriyet, Tan, Milliyet* gazetelerindeki öykü, röportaj ve romanları yayınlandı. İlk romanı *Sönen Alev* 1935 yılında *Son Posta* gazetesinde tefrika edildi, 1938'de basıldı. Ardından bir macera kurgusu içinde kentli kadınları esas alan aşk romanları yazdı. Bunlar arasında *Yaz Yağmuru* (1940), *Ana Kız* (1941), *Kızıl Vazo* (1941), *Ben Vurmadım* (1942), *Atmaca* (1944), *Aşkın Doğuşu* (1944), *Yıldız Tepe* (1945), *Dar Yol* (1949) vardır. 1935-1954 yılları arasında yazdığı 400 civarında öyküsü ve tefrika kitaplarıyla 1940'lı yıllarda gazetelerin tirajlarını arttırmalarında pay sahibi oldu. Nazım Hikmet ile dostluğu dolayısıyla siyasal baskılara uğradı ve 1944 yılında İsviçre'ye gitti, Türkiye'nin Bern Basın Ateşeliği'nde üç yıl sekreter olarak çalıştı. 1947'de avukat Atıf Yonsel ile evlendi. 1954 yılından itibaren roman anlayışı değişmiş, daha gerçekçi ve toplumcu eserler vermiştir: *Üç Kadının Romanı* (1954) *Kırkıncı Oda* (1958), *Gecenin Ucunda* (1963), *Güz Şarkısı* (1966), *Evli Bir Kadının Günlüğünden* (1971), *Üç Yirmi Dört Saat* (1971), *Jaguar* (1978, öykü), *Bir Hanımefendinin Ölümü* (1981, öykü), *Pay Davası* (1985, öykü), *Üç Kadın* (1987), *Kurtlar* (1991), *Mektup* (1994, öykü), *Melahat Hanım'ın Düzenli Yaşamı* (1999), *Deli Aşk* (2002). Peride Celal, *Üç Yirmi Dört Saat* adlı romanıyla "1977 Sedat Simavi Edebiyat Ödülü'nü, *Kurtlar* adlı romanıyla da "1991 Orhan Kemal Roman Armağanı'nı kazandı. 15. İstanbul Kitap Fuarı'nde TÜYAP'ın "Onur Yazarı" seçildi.

Kızıl Vazo romanı Atıf Yılmaz tarafından iki farklı senaryoyla 1961 ve 1969'da, *Yıldıztepe* romanı Memduh Ün tarafından 1965'te, bu kitap yer alan *Ada* öyküsü de Süreyya Duru tarafından 1988'de sinemaya uyarlandı.

bir hanımefendinin ölümü

iki uzun öykü

Peride Celal

h2o kitap

h2o kitap - 108

Türkçe Edebiyat **dizisi - 42**

Öykü - 12

Edebiyat Belleğimiz - 14

Bir Hanımefendinin Ölümü

Peride Celal

ISBN 978-605-7637-09-3

© Ayşe Zeynep Ergün, ®h2o yayıncılık ve iletişim hizmetleri ltd. şti, Mayıs 2019.

1. Baskı, h2o kitap, Ağustos 2019, İstanbul.

(İlk basım, *Karacan Yayınları,* Ağustos 1981.)

Yayına hazırlayan Özcan Özen

Kapak Sevil Tarla

Sayfa düzeni Duru Su

Baskı ve Cilt Ceylan Matbaası Tuncay Mat
Davutpaşa Cad. Güven İş Merkezi,
83/317 Zeytinburnu/İstanbul
Matbaa Sertifika No 40933

h2o yayıncılık ve iletişim hizmetleri ltd. şti.
Barbaros Mah., Tophanelioğlu Cad.,
Gülbeste Çıkmazı, 10/2. Üsküdar - İstanbul
Yayıncı Sertifika No 22734

www.h2okitap.com
www.twitter.com/h2okitap
www.facebook.com/H2o

bir hanımefendinin ölümü

Bir Hanımefendi'nin Ölümü

Apartmanın iki kapısı vardı. Bir konuklar, bir de hizmetçiler, satıcılar için. Büyük kapının üzerindeki kabartmalı tunç levhada "Hayruş" diye yazıyordu. Altında daha büyük, oyulmuş, kara bir yazı ile "Hanımefendi."

Çalındığında bülbül gibi şakıyan zilin yuvarlağı da, "Hayruş" adının yazıldığı levha örneği kabartmalı, tunçtandı. Her hafta özenle parlatıldığı için zil ve "Hayruş Hanımefendi" yazılı levha altın gibi ışıldar, göz alırdı. Apartmanın öbür katlarındaki hizmetçiler sık sık paylanırlardı bu yüzden: "Bak Hanımefendi'nin kapısının temizliğine!" Bak ziline! Bak paspasına!" diye.

Gerçekten de titizliğe varacak kadar temiz kadındı Hanımefendi. İyi yürekli, insan düşkünüydü. Koca-

mışlığının bile dokunup bozamadığı soylu bir güzellik vardı onda. Ayazpaşa'dakiler, konak komşuları çok sevip sayarlardı. "Eski toprak, Osmanlı hanımefendisi, yoksul anası, pırlanta gibi yüreği var..." Böyle derlerdi oralarda arkasından. Oğulları ve kızı için, yakınlarının, "Bunlar kime benzemiş, kime çekmiş!" diye şaşırıp kalmaları belki bu yüzdendi.

Ölümü, birkaç yıldan beri yerleşmeye çabaladığı Bebek semtinde ve oturduğu apartmanda olay yarattı. Onun gibi varlığı ve sağlığı yerinde, kocamışlığından başka derdi olmayan bir Hanımefendi'nin kendilerini yok etmeye kalkacağı kimsenin aklının ucundan geçmemişti.

Küçük hizmetçi Nihal, sabah banyoda suyun içinde ölüsünü bulmuş, çığlık çığlığa bütün apartmanı yerinden oynatmıştı. Yerdeki boş uyku hapı şişesini görmeseler, suyun içinde parlayan jiletten, sol bileğindeki ince kesiklerden damarlarını kesmeye çabaladığını anlamasalar, Büyük Oğlu'nun yaydığı yalana, Hanımefendi'nin beyin kanamasından öldüğüne herkes inanacaktı.

Çağrılan doktor da nedense Büyük Oğul'un yalanına uyarak ölümün beyin kanamasından ileri geldiğini saptamış, raporunu öyle vermişti.

Evin demirbaşı Cemile Abla, yukarı katın aşçısı Hacı'ya ağlayarak Hanımefendi'nin kendisini öldürdüğünü söylemişti. Büyük Oğul'un bunun gizli tutulmasını istediğini ekleyip "Allah aşkına kimseye deme!" diye de tembihlemişti. Yukarı katın aşçısı da başkalarına, "Aman kimse duymasın," diye fısıldayınca, haber hemen çevreye yayılıvermişti.

Hanımefendi'nin Büyük Oğlu namlı bir işadamıydı! Ailenin en akıllısı geçinirdi. Ayazpaşa'nın arka sokaklarından birinde analarıyla beraber köhneyen konağı

yıktırıp yerine otel yaptırmaya karar verdiğinde, Bebek'teki bu "şahane" kata yerleştirmişti Hanımefendi'yi.

Dayı Bey'e göre, konaktan ayrıldıktan sonra şu dörtbeş yıl içinde ne olmuşsa olmuştu. Cemile Abla, Dayı Bey'in ağzından duymuş, ölüm haberi üzerine koşup geldiği sabah: "Üç şey yıkmıştır ablamı, kocasını çok genç yaşında kaybetmesi, babamızın ölümü. Konaktan ayrılmaksa tüy dikti her şeyin üzerine..."

Ablasına yeni ev armağanı olarak apartman kapısına İtalyan malı zille, o garip "Hayruş" levhasını taktıran bu Dayı Bey'di işte. Guguklu İsviçre saati örneğin! O saat de Dayı Bey'in bir başka armağanıydı ve en çok Cemile Abla'yı mutlu kılmıştı. Yüksek sesle konuşma alışkanlığı vardı Cemile Abla'nın. Hanımefendi'ye kızdığında mutfağına kapanır, mırıl mırıl sızlanmaya koyulurdu. Guguklu saat mutfağa takıldığında önceleri alay olsun diye başlamış, gide gide kuşla konuşmaya alışmıştı.

Hanımefendi'nin Büyük Oğlu kapıdaki levhayı gördüğünde sinirlenmekle beraber, ailenin baş belası Dayı Bey'i kızdırıp üzerine çirkefi sıçratmamak için ses etmemiş, fabrika ustalarından birini göndermişti yazıyı düzeltsin diye. Adam levhaya soyadını kazıyacağına, "Hanımefendi"yi ekleyip çekip gitmişti.

Oğulları, kızı, gelini levhayı gördüklerinde çok gülmüşlerdi. Hanımefendi ise yalnızca içini çekmişti. "İşte bu hallere düştük, çoluğun çocuğun maskarası olduk," diye.

Hanımefendi, böylesine olur olmaz armağanlarla sık sık uğrayan küçük kardeşini çok severdi.

Dayı Bey bir zaman resme, bir zaman şiire merak sarmış, sonra hepsini bırakıp meyhane köşelerinde karar kılmıştı. Gene de sanatçı geçinirdi amatörce bile olsa. Güler yüzü, şakaları ve bol ikramları ile edindiği sanat-

çı, yazar birkaç dostu sayesinde biraz da solculuk karışmıştı işin içine. Aile içinde korkulan bir kişiydi. "Kızıl komünist!" diye küfrederdi Hanımefendi'nin Büyük Oğlu kızdığı zaman arkasından. Küçük Oğul alay ederdi gizliden, "Solcu değil, salak," diye. Hanımefendi'nin kızı ise gönlünce yaşamayı başaran, dünyaya metelik vermeyen dayısını severdi. Güzel adam diye en çok! Çünkü Dayı Bey güzel adamdı. Paşa babasına benzerdi.

Hanımefendi kendisini yumuşatıp konağı terk etmesini sağlamak koşulu ile oğullarının Dayı Bey'i, şirketin yönetim kuruluna üye olarak yemlediklerini bilmiyordu. Küçük Oğul'un düşüncesiydi bu. Büyük Oğul, solcu geçinen öyle bir parazitin işlerine burnunu sokmasından korkmuştu biraz. Kardeşi, dayılarının değil Marksizm'i, Lenin'in kim olduğunu bile bilmediğini söyleyerek, onu yatıştırmayı başarmıştı. Dayı Bey, yönetim kuruluna katılmış, eline sıkıştırılan birkaç hisse senedi ile pek güzel hizaya gelmişti.

Kapı bülbül sesleriyle açıldığında büyük bir hole girilir Hanımefendi'nin apartmanında. Yerler pembe mermer, duvarlar ince yaldız çizgili, koyu pembe duvar kâğıdı ile kaplıdır. Kapının karşısında büyük bir ayna ve iki yanında boruçiçekleri gibi üst üste binmiş tunçtan aplikler vardır. Yan duvarlardan birini, bir uçtan öbür uca kırmızı kapitone bir askılık kaplar. Askılığın karşısına pelesenkağacından bir konsol konulmuştur. El örgüsü, ipek pembe bir şalla örtülü olan konsolun üzerinde sarı kaplama, uzun ayaklı, eski telefonların kopyası bir telefon göz alır. Son yıllarda çok moda olduğu için bu telefonu annesine Büyük Oğul armağan etmiştir.

İnce bacaklı, pelesenkağacından sarı konsol, çeyizinden geldiği için gözdesiydi Hanımefendi'nin. Kapı yanına atıp o kocaman garip telefonu da üzerine koy-

duklarında çok alınmış ama sesini çıkarmamıştı. Gençliğinde el ile işlediği ve sabahları çok sevdiği kocasının karşısında sarınıp sallandığı tığ işi ipek şalı da konsolun üzerine kızıydı yakıştıran. Hanımefendi, Geneve'de bir yıl kurs gördüğü için dekoratris geçinen kızına söz geçiremeyeceğini bildiğinden, "Zamane çocukları işte!" diye mırıldanıp geçmişti.

Birinci holden sonra, kristal, dörtgen camlarla kaplı, iki kanatlı büyük bir kapıyla ikinci hole geçilirdi. Burası yuvarlak arkalıklı, küçük Goblen bir takımla döşeliydi. Ne yapıp edip sevdiği eski eşyaları elden çıkartmamıştı Hanımefendi. Ortada yuvarlak bir masa; üzerinde altın işlemeli, mor atlas masa örtüsü. Masa konaktaki eski yemek odasından kalmaydı. Döşemeleri aşındığı için, iskemleleri atacak yer ararken Cemile Abla'nın yeğenleri imdada yetişip sahip çıkmışlardı. Çeyiz bohçasını masa örtüsü diye kullanmak da gene Hanımefendi'nin kızının aklıydı. Gerçekten çok ince zevkliydi küçükhanım! Kolay mı, işi buydu kızın! Hanımefendi kızının, "Eskiyle yeniyi birleştirip uyum yaratmak!" gibi sözlerinden ve olmayacak eşyaları birbirine karıştırıp oraya buraya sıkıştırmasından bir şey anlamamakla beraber övünürdü onunla.

İç içe salonların yerlere kadar inen geniş pencerelerinden bakınca deniz ayaklar altındaydı. O apartmana kim gelse önce pencerelerin önünde durur, "Ne harika görüntü!" demeden de ayrılmazdı.

Üç büyük salonun üç ayrı rengi vardı: mavi, yeşil, kırmızı. En görkemlisi mavi döşeli olanıydı. Orta salon biraz küçüktü. Üçüncüsü yemek odasıydı. Hanımefendi, konaktakine benzemesi için direndiğinden, kırmızı kadife koltuklarından, kırmızı ipek perdelerine, Buhara halısına kadar salon, konaktaki yemek odası taklit edilerek döşenmişti. Duvarlarda Sisley'in, Corot'nun

aydınlık orman kenarlarını, dokunaklı doğa görüntülerini anımsatan, zamanla renkleri solmuş, kararmış, eski resimler asılıydı. Hanımefendi; Ayvazovski, Zonara, Halit Paşa, Hamdi Bey gibi ünlü ressamların tablolarını –gençliğinde konağın penceresinden "Kızkulesi," "İstanbul Minareleri" gibi suluboya resimler yaptığı için ressam geçinen– Dayı Bey'in yalvarmalarına dayanamamış, ona vermişti. O da dara geldiğinde götürüp Bedesten'de yok pahasına okutmuştu hepsini.

Hanımefendi elinde kalanları satmamak için direndiğinden karşı çıkmamışlardı çocukları. Oysa Büyük Oğul'un, Renoir'dan ne güzel reprodüksiyonlar vardı elinde.

Resimler asılırken kız kardeşine, "Zırvalamaya başladı bu kadın," demişti.

Kız kardeşi de "Aman ağabey, *laisse maman tranquille*, ne kadar ömrü kaldı şurada," diye, İsviçre'ye yerleşeli edindiği garip Türkçe-Fransızca karışımı konuşması ile kardeşini yatıştırmıştı.

Ağabeyinin, apartmanı kendi adına aldığını, bir gün oraya yerleşeceğini biliyordu.

Hanımefendi, paşa babasının konağında gördüklerini, Bebek'teki eve uygulamak istemişti ve bütün uğraşılara karşın çok şaşırmıştı, nasıl olup da eski günleri eşyalarla beraber oraya getiremediğine. Konağı bırakmaya baş eğdiğinde, çocukları yeni apartmanda her şeyin gönlünce olacağına yemin etmişlerdi. Bir sürü şey yok oluvermişti taşınma sırasında. Yardıma gelen Cemile Abla'nın yeğenlerinin üstüne atılmıştı suç. Bir zamandır kızının evdeki ufak tefek değerli şeyleri yürüttüğünün farkında değildi Hanımefendi. Küçük Oğlu'nun, ipek acem seccadeleri çoktan kendi evine taşıdığını da bilmiyordu. Büyük Oğlu'nun ev, eşya merakı yoktu. İşine bağlıydı çok. Fabrikayı durmadan

büyütüyordu. Holdingler, yeni yeni bölümlerle iş genişledikçe, kredi peşinde koşmaktan sersemleşen kardeşi ile çatıştıkları oluyordu. Küçük Oğul, genel müdür olmasına, fabrikayı yönetmesine karşın, dizginler başından beri, şirketin yönetim kurulu başkanı olan Büyük Oğul'un elindeydi. Bu da iki kardeşi birbirine düşürüyordu zaman zaman. Büyük Oğul'un, kardeşi gibi kumar düşkünlüğü, gece yaşantısı da yoktu. Kadınlarla ilgisi yatağa kadardı. Kıskanç bir kadın olan karısı öleli beri başının rahatladığını kimseye söylememişti ama bunu ailede herkes bilirdi. Son zamanlarda piyasaya yeni çıkan bir mankeni işinden çekmiş, beraber yaşıyordu. İlk uzun bağlantısıydı bu. Kıza tutulmuşa benzediğini söyleyenler vardı.

Hanımefendi'nin damadına gelince, Demokrat Parti yıkılıp da milletvekili ve Menderes'in yakını olan babasını Yassıada'ya sürdüklerinde Dışişleri'ndeki görevinden ayrılarak çoluğunu çocuğunu toplayıp İsviçre'ye yerleşmişti. O zamandan bu zamana Yunanlara, Ermenilere yakışan bir hınç pekleşmişti içinde memleketine, memleketinin insanlarına karşı. Türk olmaktan utandığını açıklamaktan çekinmezdi. "Bir daha bu memlekete dönmek mi!" demişti giderken. Dönmemişti gerçekten de! Babası Adalet Partisi'ne geçip yükünü yeniden doğrulttuğunda ve birkaç yıl önce öldüğünde bile karısı getirememişti İstanbul'a onu. Gizliden İsviçre uyruğuna geçtiğini, iki pasaport taşıdığını söyleyenler vardı. Geneve'de yazıhane açmıştı. Tanışı çoktu. İyi dil bilirdi. Kendisi gibi memleketten kaçmaya uğraşan Türklerin banka, para yatırımı, kredi işleriyle uğraşıyordu. İsviçre'ye yerleşmek isteyenlere yol gösteriyor, işin dümenini öğretiyordu. Türkiye'den dış ülkelere akın başlayalı iyi kazanıyordu. Karısının Fransız mücevherci ile ortaklaşa açtığı antikacı dükkânı, başlan-

gıçta yaşamlarını rahatça sürdürmelerine yardımcı olmuştu. Şimdiyse karısı ile biraz fazla sıkı fıkı gördüğü Fransız'ı çekemiyordu. Herifin, evine ikinci bir koca gibi, rahatça girip çıkışına içerlemeye başlamıştı.

Hanımefendi'nin vitrinlerindeki çeşmibülbüller, yüzyıllardan kalma yazılarla tuğraların saklandığı büyük sarı zarflar kaybolduğunda aile karışmıştı biraz. Dayı Bey bile burnunu sokmuştu işe. "Ulusal servet bunlar, nasıl kıyılır, nasıl kaçırılır..." diye. Hanımefendi arayı bulmak için zarfların kasasında saklı olduğunu söylemişti. Kimse inanmamıştı buna. Paşa babanın antika nargilesi, pırlantalı altın tabakası gibi tuğraların da İsviçre'yi boyladığı kesindi. Daha neler gitmişti el altından: eski çevreler, canfes örtüler, Hanımefendi'nin yıllarca önce güzel elleriyle işlediği sandık çeyizleri, gümüş kılaptanlı çatmalar, inci püsküllü namaz başörtüleri ve paşa babasının altın tellerle dokunmuş, paha biçilmez namaz seccadesi.

Kızının, Hanımefendi'yi nasıl soyduğunu, her şeyi nasıl İsviçre'ye taşıdığını, Küçük Oğul'un karısı ortalığa yaymış, Cemile Abla da dedikoduları hemen Hanımefendi'ye yetiştirmişti. Hanımefendi kalkıp vitrinleri dolaşmış, dolaplara, sandıklara göz atmıştı. Sonra bir şey demeden pencerenin kenarına oturup ağlamaya koyulmuş, "Evlat mı bunlar, yılan... yılan!" diye karşısına geçip yarasına tuz basan Cemile Abla'yı susturup uzaklaştırmıştı yanından. Cemile Abla da mutfağa koşup guguklu saatin İsviçreli kuşuna dert yanmıştı. Hanımefendi'nin ağlamaktan başka bir şey bilmeyen budala bir karı olduğunu, nesi var, nesi yoksa çocuklarına kaptırdığını, haydan gelenin huya gideceğini, çünkü Hanımefendi'nin dedesinin Bağdat paşasıyken oraları haraca kestiğini, Hanımefendi gibi mızmız bir karıya artık saçını süpürge etmeyeceğini,

ne olursa olsun yukarının o kara kuru aşçısı ile imam nikâhına "peki" diyeceğini, her şeyi anlatmıştı. Küçük Nihal ise koşup aşçıya yetiştirmişti.

"Ayol bunlar deli! Hanımefendi'nin o kadar parası pulu var, gene de kadın pencere kenarlarında oturup yıllarca önce ölmüş kocası, doksanında göçüp giden babası için ağlar durur... Eski günler, hep eski günler! Cemile Abla'ysa mutfakta saatin önüne geçip tahta kuşla konuşuyor saatlerce. Sakın sen o karıyla evlenme..." diye Hacı, Hanımefendi'nin dindar bir kadın olduğunu, çocuklarında bulamadığı sevgiyi, ancak öldüğünde cennete gidip sevdiklerine kavuştuğunda bulabileceğini söylemiş, kızın ağzını kapamıştı.

Gerçekten dindardı Hanımefendi. Ramazanlarda oruç tutar, Eyüp Sultan'a adaklar adayıp ayda bir olsun gitmeden yapamazdı. Yıkandığı günler, sakız gibi ak, ipek eşarbını kulak arkasına atıp yüreğinin ezikliğine karşın, oğullarına, uzaktaki kızına, dört bir yana dağılmış vefasız torunlarına Tanrı'nın esirgemezliğini dağıtmak için okur üflerdi uzun uzun.

Hanımefendi bir türlü ısınamamıştı, ama gerçekten de Bebek'te, kentin en güzel apartmanlarından birinde oturuyordu. Bu görkemli evin salonları sabahtan beri gidip gelenlerle taşıyor, küçük Nihal, Garson Mehmet oradan oraya koşuşturup duruyorlardı konuklara yetişebilmek için.

Mavi salon, bir otel salonu gibi büyüktü. Eşyalar da öyle. Büyük Oğul daha çok modern döşenmesini istemişti yeni katın. Hanımefendi'nin inat edip Ayazpaşa'daki konaktan getirdiği eski eşyalarla yeniler karışınca, kızının gösterdiği bütün özene karşın mobilyacı dükkânına dönmüştü salonların görünüşü.

Mavi salonun ortasına konmuştu, birbirinden kolayca ayrılıp birleşen Amerikan takımı. Koltukların, ka-

nepelerin hepsi gıcır gıcır ipek kadife kaplıydı. Kirlenmesini önlemek için koltukların, kanepelerin dayanak yerlerine eliyle yaptığı tığ işi ak dantel örtüler iliştirmişti Hanımefendi. Bir köşede yüksek arkalıklı yanları, kolları sırma şeritlerle çevrili *Louis XV* başka bir mavi kadife takım, duvar kenarına dizilmiş, ince bacaklı, altın yaldızlı hasır iskemleler, biraz ötede, yuvarlak arkalıklı, kenarları, kol yerleri oymalı, oturanları canından bezdiren *Directoire* bir başka takım, kapı yanlarına atılmış Ampir-Arap karışımı koltuklar, duvarlarda karşılıklı aplikler, tavanda büyük, ağır avizeler, yan masaların üzerinde göze batan Amerikan malı, sırık saplı, kocaman, kara abajurlar, birbirinin içinde yansımalarla insanın kendisini birkaç yandan görebildiği, tepeleri taç biçimi oymalarla süslü, yüksek boy aynaları.

Hanımefendi, bütün gençliğini denize karşı, ulu ağaçlar ve türlü çiçeklerle çevrili, antikalar, eski eşyalarla dolu bir konakta geçirdiği için doğaya olduğu kadar gösterişe de düşkündü. Mavi rengi çok sever ve kadifenin en görkemli döşemelik olduğuna inanırdı. Apartmanın büyük salonu bu yüzden açıklı koyulu mavi kadifelere bulanmıştı. Yerdeki yepyeni Isparta halısına kadar. İçlerinden çok kızmakla beraber, çocukları, sorun çıkarmaması için her istediğine göz yummuşlardı.

Kızı şaşıp kalmıştı:

"Bu yaşa gelmiş! Ne gerek var? Neden cam cila? *Pourquoi les meubles bleus les nouveaux rideaux.*"

Küçük Oğlu daha da ileri giderek karşı çıkmıştı açıkça:

"Canım anne nedir bu masraflar? Eziyet ediyorsun valla. Bizim ne halde olduğumuzu bilsen sen. Koskoca fabrika. Grevler, bir türlü çıkmayan krediler, malzeme darlığı. Kolay mı?"

Çok üzülmüştü Hanımefendi.

"Ah beni yerimde bıraksaydınız," diye.

"Haydi Hayruş dert etme, işte öyle saçmaladım, ağzımdan kaçtı," diye Küçük Oğlu sarılıp yanaklarından öpüvermiş, ağlamaya yumulan gözünü güldürmüştü anasının.

Yalnız kaldıklarında içini boşaltmıştı karısına:

"Yaşlandıkça çekilmez oluyor. Gelip karşısına oturacaksın, o eski masalları anlatacak, sen dinleyeceksin. İlle de yaptığı portakal tatlısından tatmak gerek, tatma da bak ne oluyor. Cemile Abla'nın pufböreklerini tıkacak sofrada, istediğin kadar rejim yaptığını söyle. Kentin en güzel yeri, en güzel apartmanı... Hâlâ dedesinden kalma köhne konağı, o harabeyi sayıklayıp duruyor, delirdi mi nedir!"

"Garip bir kadın senin annen, gününü yaşayacağına, eski günleri hayal edip yaşamaya çabalıyor," diye ilgisiz omuz silkmişti karısı.

Eski yapıtlar arasında yıkılması yasaklanan konağı, bir çaresini bulup yıkarak, tepeye büyük bir otel dikmeye kararlıydı iki kardeş de. Yabancı bir şirketle yazışmalar bile başlamıştı. Bu nedenle döşemeleri sökmüş, damın kiremitlerini, camlarını kırdırmış, konağı gerçekten harabeye çevirip rüzgârın, yağmurların eline bırakmışlardı. Hanımefendi'nin tatlı acı anılarını, burma bıyıklı kolağası kocasıyla geçmiş güzel, coşku dolu günlerini, eski evin büyük salonlarında, denize bakan camları kırık kuleli odalarında, kurnalı taşlıklarında rüzgârlar savuruyordu şimdi.

Apartmanda kaldığı ilk gece bir yabancı gibi dolanmıştı her yanı Hanımefendi. Cemile Abla'ya söylemişti:

"Herkesin rahatını kaçırdığımın farkında değil miyim sanıyorsun? Senin bile. Tanrı beni unuttu sanırım..."

Yatağına girdiğinde onun üşüyüp titrediğini gören Cemile Abla, telaşlanmış, sıcak su koymuştu ayaklarına. Örtülerin arasında küçük bir çocuğunki gibi ufalmış yüzü, acıyla dolu, güzel, kara gözleri Cemile Abla'nın içine dokunmuştu. Kızdığı zaman Hanımefendi'den nefret ettiği olurdu ama onu büsbütün de sevmez değildi. Dayanamamış, söyleyivermişti:

"Siz eskileri düşünüp durun. Babanızı, kocanızı, ananızı... Bunlarda yürek yok, hiçbirinde. Cemile söylemedi demeyin, bakın göreceksiniz yakacaklar sonunda konağı Hanımefendiciğim."

Hanımefendi, yüzünü duvara dönmüş, "Git... Git... Haydi, uyuyacağım..." demişti.

Cemile Abla, yukarı katın aşçısı Hacı'ya çıkmış, "Sanırım konağı yakacaklarını biliyor," demişti.

Şirketin yarısı Hanımefendi'nindi. Birçok şey gibi o, bunu da bilmez görünürdü. Oğulları da konunun üzerine gelmemeye dikkat ederlerdi.

Sık sık söyledikleri bir söz vardı:

"Ne olacak, nesi eksik yani!"

Hanımefendi uzun zaman yeni evine alışamamıştı. Gene bir gün sızlanıp yakınarak konağın sözünü ettiğinde, Büyük Oğul onu karşısına oturtmuş, işlerin çok kötü gittiğini, memleketin uçurumun kenarına geldiğini, katı almanın konağı tamirden daha ucuza mal olduğunu öne sürerek, anarşiden, vuruşmalardan söz edip anasını korkutma yolunu tutmuştu.

"Gazeteleri görmüyor musun, okumuyor musun! Dünya kana bulandı. Bakarsın bir gün de dan... dan... bizi bulur kurşunlar..."

Çok etkili olmuştu bu sözler. Hanımefendi öyle korkmuştu, öyle korkmuştu. O zamana kadar yalnız fotoromanlı gazeteleri, bir de sık sık çıkan kızının, gelininin güzel resimlerini görmek için *Hafta Sonu* alırdı.

Cinayet listelerine hiç bakmazdı üzülmemek için. Nasıl olsa işlerin bir gün düzeleceğine inanıyordu. Televizyonda arada bir haberleri dinler, maçları ya da hava raporlarını verircesine, aynı ilgisizlikle gözleri ellerindeki kâğıtlara dikilmiş, değişmeyen, durgun sesleriyle genç sunucular, ölenlerin ya da öldürenlerin adlarını sıraladıklarında şaşkın, mırıldanırdı:

"Nasıl olur, nasıl olur, daha çocuk bunlar." İlanları, şarkıları beklerken uyuyakalan Cemile Abla, onun korkulu sesine gözlerini açar, televizyondaki genç çocuğun resmine şöyle bir bakar,

"Aman Hanımefendiciğim, bize mi kaldı tasası. Birbirlerini yiyip bitirsinler de kurtulalım," derdi.

Kapının kilidi değişeli rahat uyumaya başlamıştı Cemile Abla. Küçük Nihal de tembihliydi. "Kim o!" demeden kimselere kapıyı açmıyordu artık.

Önceleri evdekilerin kapı önlerinde buluşup patlayan bombaları, ölenleri, öldürenleri konuştukları çok olurdu. Politika kavgalarına girişenler de vardı aralarında. Sonradan korkar olmuşlardı. "Ben bilmem, ben anlamam," diye herkes kaçıyordu böyle tehlikeli konuşmalara girmekten artık. Hanımefendi'nin evi de kentteki birçok ona benzer ev gibi, ölü bir denizde kendini kadere bırakmış küçük bir sandaldı. Nasıl fırtınalara girmekte olduğunu bilmeden sürüklenip gidiyordu dümeni çoktan kırılmış. Büyük oğlun öfkeli, acımasız konuşmasından sonra birdenbire yaklaşmakta olan fırtınayı görür gibi olmuştu Hanımefendi. Kuşku gelip oturmuştu yüreğine. Sevdikleri içindi korkusu. Torunları, kızı dışarıda, tehlikeden uzaktaydılar. Seviniyordu buna. Ama rüyalarında sık sık oğullarının öldürüldüğünü görmeye başlamıştı. Kurşunlar kendi yüreğine sıkılmışçasına bağıra bağıra uyandığı oluyordu geceleri.

Hanımefendi, altın almaya ve temizliğe tutkusunu bilen torunlarının İngiltere'den getirdikleri *Yardley* sabunlarının ince, uzun kutularında para biriktirmeye oğlunun öfkeli açıklamasından sonra başlamıştı. Çok pişmandı yeni apartmana o kadar para dökülmesine. "Sonumuz ne olur, bilinmez..." diye takmıştı kafasına iyice. Bu yüzden ele güne alay konusu oluyordu farkına varmadan.

"Ne çok işleri var çocukların, nasıl da yıpranıyorlar. Korkulu günler, çoook korkulu günler yaşıyoruz..." diye önüne gelene üzüntüsünü açıklayıp İsviçre'de yaşayabilmek için antikacı dükkânında çalışıp yorulan kızına, gâvur ülkelerindeki güç okullarda derslerin ağırlığı altında ezilen torunlarına acınıyordu çok. İçki ve esrar yüzünden hastaneye girip çıkan büyük torunu için "apandisit ameliyatı" diye yutturmalarına karşın, günlerce uyuyamamış, kocasının ölümünden sonra alıştığı uyku ilacının dozunu artırmıştı bir kez daha.

İçini arada sırada Cemile Abla'ya açardı. Kocasının ölümünü şöyle anlatmıştı ona:

"Savaşlar yüzünden eve bir uğrar, bir giderdi. Sonra Gazi Paşa'nın yanına kaçtı. Aylarca yolunu bekledik. Savaş bittiğinde yaralı döndü. Doktorlar, neler, neler... Yarım bir adam! İflah olmadı, hasta, sakat beş-altı yıl sürüklendi. Eridi eridi, tükendi gitti. Oğlanlar küçücük, ağlaşır dururlar, konak perperişan. Bir yandan hasta bakım ister. Geceleri uyku tutmaz, ya ben uyurken ölüp giderse diye. Beyin başındayım hep... Ah, yaşasaydı da ömür boyunca uykusuz kalaydım. Öldüğünde nah şu parmağım gibi kaldım. Kıza yedi aylık gebeyim üstelik. Yataklara düştüm. Doktorlar, 'Verem olur, o da ölür, çocuk da ölür böyle giderse,' demişler. Paşa babam, o mübarek adam Yakacık'ta kocaman bir köşk tuttu bize.

Orada doğurdum kızı. Bir bahçesi vardı köşkün. Bugün olmuş gibi anımsarım..."

Başka bir şey daha anlatmıştı Cemile Abla'ya: Kocasının ölümünden birkaç yıl sonraymış. Tanışları Hanımefendi'yi zorlamışlar, "Neden eskisi gibi kendine özen göstermiyorsun, neden boyanmıyorsun," diye. "Yıllarca süren matem olur mu, biraz da çocukları düşün, analarını eskisi gibi neşeli, güzel görmek istemezler mi?" diyorlarmış. Hanımefendi de kalkmış, kendine güzel bir giysi yaptırmış, allanıp pullanıp karşılarına çıkmış çocuklarının.

Cemile Abla, Hanımefendi'nin anlattıklarını Hacı'ya aktarırken ateş püskürüyordu:

"Amanın! Bunlar yok mu bunlar! Bir alaya almışlar zavallımı. Hele Büyük Oğul. 'Nasıl olur da bizim anamız bu yaşta?' diye. Bir daha boyanmak mı Hanımefendi'de."

"Otuz yaşındaymış," diyordu Cemile Abla, "boyadan, süsten vazgeçip kendisini çocuklarına adadığında."

Kocasının, paşa babasının ölümünden sonra, annesi, kız kardeşi! Tam bir güz dökümü! Büyüdükçe birer birer eski konaktan uçup giden çocuklar! Masallara, yemişlere, şekerlere yüz çevirmeye başlayan torunlar ve birdenbire çevresinde her şeyin dağıldığını, boşluğu görmüştü Hanımefendi. O zaman aile doktoru, uyku ilacını biraz artırmasını söylemişti. Sabahları sersem kalkması, öğleye kadar pencere önlerinde uyuklayıp rüya görmesi, unutkanlıkları bu yüzdendi.

Zaman zaman kendine gelip toparlanmaya çabalardı: "Aaaa! Ne oluyorum ben öyle? Biraz canlanalım bakalım..." derdi gülerek. Çocuklarına gitmeye kalkardı. En güzel giysisini giyip takıp takıştırarak. Yazık, hep o günlere düşerdi gelin hanımın terzi randevusu, dişçisi, Büyük Oğlu'nun iş toplantıları. Konaktan ay-

rılalı eski tanışlarıyla ilişkileri kesilmişti. Onlara gitse bile içi sıkılıyordu artık. Hastalık ve ölümden başka konuşacak şeyleri kalmamıştı. Araba çoğunca garajda dinlenirdi. Şoför Şakir sabahları uğrar, Cemile Abla'yı yeğenlerine, küçük Nihal'i amcasına, Garson Mehmet'i çarşıya, bakkala götürmeyecekse çekip giderdi.

Hanımefendi ayda yılda bir Boğaz sefasına çıkardı. Çoğunca evdekilerin zoru ile Cemile Abla'nın, küçük Nihal'in yalvarmalarına dayanamadığından. Doluşurlardı arabanın içine. Cemile Abla, Nihal; işi yoksa yukarı katın aşçısı Hacı da katılırdı aralarına.

Şoförün yanına otururdu Hanımefendi. Şirketten, oğullarından haber alabildiği için Şakir'le konuşmaktan hoşlanırdı. Ak, ipek eşarbı kulak kenarlarından arkaya atmış, elinde ipek eldivenler ve dizlerinin üzerinde kocaman, kapkara timsah derisi çantası. Çantanın içinde bütün paraları, elmasları.

Hırsız korkusundan onları evde bırakamaz olmuştu son günlerde.

Hep beraber Tarabya'ya dondurma, İstinye'ye tavukgöğsü, muhallebi, Sarıyer'e çay içip börek yemeye gidilirdi. Hacı önerdiğinde Tellibaba'ya kadar uzandıkları olurdu.

Hanımefendi'nin, rüzgârda eşarbı kayıp düşerdi ensesine. Terleyip eldivenlerini çıkarırdı. Gülerdi arkadaki kıkırdamalara kulak verip. Cemile Abla'nın Hacı ile işi pişirdiğinin farkındaydı. Arkada aşçıyla Nihal'in arasına sıkışmış oturan kadının kocaman memelerini hoplata hoplata kıkırdaması. Şoför Şakir'in dikiz aynasından Nihal'in açılan kabak bacaklarına attığı çapkın bakışları fark edince, "Haydi susun bakalım! Bayram çocukları gibi nedir bu şamata!" diye yalandan kızmaya kalkardı.

Böyle uzun gezintilerden sonra ilaç almadan uyuduğu geceler olurdu Hanımefendi'nin.

Bu gezmeler bir bakıma anılara, eski günlere yolculuktu.

"Ne eğlendik, ne eğlendik," diye bütün apartmana anlatırdı Cemile Abla. "Hanımefendi bile. Bizimle güldü, açıldı, yüzüne renk geldi valla."

Hacı, Hanımefendi'yi övmeye koyulurdu genç hanımına:

"Alçakgönüllü, sapına kadar dindar. 'Bir; eskiden,' diye başlıyor, bir hikâyeler anlatıyor, masal gibi."

Çocuklarıysa alay ederlerdi aralarında: "Annem gene hizmetçi, aşçı, kim varsa toplayıp Tellibaba'ya gitmiş."

"Annem sabun kutularını çıkarıp camın önünde paralarını sayıyormuş durmadan."

"Annem şirkete, muhasebeciye telefon etmiş, savaş çıkacak diye altın satın almak istiyormuş." Hanımefendi'nin davranışları anlaşılır gibi değildi çoğu için. Cemile Abla bile sırasında guguklu saatin karşısına geçip dert yanıyordu:

"Ayol akılsızın dediğine bakın: Savaş çıkacakmış, masrafı kesmeli, para biriktirmeliymiş. Sonumuz betermiş."

Gerçekten de Hanımefendi telaşlı, korku dolu bir yaşam içine girmişti son günlerde. Sabah, gazeteleri açıp kanları kaldırımlara bulaşmış ölülerin, yaralı kızların, oğlanların resimlerini gördü mü eli ayağına dolaşıyor, telefonu açıp oğullarını arıyor, kızına telefon etmeye kalkıyordu. Çocuklarının o korkunç olayların içinden hiçbir şey yokmuşçasına geçip gitmelerine, keyiflerince, aldırmadan yaşamlarını sürdürmelerine şaşıp kaldığını saklamazdı.

Bunu bir gün, İsviçre'den gelen kızına açtığında, bir iyi paylanmıştı. Kızı da tıpkı Cemile Abla gibi düşünü-

yordu ve bağıra bağıra söylemişti: "Bu cinayetler, saldırılar bizim için değil. Boşuna korkutmuş ağabeyim seni. Bunlar aralarında birbirlerini yiyip duruyorlar. *Tant mieux*! Yesinler, tükensinler de kurtulalım."

Hanımefendi sinivermiş, "Ben kendimi değil, sizleri düşünüyorum," demişti. "Bu bitmeyen cinayetler, gencecik ölüler. Pahalılık, yoksulluk."

Kızı büsbütün sinirlenmişti:

"Hem nedir o senin sabun kutularında para biriktirip durmadan altın alman! Koskoca fabrikanın yarısı senin! Arabaya binmeye korkuyorsun benzin pahalandı diye, bonfile yemiyorsun ete çok para gidiyor diye! Ağabeylerim har vurup harman savuruyor oysa!"

Hanımefendi ağlayan bir sesle mırıldanmıştı: "Kardeş değil, düşmansınız sanki birbirinize. Böyle mi yetiştirdim ben sizi? Yapma kızım, yapma."

Kızı acımasızca yapıştırmıştı:

"Biz çağımızın insanlarıyız, sen bunu anlayamıyorsun, sen eski kafalısın, duygusalsın. Ben kardeşlerimi severim ama gerçeği de söylerim takır takır..."

Ve bir başka gerçeği de söylemişti takır takır: "Ah bu memleket, bu geri kafalı insanlar. Kocam haklı, eş dost olmasa ben de hiç gelmeyeceğim..."

Birdenbire utanıp yumuşayıvermişti: "Seni de özlüyorum çok tabii."

Pişmanlık vardı gözlerinde, biraz yaş belki de. Boynuna sarılıvermiş, uzun uzun öpmüştü anasını. Kızının, 'Annemi özledim,' bahanesi ile kaçamak yapıp kıskanç kocasının elinden kurtulduğunu, Fransız ortağı ile Bodrum'da küçük bir tatil yapmaya geldiğini bilmiyordu Hanımefendi. Yüzüne gülüp sarmaş dolaş olduktan sonra da, 'Bu yıl çok moda Hayruşçuğum,' diye dedesinin altın zincirli, mineli cep saatini kopar-

ması çok kolay olmuş, kızı yanında her zamandan çok kaldığı için bayram etmişti Hanımefendi.

Genç kadın giderken kapıda Cemile Abla'nın yanaklarını sıkıştırmış, boynuna sarılıp mırıldanmıştı:

"Oh ne *corvée*!"

Hiçbir şey anlamamıştı Cemile Abla. Gene de bu beklenmedik sevgi gösterisi karşısında çok onurlanmış, kısa da olsa bir zaman Hanımefendi'ye çocuklarını çekiştirmekten vazgeçmişti.

İsviçre'ye yerleşeli küçük hanımın böyle abuk sabuk gâvur lafları etmesine de alışmaya başlıyordu. Bir iki gâvurca laf bile kapmıştı küçükhanımdan. "*Anormal*," diyordu kızdığında Hanımefendi'nin arkasından. "*Mersi*," diyordu, sırasında sesini inceltip. "Bizimkiler mi, çok moderen insanlardır," diye övünüyordu. Hakkı vardı küçükhanımın. Hanımefendi'nin durmadan Ayazpaşa'daki yıkıldı yıkılacak konağı sayıklaması çekilir gibi değildi. Bir gün önce, "Konağı elinden aldılar, paralarını yiyorlar," diye çekiştirdiğini unutup "Neme lazım..." diye anlatmaya başlardı Hacı'ya. "Yalnız Hanımefendi'yi değil, beni, Nihal'i bile düşünüyorlar bunlar. Küçükhanım hırçındır ama altın gibi yüreği var doğrusu. Bana kaç kez söyledi. 'Anneme bir şey olursa siz bizim malımızsınız,' dedi."

Kocaman göbeği, göğüsleri, kırmızı balon yanakları titreye titreye gülerdi.

"Ayol beni alıp İsviçre'ye götürecek istesem." Hanımefendi ise kırgınlık nedir bilmezdi çocuklarına karşı. Çocuklar da kendilerine göre seviyorlardı onu. "Zavallı, kocamış bir kadın. Nasıl olsa bir gün çekip gidecek," diye düşünüyorlardı. "Eski toprak, o daha çok yaşar, bakarsın bizi bile göndermiş öbür dünyaya," diye aralarında şakalaşırlardı. Bu yüzden Hanımefendi'nin öyle

birdenbire, kendi isteği ile çekip gidişine üzüldükleri kadar şaşırdılar da.

Odasına girip örtüyü yüzünden çekerek anasının gerçekten ölmüş olduğunu anlayınca, Büyük Oğul hemen bankaya giderek vekâletnamesini göstermiş, ölümünden söz etmeden kasaları boşaltıvermişti.

Hanımefendi'nin kızı, İsviçre'de acı haberi aldığında sevgilisinin omzunda bir süre ağladı. Oğlunun okulu vardı. Kızını alıp getirmek istedi. Hanımefendi'nin gözbebeği, "melekler kadar güzel" torunu direndi gelmemek için. Cami avlularında gelip geçenlerin ellerini sıkıp mezar başında dua etmek; böylesi törelerden nefret ederdi. Anası, "Torunları arasında en çok sevdiği sendin üstelik," diye paylamaya kalktığında yanıtını almıştı:

"Anneannem nasıl olsa gelip gelmediğimi bilmeyeceğine göre."

Hanımefendi'nin kızı, çok akıllıca bulduğu bu sözler karşısında pes edip, o sıralar büyük bir döviz kaçakçısının İsviçre'ye yerleşmesine yardımcı olmak için Zürich'de bulunan kocası da gelemediğinden, cenazeye yetişebilmek için yalnız başına yola çıkmıştı. Küçük Oğul'un karısına gelince, sınavların başlayacağı bir sırada iki gün için bile olsa oğullarını Londra'dan getirtmeye şiddetle karşı koymuştu. Büyük Oğul'un kızı ile damadı Amerika'daydılar. Çocuklara balayını zehir etmeyelim diye onlara hiç haber verilmemişti.

Bu gibi aksilikler bir yana, ölümünde her şey Hanımefendi'nin şanına göre düzenlendi denilebilir. Şirkette, fabrikada kim varsa alarma geçirilmişti.

Hanımefendi'ye yer açabilmek için bir sürü para yedirip paşa babanın yanındaki tümseği yok edivermişlerdi birkaç saat içinde. "Hiçbir şey esirgenmeyecek," demişti Büyük Oğul. Gerçekten de esirgenmiyordu. Ha-

tim indirmek için kentin en pahalı hafızları tutulmuştu. Cemile Abla mutfağa kapanmış, hem ağlıyor hem yemek yapıyordu hacılara, hocalara. Hanımefendi'nin doğadan, çiçekten ne kadar hoşlandığı bilindiğinden Eğitim Vakfı'na bağıştan vazgeçtiklerini usulünce dostlara duyurmuşlardı. Kentin namlı çiçekçileri, karanfiller, güller, glayöllerle dolup taşıyordu. Dükkânların önüne, adam boyu çelenkler yığılmış, çiçeklenmeyi bekliyordu ertesi gün için. Aşçı Hacı bile tanıdığı ne kadar hoca varsa geceki hatim duasına çağırmıştı. Hanımefendi görebilse çok hoşlanırdı, kesin. Evin içinde eski günleri anımsatan bir şölen havası esiyordu. Hizmetçiler konukların isteklerine yetişebilmek için oradan oraya koşuşuyor, salonlar ölüm acısını paylaşmaya gelenlerle dolup taşıyordu.

Büyük mavi salonda kentin seçkin kişileri toplanmıştı. Banka genel müdürleri, namlı işadamları, Ankara'dan koşup gelen birkaç bakan bile vardı aralarında. Kulaktan kulağa fısıldaşıp nedenini anlamaya çalışmakla beraber, hepsi de Hanımefendi'nin ölümünün doğal olduğuna inanmış görünüyorlardı. Kocamış bir kadın! Öyle ya da şöyle ölmüş, önemli değildi. Bu fırsatla orada birleşmiş olmanın kıvancı içindeydiler. Çoktandır görmedikleri dostlarla kaynaşmak, iş ilişkilerini pekleştirmek isteyenler, gruptan gruba yer değiştirenler çoğunluktaydı.

Orta yeşil salon da mavi salon gibi modern ve eski eşyalarla karmakarışık döşenmişti. Hanımefendi'nin çocuklarının erkek kadın sosyetik arkadaşları, uzak yakın akrabaları bu salonda toplanmıştı. Aralarında yavaştan konuşuyorlardı. Herkes birbirinden bir şeyler kapmaya, ölümün gerçek nedenini öğrenmeye çalışıyordu: Belki Hanımefendi'nin hiç bilinmeyen gizli bir derdi vardı? Böyle bir şey olsa İngiltere, Amerika ne

güne duruyordu? İstesin istemesin götürürlerdi analarını çocukları... Öylesine varlıklı bir aile! Sonra hastaysa hasta, neden derdini saklayıp kendini öldürmeye kalksın? Büyük Oğul'un Ankara'ya gide gele konağın yıkılması için gerekli izni kopardığını, çoktan belirlenmiş olan otel projesinin ortaya çıktığını öğrendiyse? Hanımefendi'nin konağa olan bağlılığını hepsi biliyorlardı. İnsan böyle harika bir apartmanda oturur da! Aile sorunlarına da değinildi biraz: İngiltere'de okuyan torunlardan büyüğünün, okulun kasasından para çaldığı için okuldan atıldığı, hapse girdiği dedikoduları dolaşıyordu ortalıkta. Hanımefendi gibi, gençliğinden beri yalandan, düzenden uzak yaşamış bir kadın. İsviçre'deki "melekler gibi güzel" torun için kayak hocasından çocuk aldırmış sözleri vardı. Kızının Fransız dostu, *François* denilen o züppe antikacı ile Bodrum'daki rezaletleri! Küçük Oğul ile gelinin son yıllarda çok kumar oynadıkları söylentileri de almış yürümüştü. Büyük Oğul da sonunda kaptırdı yakasını, sözleri dolaşıyordu ortalarda. Manken mi, şarkıcı mı yeni sevgiliye su gibi para harcadığını herkes biliyordu. Kızın yatıp kalkmadığı kimse kalmamış ve Küçük Oğul, "Benimle bile," diye ağabeyine dokundurmak istediğinde, yaka paça kapışmışlar, Büyük Oğul'un küçüğe silah çektiğini söyleyenler olmuştu. Sonra Amerika'dakiler. Ne kadar iyi bir aileden olursa olsun oğlanın okumaya değil, Amerika'ya davul çalmaya gittiğini herkes biliyordu. Kızın burs aldığı da uydurmaydı, evliliği gibi. Acele nikâh, kimseye haber vermeden. Olur muydu öyle şey! Kızla oğlan babalarının paralarına yaslanıp keyif sürüyorlardı oralarda. Kız en iyi arkadaşına söylemiş: Bir yıl beraber yaşayıp deney yapacaklarmış evlenmeden önce! Amerika'dan gelen bilmem kim, bir başka bilmem kime demişti: "Oğlan caz yapacağım derken Arap

militanların arasına karıştı, atıp tutuyor, paradan başka bir şey düşünmeyen burjuva ailesine..." Kız açıkça söylüyormuş:

"Babam evlenmek için evlenmiş de ne olmuş, canına okumuş anamın. Genç yaşında ölmesi babamın aldırmazlığı, orospudan orospuya koşup durması yüzünden değil mi?"

Kentin seçkinleri arasında dolaşıp duran çirkin dedikodulardı bunlar. Bir ölüme neden olacak şeyler değildi. Son günlerde bunalım geçiriyormuş, alınıyormuş, ne deseler, konuşmuyormuş kimselerle! İçlerinde gülenler oldu o yaşta bir kadının bunalım yüzünden kendisini öldürmeye kalkmasına.

Yeşil salondakiler akla gelmedik dedikodularla kaynar, Hanımefendi'nin ölümünün nedenini araştırırken, yemek odasında ağır, kasvetli bir hava esiyordu. Bu salon, öbürlerinden daha küçüktü. Kırmızı kadife döşeliydi, perdelerine kadar. Hanımefendi'nin en çok oturduğu ve sevdiği oda. Uzun bir masa, yuvarlak arkalıklı kadife koltuklar. Karşılıklı ağır büfeler. Büfelerin üzerinde duvarlarındaki kalın kollu apliklere değecek kadar uzun, tepelerine sonradan konma ipek pembe külahlarıyla saray şamdanları. Kesme camlı vitrinlerde kristal bardak, şarap, şampanya kadehleri, sürahiler, *Saxe* porseleni biblolar. Salonun orasında burasında adam boyu Çin küpleri. Bu görkemli görünüşe ters düşen, pencere yanlarında uzun formika masalar, masaların üzerinde mor afrikamenekşeleri, uzun dantel yapraklı fujerler, pembe begonyalar, boyunları bükük, yaprakları sararmış küpeçiçekleri, koltuk arkalarında fıçıya benzer tahta saksılar içinde adam boyu kauçuklar...

Hanımefendi'nin doğa tutkusunun simgesiydi bu yarı ölmüş bitkiler. Birçoğunu konaktan getirmişti.

Bahçıvan elinden uzak kaldıkları, çoğunca unutulup sulanmadıkları için, balkonlar kırık saksılar, yarı ölmüş bitkilerle doluydu.

Terasa açılan camlı kapının önünde, herkesin çok çirkin bulduğu, arkası hasır, şezlonga benzer maun koltuk duruyordu. Hanımefendi'nin paşa babasından kalma bir garip şeydi bu koltuk. Ayakları burma burmaydı. İstendiğinde açılıp kapanan kolları vardı iki yanında. Bu kolları, alt kollara iki büyük, yuvarlak tunçtan çivi başı tutuyordu. Kollar istenildiğinde açılırdı, bacakları rahatça uzatabilmek için. Paşa babanın bir resmi vardı bu koltukta, konağın kuleli odasının balkonunda. Bacaklarını uzatmış, denize karşı nargilesini fokurdatırken. Karşısında el pençe kâhyası duruyordu boynunu bükmüş. Bu resmi çok severdi Hanımefendi. Yatak odasında yanı başına, çocuklarının resimlerinin arasına koymuştu. Boynu bükük kâhya, küçükken kendisine lalalık da etmiş. Konağın bahçesinde koşuşturmaları, oynadıkları oyunları, her şeyi anımsardı Hanımefendi. "Kız çocuğudur, fazla alıştı, yakışık almaz," diye bir gün toz etmişler adamcağızı. Bunu anlatırken birdenbire ağlayıverirdi. Koltuğun önünde, kadifesi ayak koymaktan tam ortasından solup aşınmış küçük bir taburecik vardı. O garip koltuğun yemek odasına yakışmayacağını söylemişlerse de Hanımefendi, "Babamın koltuğuna oturduğumda, onun kucağında oturmuş gibi oluyorum," diye direnmişti.

Şimdi Hanımefendi'nin babadan kalma o garip koltuğunda, kırmızı kadife yastıkları arkasına sıkıştırıp yayılmış Dayı Bey oturuyordu.

Dayı Bey'in saçları, bıyıkları aklaşmıştı çoktan. Elleri büyük, kolları uzun, oturduğunda bile ayaktaymış gibi duran irikıyım bir adamdı. Yakışıklıydı. Şişkince gözkapaklarının altında gözleri gizli bir şeyler araştı-

rırcasına kurnazca parlıyor, masanın çevresindekilere tatlı bir alayla bakıyordu. Çapkın, içkici bir parazit olmakla beraber, cana yakın adamdı.

Dayı Bey, paşa babasından kalan mirası kısa bir zaman içinde har vurup harman savurmuştu. Ablasını, yeğenlerini sömürerek yaşıyordu uzun yıllardan beri. Bundan büyük bir kıvanç duyduğunu gizlemezdi. Çünkü sosyalist geçiniyordu bir yandan da. Çocukları, onun için "kızıl komünist" dediklerinde çok korkardı Hanımefendi. Kardeşinin başına bir felaket gelecek diye üzülürdü. "Gençlik günlerimiz," diye başlardı. "Bana geçmişten kalan son yadigârdır, kıymetlimdir, bilmiş olun," derdi.

Hanımefendi'nin oğulları, kızı, gelini, yemek masasının çevresinde yer almışlardı. Önemli toplantılarda patronların yanından ayrılmayan, şirketin avukatı ile mali danışmanı da aralarındaydı. Çok az konuşuyorlardı. Ölüm ilanının taslağı büyük ağabeyin önünde duruyordu. Aslı sabaha yetişmek için çoktan bütün gazetelere verilmişti. "Çok Acı Bir Ölüm" başlığı altında dört sütun üzerine tam yirmi beş satır! Hanımefendi'nin dedesinin, paşa babasının ve daha bir sürü soylu yakınlarının adlarının sıralandığı listede, parasız pulsuz uzak akrabalar, köşede kıyıda kalmış amca, hala çocukları, önemsiz yakınların çoğunun adı unutulup konmamıştı. Gene de liste oldukça uzundu. Eski bir bakan olan, çoktan göçüp gitmiş uzak bir enişte, torunlardan hemen sonra ön sırayı alıyor, Dayı Bey'in adı bile İsviçre'deki damattan, armatör amcaoğlundan sonra geliyordu. Ailenin önemli kişilerinin adlarının büyük harflerle yazılması özellikle işaretlenmişti ilan verilirken. Başka ilanlar da vardı. Holdinge bağlı büyük küçük bütün işletmelerin ilanları! Bankalar, iş ortakları, çeşitli kurumlar geliyordu arkadan. "Salihatı

nisvandan..., Bulunmaz insan, iyilik örneği..., Şirketinin değerli ortağı..., Genel Müdürümüzün saygıdeğer valdeleri..., (...) işadamı, sayın Yönetim Kurulu Başkanımızın vefakâr valideleri..., Gönüllere taht kurmuş, saygıdeğer, iyilik meleği..."

Büyük önem vermişlerdi Hanımefendi'nin oğulları ilan işine doğrusu! Soylu kişiliklerini açıklamak için bulunmaz bir fırsat çıkmıştı karşılarına. Şirketlerinin bir çeşit reklamı üstelik! Mezar bulmak, cenaze işlemleri, ilanlar, daha bir sürü iş arasında evi dolduran konuklarla da ilgilenmek zorunda kaldıklarından, avukatın, mali danışmanın zaman zaman değinme çabalarına karşın veraset vergisi, miras işlemleri için hemen alınması gereken önlemler üzerinde tartışıp konuşamamışlardı. Suskunlukları, çatkın kaşları, durgun bakışları, analarına duydukları acıdan olduğu kadar yorgunluktandı biraz da.

İkinci holün kapılarından biri, arka sokağa kadar uzayan koridora açılırdı. Bu koridorun üzerinde erzak odasından konuk odasına kadar bir sürü kapı vardı. Koridorun en ucunda, büyük inşaatlarda "patron odası" diye adlandırılan, baştanbaşa pencere ve balkon geniş yatak odasında Hanımefendi yatıyordu. Odanın kapısı açıktı. Hanımefendi'nin üzerine pembe kadife yatak örtüsünü çekmişlerdi. Örtünün altında kaybolmuş gibiydi. Başının olduğu yerde daha belirgin küçük bir kabarık, hepsi bu.

Perdeler kapalı olduğu için, akşam basmadığı halde odanın içi alacakaranlıktı. Aynalar, resimlerin camları, tavandaki avizenin aşağı doğru dilim dilim sarkan ince kristalleri parlıyordu karanlığın içinde. Odanın duvarları küçüklü büyüklü aile resimleri ile doluydu. Hanımefendi'nin paşa babasının o garip koltukta lalasıyla beraber çekilmiş resmi, kocası, kuzu derisi kalpa-

ğı, kara çizmeleri, elinde kamçısı, gencecik güleç yüzüyle. Ayı postları üzerinde çıplak bebekler, torunları, daha sonra gene torunları, yandan özenle taranmış saçları, genç, çocuk yüzleriyle. Tepesinde koskocaman kurdelesi, saçları omuzlarına dökülmüş, kucağında gül sepetiyle "melekler gibi güzel" torunun çocukluğu. Bir başka resimde Hanımefendi'nin annesi, teyzeleri –Dayı Bey ortada, ana dizine yaslanmış– ölmüş kız kardeşi, taze sarışınlığı içinde, mavi gözleri güneşte kısılmış. Aşağı yukarı bütün aile! Bu resim konağın arka bahçesinde, çamın altında çekilmişti. Kaç kez anlatılmıştı Cemile Abla'ya: Bahçede kuzu çevirdikleri bir hıdrellez günü. Bütün ailenin toplandığı büyük şölenlerden biri. Masmavi gökyüzü, güneş, çamın şemsiye gibi açılmış dalları. Konağın arka kapısı, mermer merdivenler, bir türlü resim çektirmek istemeyen, elinden kaçıp kurtulan "Pırnav," Hanımefendi'nin sevgili kedisi! Basamaklarda oturmuş, yeşil gözleri, altın gibi parlayan sarı tüyleriyle...

Resme bakıp "Ne kalabalıkmışsınız," derdi Cemile Abla. Hanımefendi'nin, şaşmasını ve bunu söylemesini beklediğini iyi bilirdi. Küçük Nihal'e, garsona, şoföre kızmamışsa yere diz çöker, örgüsünü eline alır, Hanımefendi'nin bilmem kaçıncı kez anlattığı eski masalları dinlemeye boyun eğerdi.

Kızının, torunlarının, gittikleri, gezdikleri yerlerden gönderdikleri yabancı ülke resimleriyse ayna kenarlarına iliştirilmişti. Duvarların şurasında burasında, Dayı Bey'in yaptığı resimlere de yer verilmişti. Çok severdi bu resimleri Hanımefendi. Kardeşinin gençliğinde Ayazpaşa'daki konağın balkonunda oturup yaptığı İstanbul görüntüleri: Kızkulesi, ince boyunlu ak bir nokta, mavilere gömülmüş. Mor sisler içinde yuvarlak tepeleri ile Topkapı Sarayı, minareleri ince parmaklar gibi gökyü-

zünü gösteren camiler... Odadaki resimlerin içinde insanın dikkatini çeken ve garibine giden başka bir tablo daha vardı: Oldukça kötü bir baskı resim; Renoir'ın *Güneşte Çıplağı.* O tombul, yarı çıplak karı resminin Hanımefendi'nin başucuna, hem de Kuranıkerim'in durduğu küçük abanoz rafın üzerine asılmış olmasını Cemile Abla ilk zamanlar çok yadırgamıştı. Resmi duvardan indirtmek için Hanımefendi'yi kandırmaya uğraşmıştı. Başaramamıştı. Çünkü resmi Büyük Oğul beğenip oraya asılmasını uygun görmüştü. Dokunulursa belki kalbi kırılırdı. Hanımefendi sonradan resmin altına abanoz rafı koydurmuş, başının üzerinden ayırmadığı Kuranıkerim'ini de öpüp koklayarak, yeşil kadife kılıfı içinde rafın üzerine yerleştirmişti.

Cemile Abla'ya, "Ben bakmıyorum o resme, sen de bakma, olsun bitsin," demişti.

Demesi kolay. Cemile Abla çoğunca gelip çöküverirdi ahlaya puflaya kocaman gövdesiyle Hanımefendi'nin yatağının ucuna. Gözleri hep o resme kayardı. Karının pembe kıçına, memelerine dalıp gider, yarım kulak dinlerdi Hanımefendi'nin anlattıklarını. Sonraları alıştı resme, sevmeye bile başladı. Hacı, "Kadın dediğin etli butlu olur," diye, açıktan açığa sırnaşmaya başlayalı, Şoför Şakir'in pis şakalarına karşın, şişmanlığından utanmıyordu eskisi kadar. Her yanından kat kat sarkan yağlara aldırmadan kendisini o resme benzetip "Bir dirhem et, bin ayıp örter," diye aşçının karşısında kırıttığı bile olurdu.

Mutfak, ikinci holün yanında, yemek odasına yakındı. Hanımefendi konağın genişliğine alıştığından, yandaki odanın duvarını yıktırarak yeni mutfağını büyütmüştü. Yerler mermer, dolaplar ahşap kaplamaydı. Musluklardan duvar fayanslarına kadar İtalya'dan gelmişti. Büyük Oğul, evi daha çok kendisine düşündü-

günden ayrı soğutucusu olan buzdolabı, bulaşık makinesi, daha bir çok olmadık şeylerle donatmıştı mutfağı.

Guguklu saat de duvarın alnına asıldığında Cemile Abla ortaya fırlayıp kocaman karnını hoplata hoplata, parmaklarını şakırdatarak öyle bir oynamıştı ki, yalnız Garson Mehmet, küçük Nihal değil, Hanımefendi bile kendini tutamayıp gülmüştü kadının sevincine.

Cemile Abla'nın da titizliği sayesinde küçük bir salon görüntüsünü almıştı mutfak sonunda. Penceresinde renkli tüller, raflarda *Limoge*, *Roshantal*, birbirinden güzel çay, bardak takımları, kristal, ayaklı yemişliklerde armut, elma biçimi mumdan süs yemişleri, bir köşede küçük çekmeceleriyle gümüş savatlı çatal bıçak takımının ince uzun dolabı, krome bacaklı koskocaman lake taklidi masa. Hanımefendi'nin kış aylarında da şeftalisini, kavun karpuzunu yiyebilmesi için özel soğutucusu olan koskocaman Amerikan marka buzdolabı, bilmem kaç gözlü elektrikli yemek ocağı, meyve sıkıcısı, tavuk çeviricisi, ekmek kızartıcısına kadar bütün makineler, işi kolaylaştıracak ne varsa, Cemile Abla'nın alışıp bir türlü kullanamadığı bir sürü alet, çoğu yeni, ev armağanı...

Bütün bunları bırakıp gitmişti Hanımefendi. Evdekileri en çok şaşırtan da işin bu garip yanıydı.

Mutfakta hamur açıyordu Cemile Abla. İki gündür ağlamaktan burnu, dudakları şişmiş, yanakları torba gibi sarkmıştı. Üstelik hamur da iyi tutmamıştı. Bir yandan yufka açıyor, bir yandan söyleniyordu mırıl mırıl:

"Ah kadınım neyin eksikti, derdin neydi? Nasıl kıydın o güzelim canına? Melek yüzlü hanımım benim. Bu günleri göreceğime geberseydim ben de keşke. İflah olmam artık. Bilmiş ol Hacı, benim canıma da kıyılmıştır."

Yukarı katın aşçısı başı önüne sarkmış, ince dudaklarının arasından düşmeyen sigarasında bir parmak kül, sessiz duruyordu. Kara kuru, yaşlıca bir adamdı. Neden sonra yavaşça mırıldandı: "Ölenle ölünmez," diye...

Şoför Şakir, mutfağın öbür ucunda, arkasını öne çevirdiği iskemleye ata biner gibi oturmuş, kollarını sarkıtmış, sıkıntılı sıkıntılı parmaklarına takıp çıkararak araba anahtarlarının zinciri ile oynuyordu. Uzamış sakalı yüzüne kir gibi yapışmıştı. "Mutfağı kokutuyor bu herif içeri girer girmez," derdi Cemile Abla. Ellerinin üzerine, boynuna yürüyen kara kılları, uzamış yağlı saçları, gömleğinin kirli yenleri, eski, partal giysileri ile o mutfağa hiç yakışmıyordu adam. İşi dışında yaşamı, kahvelerle genelevler arasında geçen hoyrat bir bekârdı. Kumara düşkün olduğu için para tutmuyordu hiç. Hanımefendi'nin verdiği giysileri iki kez satmıştı el altından. Pabuçları bile. Çirkin sayılmazdı. Bir şeye şaşırmışçasına yarı açık duran, ak dişlerinin her gülüşte parladığı obur, kırmızı bir ağzı, kömür karası gözleri vardı. Son gözdesi küçük Nihal'di. Kızı tavına getirip ele geçirmek için yanıp tutuşuyordu. Cemile Abla ile arası hiç iyi değildi. Kadının kendisine engel olmaya çabaladığını biliyordu. Herkese olduğu gibi, ölü evinin yaslı havası ona da fena basmıştı. Hanımefendi'nin ölümünden beri koş oraya, koş buraya canı çıkıyordu. Bu kadar yorgunluğa karşı dolgunca bir bahşiş verseler! Belki daha sonra, cenaze kalktığında. Başka düşler de görüyordu Şoför Şakir iki gündür. Hanımefendi'nin eski arabasını ucuza ele geçirmekti bütün isteği. Borç harç ederdi biraz. Annesinin altın bileziklerini bile satmayı göze almıştı. Yüz yıllık, her yanı dökülen eski bir Şevrole. Motorun sağlam olduğunu, küçük bir tamir, boyayla arabanın geline döneceğini biliyor, kurnazca

bilmezlikten geliyordu. Kocakarının az kahrını çekmemişti. Nedir yani, Karun gibi zengin insanlar. Bir punduna getirip söyleyebilse. Yüreği sıkışıyordu kararsızlıktan. Büyük Oğul, kendini beğenmiş, asık suratlı, soğuk bir herifti. Nasıl yaklaşırsın, nasıl söylersin? Kendisini görür gibi oldu: Şevrole'nin kapısını ardına kadar açıp eğilerek, "Başınız sağ olsun beyefendiciğim," diye. Allah kahretsin! Daha önceki sabah, sokaklardan kurşun gibi geçip eve getirdiğinde başsağlığı dilemiş değil miydi adama? Dosdoğru söyleyeceğim, diye düşündü. İsteyenin bir, vermeyenin iki yüzü kara. Neden korkacakmışım. Cenaze kalktıktan sonra bir punduna getirip açabilirdi konuyu. Küçük Oğul ile belki! Daha güler yüzlü, daha anlayışlı adama benziyordu. Cemile Abla'yı atlatıp yalnız kalmayı başarabilirse! Cenaze için tıraş olacaktı. Temiz gömlek, kravat... Efendi gibi çıkmak başkaydı patronun karşısına. Mehmet'ten kahverengi pantolonu ödünç almak gerekecekti yine. O iş kolaydı. Galata'ya götürüp donsuz karıları gösterdiğinden beri, salak, avucunun içindeydi. Öyle bir şıklaşacaktı ki cenazede, Nihal karısı şak diye düşüp kalmazsa yere. Gevşemeye başlamıştı kız son günlerde, kıvama geliyordu. Paçozları iyi bilirdi. Galata'dakiler, Yüksekkaldırım'dakiler... İki yüz lira, üç yüz lira, en ele kola geleni beş yüz lira. Kapı aralarında, pencere önlerinde don paça dolaşıyorlardı. Fıstık gibi, on beşlik, on altılık yavrular. Nihal başkaydı. Kütür kütür ve el değmemiş! Bir gün onun da düşeceği yer oraları, diye içini çekti. Fingirdek orospu! Arabayı alsa, bir alsa. Yobaz kırıntısı aşçıya, yalandan ağlayıp sümüğünü çeken şişko Cemile'ye öyle bir kafa atacaktı. "Gel buraya!" derdi Nihal'e... Dünden razı kız. Atarsın arabaya, çek Belgrat Ormanı'na... Sonra ağabeyciğim işi bana bırak, ağlar, yalvarır, ama bak nasıl altıma düşüverir kancık!

Öfkeleniverdi birdenbire Şoför Şakir. Belki de olmayacak şeyler düşlediği için.

"Bir kahve bile içemedik," diye homurdandı.

"Herkesin işi başından aşkın," dedi aşçı.

Onun da canı sıkkındı. Şu Cemile karıyı imam nikâhı ile almasına alacaktı da, karının şişmanlığı gözünü korkutuyordu. Şakir rezili, "Zengin evine alışmış, doyuramazsın. Bindiğinde koca Şevrole yana yatıyor..." diye dalga geçiyordu durmadan. Patlasın yesin, bok tulumu, ne yazar! Para tınaz gibi karıda. Hacı son zamanlarda yemek pişirmekten iğrenir olmuştu. Kızdığında içine tükürüyordu tencerelerin. Hep acele, hep acele. Başına dikilip kızarmış patatesleri tavadan alıp alıp atıştıran evin küçük kızını kepçeyle kovalamıştı bir gün. Gene de sesleri çıkmamıştı bokların. Gözaltından Cemile Abla'ya baktı. Önlüğünün eteği ile yanaklarındaki yaşları siliyordu şişko. İyi karıcıktı hani. Hanımefendi'yi sevdiği belliydi. Sağlığında arkasından bir araba laf ederdi, o da başka. İmam nikâhı nedir ki, bir alırsın bir atarsın. Kesin evlenecekti şişkoyla. Karıya başka evde yer bulurdu kolayca. Tazminatını alsın bir. Aylık bağlansın sigortadan... Evi de vardı. Bankada parası, her şeyi. Kimseden izin almadan, kahveye, camiye keyfi istediğinde gidebileceğini düşününce sevinçten içi titredi. Yılda bir-iki ay da gider, köydekilerin gönlünü ederdi. Kararlıydı, çocukları da İstanbul'a alacaktı. Bey gibi yetiştirmek için.

"Tanrı uludur, kulunu korur. Şükrolsun... Şükrolsun," diye iki kez tekrarlayıp camide hocalardan gördüğü gibi, sakalsız çenesini sıvazladı. Garson Mehmet ile küçük Nihal, dirsekleriyle yaylı kapıyı iteleyip bu ara girdiler mutfağa. İkisinin de elinde büyük, gümüş tepsiler vardı. Tepsiler, kirli kahve fincanları, içki bardaklarıyla doluydu.

Garson Mehmet'in alnından terler akıyordu. Bakışları öylesine karanlık, küskündü ki, Cemile Abla, "Hele bak, bu katır da severmiş meğersem Hanımefendi'yi," diye şaşırmaktan kendini alamadı.

Küçük Nihal, elindeki tepsiyi, muslukların yanına, mermer setin üzerine atar gibi bıraktı. Taze yanakları al aldı. Kara saçları alnına, ensesine yapışmıştı. Ufak tefek, dolguncaydı. Yürürken memeleri sallanıyordu, düğmeleri koptu kopacak dar bluzun altında. Kabak gibi dolgun, ak bacakları çorapsızdı. Şoför Şakir'e yandan bir bakış fırlatıp güldü. İçeri girer girmez adamın olduğu yerde diklendiğini görmüş, bundan çok da hoşlanmıştı.

Mutfaktakilerin bilmediği bir şey vardı: Küçük Nihal'i, dağa kaldırmak için evlerini basan, hapishane kaçkını bir herifin elinden kıl payı kurtulmuştu.

O gün bu gündür köye dönmekten ödü patlıyordu. Dağa kaldırmak isteyen zorbanın kendisine yanık olduğunu biliyor, herif kalkar İstanbul'a gelir diye korkuyordu en çok. Bütün istediği hemen bir koca bulup evlenmek, başını kurtarmaktı. Şoför Şakir hoşuna gidiyordu üstelik. Erkek adamdı. Biraz hoyrat belki, bütün erkekler gibi... Hanımefendi ne akıllı kadındı! Şakir'le evlenmek isteyip istemediğini sormuştu bir gün. Anlamış olmalıydı.

Küçük Nihal'i Hanımefendi'ye kapılandıran Garson Mehmet'ti. Oğlanın amcasının torunuydu Nihal. Emanet sayılırdı ona. Ne kadar korumaya çabalarsa çabalasın kız çok delifişekti, Şoför Şakir ise azgın itin biri. İşin başka yanı da kızın para vermekten kaçınıp durması, kendisini, "Bugün, yarın," diye durmadan atlatmasıydı. Bir türlü borcunu ödemeye yanaşmıyordu kaltak! Nasıl olsa bir gün döver söver, alırdı parasını o başka, ama şimdilerde çok gereksinimi vardı paraya. Aceleydi

işi. Yer bulduğu köylüsünden komisyon almak kadar haklı bir şey olmazdı. Herkesin yaptığı buydu.

Çok içerliyordu rezile, çok! Karı düşkünü o serseriyle cilveleşmesi! Söylemişti, "Kafamı kızdırma, amcama derim, işin tamamdır," diye. Kente ayak basar basmaz değişmiş, kabak çiçeği gibi açılıvermişti kız. Önceleri basma don üzerine entari giyerken, aşağı katın hizmetçisine uymuş, onun gibi pantolon giymeye başlamış, uzun örgülerini omuzlarına dökmüştü. Bir başka gün gidip kestirivermişti kara, kıvırcık saçlarını. Mehmet bunlara engel olamamıştı. Pıtrak gibi bitiyorlardı kızlar kentin her yanında. Birbirlerinden çabucak her şeyi öğreniyorlardı. Nihal sevdirmişti kendini Hanımefendi'ye. Cemile Abla, "Yaltak köpek!" diye kıskanır gibi olmuştu ilk zamanlar. Kız akıllıydı. Her yandan yardımına koşarak onu da elde etmesini bilmişti. Cemile Abla eli altında rahatça buyruk çektiği bir tutsak edinmenin rahatlığına varınca küçük Nihal ile uğraşmaktan vazgeçmişti. Garson Mehmet'e gelince, oğlan çetin cevizdi, boy eğmeyenlerden. "Ben yalnız Hanımefendi'den emir alırım," deyip çıkmıştı işin içinden. Ablasının yanına sığınmış yaşıyordu. Akşam gider, sabah gelirdi çalışmaya.

"Sana çok bozuluyor şişko," demişti Şoför Şakir.

"Bir söz etsin çıkarım," demişti Garson Mehmet. "Yer mi yok bana, el kapısında çalıştıktan sonra..."

Şoför Şakir'den hoşlanmazdı. Onunla zoraki arkadaşlık ediyordu. Adam anlattığı karı hikâyeleri ile kafasını bozmuştu çocuğun. İzinli olduğu bir gün zorlamış, Yüksekkaldırım'a sürüklemişti. Karıları, kızları göstermişti. O gün bu gün Mehmet'in tek isteği gidip o karılardan biriyle yatmaktı. Karısını, çocuklarını köyde babasının yanına bırakmıştı. Karısı çirkin sayılmazdı, ne çare ki buz parçası. Taş gibiydi sarıldığında. İte-

ler dururdu yanına sokulmasın diye. Hiç hoşlanmazdı o işten. Söylerdi de: "Çocuk yapmaktan başka ne işe yararmış, hı!" Yirmi yaşında var yok, üç yıllık gelin, iki çocuklu. Mehmet çocuklara, karıya hiç şaşmaz, her ay başı para gönderirdi. Yanında kaldığı ablasına da bir şeyler veriyordu. Elinde kalan ancak yol, tütün parasıydı. Bu yüzden Şoför Şakir'e, "Bu ay oralara gidelim," diye her ay söz verir, iki yakasını bir araya getiremediği için de gidemezdi. Küçücük kızlar, tazecik. Kaşlar, gözler boyalı. Bir çiğnerler sakızı ağızlarında döndüre döndüre. Gözünün içine bakarlar insanın utanmadan. Sırıtırlar, el ederler, eteklerini göğüslerini açar gösterirler. Olacak iş değildi. "Sen çek parayı, her işler olur buralarda," diye alay eder, ballandıra ballandıra anlatırdı Şoför Şakir kızların marifetlerini, aşifteliklerini. Ateş çıkardı başına Garson Mehmet'in. Deliye döner, geceleri dön oraya, dön buraya, uyku tutmazdı. Hanımefendi'nin ölümü umurunda değildi açıkçası. Ölüm haberini duyduğunda şaşırmıştı biraz, hepsi o kadar. Nihal'i paylamıştı bile:

"Ne ağlar zırlarsın kız! Kocamış karı, nasıl olsa ölecekti bir gün."

Mutfağa girdiğinde tepsiyi bırakıp kara kravatını gevşetti. Kimsenin yüzüne bakmadan gidip musluğu açtı, yüzüne su vurdu biraz. Mendili ile sildi yanaklarını, tarağını çıkarıp tarandı çabucak.

"Yorgunluktan tabanlarım şişti," diye homurdandı.

Şoför Şakir alayla söylendi:

"Şu güneşe bak, hava da açık. Arabaya atlardık seninle, vızz doğru Galata, değil mi aslanım."

Mehmet'in izin günüydü. İçini çekti.

"Tam da gününü seçmiş ölmek için," dedi.

Sesi öfkeliydi.

"Densizler!" dedi Cemile Abla diklenip.

Mehmet yanıt vermedi. Arkasını dönmüş tepsiyi boşaltıyor, dolaplardan yeni bardakları çıkarıyordu.

"Biz mi, Hanımefendi mi?" diye Şoför Şakir alayla söylendi.

Mehmet tepsiye yeni bardakları diziyordu. Ses etmedi. Cemile Abla'yı sevmiyordu, aşçıyı da; kimseyi sevmiyordu o mutfakta. Dönüp ters ters Nihal'e baktı. Kız, şoförün yanında durmuş gülüyordu açıkça. "Kendini bir şey sanıyor!" diye düşündü. Karaköy'dekilerin yanında on para etmezdi. Biraz da utandı, amcasının torununu öyleleriyle kıyasladığı için.

Elinde, şak şak yoğurduğu hamuru tepsiye atan Cemile Abla işe koyuldu yeniden. Kendi kendine söyler gibi mırıldanıyordu:

"Edepsizlik, kalp yok ki bunlarda. Ah Hanımefendiciğim, bir kalk da gör neler oluyor burada!"

"Nasıl kalksın zavallı kadın ayol," dedi küçük Nihal. Şoför Şakir'e bakıp ondan yana olduğunu göstermek istercesine kırt diye güldü. Adam, gözleri kızın gözlerinde, ortadan konuşurcasına söylendi:

"Öyleyse büyük bey de densiz. Aksiliğe bakın, tam Amerikalılarla konuşmak için masaya oturacaktık yarın, diye ortağına sızlanıp durdu yol boyunca arabada."

"Halt etmişin, analarını sever onlar," dedi Cemile Abla.

Sesi inançlı değildi. "Severler mi?" diye sordu kendi kendine. "Analarının bir dediğini iki etmezlerdi Allah için," diye öfkeyle işine eğildi, oklavasıyla hamuru açıp inceltmeye koyuldu.

Kız yanında fıkırdadıkça içi şenleniyordu Şoför Şakir'in. Aşağıdan aldı biraz:

"Yapma be Cemile Abla. Severlerdi de neden hiç aramazlardı? Kadıncık öldüyse boşuna ölmedi ya!"

Doğruldu Cemile Abla, oklavayı bıraktı elinden.

"Şuna bak, dediğine bak sen."

Aşçıya döndü.

"Oğulları mı öldürdü demek ister, ne demek ister bu şimdi?"

Hacı içini çekti.

"Kesin! Ölü evinde kavga edilmez, yüksek sesle konuşulmaz. Günaha girmeyin, haydi... Haydi..."

Garson Mehmet kirli gördüğü bardakların ağızlarını silip elden geçiriyordu. İlgisizdi. Küçük Nihal musluk başına dönmüştü, Cemile Abla'nın kendisine saldırmasından ürkmüşçesine çabuk çabuk kahve fincanlarını yıkıyordu. Şoför Şakir, dedikodu kapısı açıp şişkoyla hırlaşmaktansa küçük Nihal'i seyredip göz banyosu yapmayı yeğledi. Hacı, dudağının kenarında sigarası, Cemile Abla'yı seyrediyor ve kadının yufkayı yırtmadan inceltmesindeki ustalığa duyduğu beğeniye karşın biraz da kıskanmaktan kendini alamıyordu.

Kısa bir sessizlikten sonra Cemile Abla oklavasını masanın kenarına bırakıp doğruldu. Mutfaktakilere baktı bir bir.

"İçim yanıyor valla," dedi.

Öbürlerinden yanıt çıkmayınca içerler gibi oldu. Mehmet ahmağı bardakları parlatır durur, kız musluk başında işini ağırdan alıyor, Şoför Şakir'le biraz daha kırıştırmak için. Hanımefendi'nin ölümü hiçbirinin umurunda değil belli. Şaşıp kaldı Cemile Abla. Yüreksizler! İçeride yatan köpek ölüsü mü? Aşçı da sinirine dokundu birdenbire. İşte, cebinden buruşuk paketi çıkarıyor, bilmem kaçıncı sigarasını yakıyor. Mutfak dumana boğulmuş, kül deryası sayesinde! Ben bunun tütün kokusuna, pisliğine nasıl dayanırım, diye düşündü Cemile Abla. Şu kara kuru surata bak, şu oturuşa bak. Yeğenleri de karşı çıkıyorlardı, "Senden genç, köyde karısı var," diye. Oğlanları, Hanımefendi'nin kendisi-

ne aldığı kata yerleştirmekle hata mı etmişti yoksa? Hacı'nın dediği gibi, evi kendilerine mal edinmişlerdi aylak herifler. Bankadaki parasına, altın bileziklerine bile göz koyduklarını biliyordu. Hanımefendi uyarmıştı kaç kez, "Dikkat et kız Cemile," diye, "beş parmak bir olmaz," diye, "bu dünya çıkar dünyası, insana çocuğundan hayır yok, kardeş çocuğundan ne beklersin," diye. Akıllı kadındı Hanımefendi. Şu kızına bak, şıllık! Saati bileğinde gördüğünde çok bozulmuştu.

"Bu da nesi?" demişti.

Hemen yapıştırmıştı Cemile Abla:

"Sağlığında bana vasiyet ettiği için aldım." Aşağıdan alarak söylemişti. Bir altın saat için Hanımefendi'nin ölüsü başında kavga edecek değildi ya! Saati banyodan Hanımefendi'yi yatağa taşırken, küçük Nihal'e göstermeden, usulca bileğinden kaydırıp aldığını nereden bilecek o karı. Paylayıcı bir sesle, "Önemi yok," demişti. "Sana verdiyse senindir."

Cimri şıllık, dostunun koynundan çıkıp biraz da anasını arayıp sorsaydı ya!

Saatin altın bileziği tombul bileğini sıkıyordu biraz. Suda kaldığı için durmuştu üstelik. "Ah Hanımefendiciğim, bana senden kalan bir hatırayı bile çok gördüler!" diye içini çekti derin derin.

"Onu çok ararsınız, çok!" diye yüksek sesle söylendi.

Kimseyi etkilemedi sözleri.

Aşçı, sigarasını iki parmağının ucunda tutmuş yer değiştiriyor, sol bacağını indirmiş, sağ bacağını sokuyordu kıçının altına. Ne sinir herif! Külleri dökmüştü masaya gene. Kaderim, kısmetim benim. Cemile Abla'nın kendisine baktığını görünce sözleri uzata uzata söyledi:

"Haklısıın. Kimseler dolduramaz Hanımefendi'nin yerini..."

Cemile Abla, şoförün alaylı bakışına karşı kendisini savunmak istercesine, "Derdini çeken kimdi yıllardır?" dedi. "Saçını taramadan tutun, hastalığında kıçını yıkamaya kadar... Cemile oraya, Cemile buraya! Ama helal olsun, o başka."

Tepsiye yufkaları yerleştirmeye başlamıştı. Bir yandan da anlatıyordu:

"Kızı gelecek diye iki gün ölü bekletilir mi? 'Valla kokar!' dedim. Dayı Bey, 'Kokarsa benim ablam lavanta kokar,' demez mi! Herif kaçık! Oğullarını bulamadık hemen. Bu kız zırıldar durur, ben zangır zangır titriyorum elimde telefon defteri. Allah razı olsun Hacı'nın hanımından, geldi de aradı defterde... Dayı Bey'i bulmuş, konuştular. Ne demiş Hacı, senin hanıma Dayı Bey, anlatsana!"

Hacı istemeye istemeye söyledi:

'Yahu bir saat oldu yatalı, ben bu kafayla nasıl kalkar gelirim şimdi,' demiş. Bu gibiler yüzünden Allah taş yağdıracak ya bir gün başımıza." Cahilin cahiliydi aşçı. Namaz surelerini bilmezdi doğru dürüst. Aptes almasını bile... Camide çömezlerin arkasına saklanır, yanlış yatıp kalkmamak için onların yatıp kalkışını taklit ederdi. Cemile Abla'ya, Hanımefendi'ye kendisini dini bütün, bilgiç bir kişi olarak yutturmayı çok iyi başarmıştı. Küçük Nihal bile çekinirdi ondan. Öyle tuzlu biberli nutuklar çekerdi ki Hacı, kıza, günah işleyenlerin cehennemde nasıl yanıp yanıp dirilecekleri üzerine, kız evlenme umudu içinde Şoför Şakir'e doğru kayıp giderken, Hacı'nın sözlerini anımsadığında bin pişman korkar kaçardı adamdan. Şoförün en kızdığı şey, küçük Nihal'in karar vermekle vermemek arasındaki bu bocalayışıydı. Cemile Abla'ya kurban gittiğini, kadının Nihal'in gözünü korkutması için Hacı'yı doldurduğunu bilmiyordu.

Garson Mehmet işini bitirmişti. Elinde tepsi, temiz bardaklarla mutfaktan çıkarken, Nihal'e, "Oyalanma kız sen de peşimden gel," dedi. "Herkes bir şey istiyor, nereye yetişeceğimi bilmiyorum."

Nihal aldırmadı. Fincanları tepsiye diziyordu. Yavaşça dedi ki:

"Böyle bir hanımefendi nasıl yaptı bu işi, aklım almıyor."

Şoför Şakir hak verdi ona:

"Allah'ın almadığı cana kıymak günah sayılmaz mı Hacı? Sen anlarsın bu işlerden..."

"Fesuphanallah..." dedi aşçı, "fesuphanallah... Allah'la kulu arasına girmek, böyle şeyleri konuşmak bize mi düşer. Haşa... haşa... Tövbe derim..."

Küçük Nihal fıkırdayıverdi:

"Sen hep cehennemden söz edersin ama Hacı?"

Aşçı fena halde kızdı.

"Şuna bak. Baldır bacak çıplak, söyleşir, güler utanmadan... Sizin gibiler yanacak alevlerde, cehennemin göbek taşında, bundan kuşkun olmasın, hiç olmasın..."

Kızın yüzü asılıverdi. Tepsiyi kaptı, Şoför Şakir'e bakmadan kapıyı tekmeler gibi ayağı ile açtı, çıktı mutfaktan. O çıkarken Garson Mehmet girdi telaşla.

"İçki yetiştiremiyorum. Çekiyorlar bunlar kafayı durmadan, nasıl ölü evi be! Hele Dayı Bey. Konyak istiyor. 'Fransız konyağı olsun, Cemile bilir,' dedi."

"Zıkkım içsin!" dedi Cemile Abla. "Her zaman aynı şey, bir geldi mi silip süpürür, ne yemek ne içki bırakır. Ölüm gününde bile utanmaz. Daha geçen hafta iki şişe viski yürüttü dolaptan, gözümle gördüm. Şaşmayın, şaşmayın. Her şey bitti de şimdi söylüyorum işte. Hanımefendi ben aldım sanıp da, 'Bak Cemile doğru değil, bu evde böyle şeyler olmamalı,' diye, başlamaz mı? 'Yo, Hanımefendi üzerime gelme,' dedim. 'Bana

hırsız diyenin alnını karışlarım,' dedim. 'Kim aldıysa aldı, onu sizin godoş kardeşinize sorun,' dedim..."

"Gerçekten dedin mi Cemile Abla?"

Garson Mehmet şaşkın bakıyordu kadına.

"Dedim ya. Ne sanıyorsun sen beni?" Kocaman, kırmızı yanaklarının ortasında dudakları, burnu uzamış, ağlamaktan ufalıp kızarmış gözleriyle oğlana kızgın bakıyordu. Sonra birdenbire, "Ah dilim kopsaydı da demez olaydım!" diye bağırdı.

Gözlerinden yaşlar boşandı.

"Yapma yahu," dedi Hacı. "Yapma kadın. Olmuş bitmiş işte, demişsin, geçmiş. Hepimiz bilmez miyiz Hanımefendi'yi nasıl sevdiğini senin." Korkuyla bakıyordu Cemile Abla'ya. "Ne zırıltı karı. Nasıl çekerim ben bunu?" diye kararsızlığa düşer gibi oldu.

Garson Mehmet, her zamanki saflığı ile pat diye söyleyiverdi:

"Haberiniz ola, Hanımefendi'nin dedesi büyük adammış ama hırsızın biriymiş."

Cemile Abla'nın hüngürtüsü kesiliverdi. Şoför, aşçı bakakaldılar oğlana. Neden sonra Hacı, "Ulan nasıl şey o öyle?" dedi.

"Öyle bi şey işte," dedi Mehmet. "Konuklardan duydum. Biri dedi ki, 'Bütün bunlar, büyükbabadan kalma eşyalar,' dedi. 'Büyükbabalarına nereden, kimden kalmış dersiniz?' dedi biri de. Hepsi güldüler. Öbürü, Bağdat, Musul, daha bilmediğim birçok yer adı saydı. Oralarda Hanımefendi'nin babası Osmanlı'nın kumandanı mı, paşası mı neymiş, öyle bir şeyler işte. Çok rüşvet alırmış, soyup soğana çevirmiş her gittiği yeri."

Cemile Abla, "Valla bıçağı alınca dilini keserim senin!" dedi. "Büyük Bey'e bu dediklerini bir fısıldarsam..." Öfkeden sesi titriyordu. Garson Mehmet aldırmadı. Omuz silkti.

"Ben söylemedim ya, bana ne kızıyorsun!"

"Kıskanç, uğursuzlar! Bunlar hep böyle, biri sırtını dönmesin, hemen yemeye başlarlar arkasından... Ama ben ne Hanımefendi'ye, ne de onun sülalesine söz ettirmem, anladın mı sen..."

"Peki, peki," dedi Garson Mehmet sözü uzatmamak için. "Konyağı verecek misin onu söyle... Anahtarı nerede dolabın?"

"Bugün herkes benden anahtar soruyor," dedi Cemile Abla kızgın. "Sabah küçükhanım, annesinin dolabının anahtarını arıyordu. Şimdi de bu gelmiş karşıma..."

Yüzü karışıverdi Garson Mehmet'in, pısırdı birdenbire. Hanımefendi'nin dolabının anahtarı ceketinin cebinde duruyordu.

"Peki mekisi yok," dedi Cemile Abla. "Sabah aldın benden erzak dolabının anahtarını, aklın nerede senin?"

"Dolabın üzerinde unutmuş olacağım," diye mırıldandı Garson Mehmet.

Giderken arkasından, "Sersem!" diye söylendiğini duyduysa da öfkelenip karşı çıkmadı ilk kez.

Hacı'ya dert yanarak, "Bu da böylesi," dedi Cemile Abla. "O gözü çıkası Nihal karısı da gelmez yardıma, mutfakta o kadar iş var. Şimdi git bak, dinleniyordur kapı aralarında..."

Oklavayı attı elinden.

"Bu börek dünyada akşama yetişmez."

"Yetişir, yetişir," dedi Hacı, "sinirlenme sen, harcı nasıl olsa hazır, ben de el veririm, olur biter..."

Şoför Şakir gerindi, kollarını iki yanına açıp esnedi uzun uzun.

"Neden "gözü çıkası" diyorsun yavruya. Canı çıkıyor gide gele, yetmez mi? Ben de yorgunum. Şu hale bak, tıraş olamadım, bir gömlek bile değiştiremedim bu sabah, git oraya git buraya, vakit mi var?"

Küçümseyen bir bakışla baktı Cemile Abla ona.

"Hanımefendi yok ki senin halini görsün. Yüzünü yıkayacak, kravat takacak zamanın da mı yoktu yani? İnsanın temizlik içindedir içinde oğlum... Ne kızardı zavallım senin pasaklılığına. 'Bizim apartmanda böylesi yok, onuruma dokunuyor,' derdi."

"Şimdi başlatırsın Hanımefendi'ye de, sana da!"

"Nasıl, daha içeride ölüsü soğumamış hanımıma... Söylemezsem beylere, söylemezsem eğer ben de..."

Ağlamaya başladı yeniden.

Mutfak sessiz kaldı bir süre. Üçü de içlerine çekilmiş, kendi dalgalarına düşmüşlerdi.

Şoför Şakir'in aklına parlak bir yalan gelmişti: Cemile Abla'nın saati iç etmek için yaptığı gibi diyemez miydi beyefendiye: "Valla söylemeye utanıyorum beyfendi, ama söylemesem de olmayacak. Hanımefendi'nin vasiyeti vardı da... Çok zaman önce demişti bana: 'Ölürsem bu araba senindir bilmiş ol,' diye." Kolayca verirdi, kesin verirdi. "Ben bonoyla, karınca kaderince yine de bir şeyler ödemeye hazırım beyim..." Bunun karşısında akan sular dururdu. Aptal bir gülüş yayıldı yüzüne. Avucundaki araba anahtarına baktı tutkulu. Malıymışçasına, sevinçle cebine atıverdi. Küçük Nihal'e gelince, onun hesabı da dürülecekti. Gözleri çıksınmış. Kıskanç cadaloz! Kızın fındık gibi yuvarlak gözleri vardı. Köye gönderirlerse? Küçükhanım alıp İsviçre'ye götürürse? Böyle bir söz geçmişti arabada gelinle aralarında. Ötesini fan fin gâvurca konuştukları için bir şey anlamamıştı. Başı kızmasın, ne olacak yani, evlenirdi de. Çalışmak yok, tıkarım eve. Arabam var nasılsa, dolmuşa çıkar bakarım evime de, çocuklarıma da... Birdenbire yüreği sıkıştı. Kız fingirdeğe benziyordu. Evde yalnız kaldığında? Gülüverdi haince. Anamı başına diktim

mi... Anası soluk aldırmazdı. Cemile denilen cadaloz şişkodan iyi davranırdı ya, o da başka...

Hacı'ya gelince, arada bir Cemile Abla'ya bakıyor, yüreği kabarıyordu. "Nasıl olacaktı bu bir ton ağırlığı yüklenmek. Kahvede, camide bir alaya alırlardı ki insanı, hey hey! Çaçaron, sulugöz üstelik. Vakit varken?" diye düşünüyordu Hacı. Bir zaman görünmezdi ortalarda. Köye giderdi birkaç aylığına. Ama, aması vardı işin. "Oğlum Hacı, ikinci kez hacca gitmek böyle bir dağı aşmaya değmez mi he? Evinde, camide, kahvede bey bey dolaşmak? Önlüğü atacaksın arkandan Hacı Bey, bulaşık çukurundan uzak, ha ne haber." Hacı açılıp gevşiyor, sigarasını çekiştiriyordu tatlı bir gülüşle.

Şoför Şakir, Şevrole'ye sahip çıkmanın, evlenme planının keyfinde, dönüp Cemile Abla'ya baktığında, kadının masa başına oturmuş, elleri yüzünde sallanıp durduğunu gördü. Barışçı bir sesle, "Aman sen de Cemile Abla," dedi. "Hepimiz öleceğiz yahu, dert etme be yetişir... Bak karışmam sonra yağların erir, çöpe dönersin, Hacı da seni almaktan vazgeçer."

Cemile Abla ellerini yüzünden çekmeden parmaklarının arasından mırıldandı:

"Kaçık, utanmaz sen de."

"Kadını rahat bırak yahu," dedi Hacı. Sesi tatlıydı.

"Şaka yapıyoruz, günah mı yani," diye omuz silkti şoför.

"Ölü evinde şaka olur mu arkadaş?"

"İçeridekiler ne yapıyor?"

"Onlar konuşuyorlar. Yahu sen ne haddini bilmez adamsın. Uluorta öyle bir konuşursun... Valla deh der bir duyan olsa seni."

Cemile Abla ellerini yüzünden çekti.

"Ne doğru. Deli bu valla, deli. Tanrım insanı yalnız komasın, hele böyle kaçıkların arasında. Ah Hanıme-

fendi sağ olacaktı da, burada olacaktı da..." sözleri yarıda kaldı. Bu kez küçük Nihal, yaylı kapıyı dirseği ile hızla iterek daldı içeri. Elindeki tepsiyi masaya bıraktı. Gözleri parlıyordu kıvançlı.

"Ah, ah içerde neler oluyor. Yiyip içip eğleniyorlar. Şimdi de sandviç yapmalıymışız. 'Peynirli, jambonlu olsun,' dedi küçükhanım. 'Cemile Abla'ya söyle, o bilir,' dedi. Ayol nasıl şey bunlar! Benim babam öldüğünde elimiz ayağımız tutmadı da günlerce lokma atmadık ağzımıza... Komşular, hısım akraba taşırdı. Biz yemezdik, onlar yerdiler valla getirdiklerini..."

Kız, Şoför Şakir'e bakarak konuşuyordu. "Usul ol, usul," dedi Hacı. Onun gözünün önünde şoförle oynaşmasına kızmıştı. "Ben de size yukarda helva yapmadım mı, çorba getirmedim mi dün gece hayırsızlar? Bıraktık mı elinizi işe süresiniz? Zırıl zırıl ağlayıp durdunuz yalnız..."

Omuz silkip dudak büktü kız.

"Ben bilmem, şimdi de buz istiyorlar..."

"Bunlar sakın gece kalıp hafızların yemeklerini sömürmesinler," diye alay etti Şoför Şakir. Hacı bozulur gibi oldu.

"Doğru, bakarsın yemeğe de kalırlar."

Küçük Nihal kırıttı.

"Ne olacak, evleri değil mi?"

Raflardan birinden gümüş buz kovasını aldı, şoförü sıyırıp buzdolabının başına geçti. Arkası dönük konuşuyordu:

"Yakalayan soruyor: 'Nerede öldü, nasıl öldü?' diye."

"Sen de anlatıyorsun?" dedi Cemile Abla, kızgın.

Kız, elindeki buzluğu musluğa erimeye bırakırken, alınmışçasına, "Beyefendi ne anlat dediyse ben de öyle anlatıyorum," dedi. "Banyoya girdim, Hanımefendi suyun içindeydi. Cemile Abla koştu bağırmama, ikimiz

de çok korktuk, tutup çıkardık sudan hemen, saati bile kolundaydı. Taş gibi ağırdı, güç taşıdık odasına."

Dönüp Cemile Abla'ya, kolundaki saate baktı. "Ne boş hap kutusundan, ne de bileğindeki çiziklerden söz ettim. 'Doktor söyledi, beyni kanamış,' diyorum hepsine... Saatten de hiç laf etmedim, meraklanma."

"Allah belanı versin senin!"

Buzları gümüş buz kovasına dolduruyordu kız. Şoför Şakir'e dönüp güldü. Artık korkmuyordu Cemile Abla'dan. Nasıl olsa bu evden gidecekti.

Kapıya doğru yürüdü. Çıkmadan önce, Cemile Abla'ya döndü, "Allah benim değil, senin belanı versin!" dedi. Elinde buz kovası, kırıtarak çıkıp gitti.

Cemile Abla ayağa kalkmıştı, her yanı titriyordu. Yüzü kıpkırmızıydı. Hacı, kadına bir şey olacak diye korkup doğruldu. Cigarası düştü elinden.

"Çocuk işte canım," diyecek oldu.

"Amanın!" dedi Cemile Abla, "amanın bana ne dedi, duydunuz mu?"

Kızın karşı gelmesi hoşuna gitmişti Şoför Şakir'in, ama çıngar çıkarmak istemiyordu.

"Kızma o kadar ablacığım," diye kadını yatıştırmaya kalktı. "Sen söyledin, o da sana söyledi, ödeştiniz işte."

"Hanımefendi sağ olsaydı..." diye kekeledi Cemile Abla.

Sözünü bitirmeden Nihal dönüp geldi. Hiçbir şey olmamış gibi sırıtıyordu.

"İyi haber," dedi. "Büyük salondakiler gitmeye başladılar."

Yan gözle Cemile Abla'ya bakıyordu.

"Başka haberler de var ama..."

Cemile Abla öfkeyle çöktü yerine, görmek istemez gibi başını fırından yana döndü.

"Neymiş, neymiş?" diye Şoför Şakir meraklanmışçasına yaklaştı, omuz başında diklenip durdu. Kızın terle karışık kadın kokusunu soluyup içine çekti ve fena halde isteklendi. Küçük Nihal geriledi. Korkmuşa benziyordu.

"Sana ne be!" dedi. "Şu meraklıya bak!"

"Neymiş?" dedi Hacı.

Cemile Abla da merak ediyordu, ama sesini çıkarmadı.

"Üç bankada üç kasası varmış Hanımefendi'nin," dedi kız. "Bunlar üçünü de boşaltmışlar... 'Ne çok da altını varmış,' diye şaşıyorlar. Avukat yanındaki öbür adama söylerken kulaklarımla duydum."

Cemile Abla, kendi kasaları boşaltılmış gibi yığıldı olduğu yerde, kafası omuzlarının arasına gömüldü.

"Bu kadar yıl uğraş, didin," diye mırıldandı.

Hanımefendi, kendisinden bir şeyler kaçırmışçasına acı duyuyordu.

Hacı da sinirlenmişti.

"Ne zaman balkondan baksam, pencerenin önünde paralarını sayardı," diye söylendi. "Sayar desteler, sayar desteler, sabun kutusunun içine yığardı."

"Aaa... Ben hiç görmedim," diye karşı çıktı Cemile Abla.

"Sen yokken tabii," dedi aşçı. "Gözüm çıksın, tepsinin içine koyar, pilav gibi. Ayıklar; beş yüzlükler bir yana, binlikler bir yana."

Şoför Şakir de şaşırmışa benziyordu.

"Öyle de, neden öldürdü bu karı kendini?"

"Herkes de bunu soruyor ya," dedi Nihal.

O kadar altını olan birinin kendisini öldürmesini hiçbirinin aklı almıyordu.

"Ah, o paralar bende olsaydı!" dedi şoför.

"Ah, bende olsaydı!" dedi Nihal.

Hacı ağzının içinde bir şeyler mırıldandı, önüne bakıp. Cemile Abla, içeride pembe kadife örtünün altında yatan Hanımefendi'sinin ufalmış ak yüzünü, kara gözlerinin acılı bakışını görür gibi oldu. Para pul, unutuverdi her şeyi. Ağlamaya koyuldu.

Küçük Nihal haber verdi aldırmadan:

"Sandviçleri içeride bekliyorlar."

Hacı doğruldu. Dizinin altında uyuşan bacağını ovuşturuyordu.

"Haydi, yardım edelim Cemile Abla'ya. Bugün çok yoruldu, çok da üzgün."

Masanın çevresini sardılar. Ekmekler geldi ortaya. Aşçı, ustaca dört köşe parçalara böldü ekmekleri. Nihal jambon, peynir çıkardı. Şoför, aşçının kestiği küçük dilimlere yağ sürmeye koyuldu. Konuşma başladı yeniden.

"Bu evde hiçbir zaman bu kadar iş olmamıştır," diye mırıldandı Şoför Şakir.

Nihal peynirleri, jambonları dilimliyordu. "Kim gelir kim giderdi ki," diye yanıt verdi. "O kadar para neye yarar! Mum gibi dikil kal saatlerce pencerenin önünde. Ne derdi? 'Su akar, deli bakar,' derdi."

Cemile Abla kocaman yanaklarını tombul elleri arasına almış ses etmiyor, onların çalışmasını seyre dalmış görünüyordu.

"Hep biri gelecekmiş gibi beklerdi," diye lafa karıştı aşçı. "Ben bile gelsem sevinirdi. 'Gel bakalım aşçıbaşı, anlat bakalım,' diye... İyi kadındı, çok iyi kadındı."

Kestiği ekmekleri şoförün önüne doğru itiyordu yağlansın diye. Nihal ince dilimlerin arasına jambonları sıkıştırmaya başlamıştı.

Yavaştan fırındaki böreğin sıcak hamur kokusu yayılıyordu mutfağa. Öfkeler, kinler, ağlamalar, acınmalar arasında birbirlerinden kopmaya olduğu kadar,

yaklaşmaya da alışık olduğu için çoktan unutmuş gibiydiler biraz önceki dalaşmaları. Kapı yoldaşlığı havası ile yeniden yaklaşıyorlardı masanın başında birbirlerine. Cemile Abla da yumuşamışa benziyordu. Yavaşça söze karıştı:

"Doğru Nihal'in dediği. Zavallım hep oturur beklerdi pencerenin önünde. Öyle, bebek gibi süslenir. Ödü patlardı çocuklar gelecek de saçı taranmamış, giyinmemiş bulacaklar diye. Oğlu gelsin diye, kızı gelsin diye beklerdi. Torunlarından mektup beklerdi. Postacıyı ayrı aylığa bağlamıştı, mektup gelirse kutuya atmasın da yukarı çıkarsın diye. Amerika'dakilerden hiç mektup gelmezdi. En vefasız onlar. Bir kart bile atmadılar. Londra'dakiler neyse arada bir kart atıp bayramlarda da tebrik yazarlar hiç olmazsa. İsviçre'dekiler hiç ama hiç. Haylaz, et kafa ikisi de."

Aşçı hafiften gülüyordu.

"Yok canım, o kadar da değil. Kartlar gelirdi arada bir, "Hayruş, nasılsın? Öptüm seni," diye. Ben getirirdim postacıdan alıp. Ne sevinç! Dünya bayram olurdu kadına valla."

"Ama para isteyecekleri zaman," diye göğüs geçirdi Cemile Abla. " 'Aman Hayruş, canım Hayruş,' değil mi?"

Küçük Nihal'in tabağa dizmeye başladığı sandviçlerin birini alıp iştahla ısırdı Şoför Şakir. Cemile Abla ayıplar gibi şöyle bir baktı, sesini çıkarmadı.

"Hepsi böyledir bunların," dedi aşçı. "Bizimkiler de öyle. Oğlan açıkça küfrü basıyor babasının arkasından para koparamadığı zaman. Bana dedi: 'Şu bizim moruğun ihtiyar yüzü var ya, görmekten iğreniyorum!' Güm! diye kapıyı çeker anasının yüzüne. Hastalanır karı, kapısına uğramaz valla. Ameliyat oldu ya babası

geçen yıl, hastaneye gitmemiş. Sonra ben yalvardım, anası zorladı da..."

Şoför Şakir sokulmuş, bacağını Nihal'in bacağına değdirmeye çalışıyordu.

"Bunların işi gücü birbirlerine oyun oynayıp kazık atmak zaten," dedi ağzı dolu dolu.

Onun ayağını nereye koymak istediğini gören aşçı alay etti:

"Ya, alicengiz oyunu derler, öyle bir oyun işte."

Şoför Şakir bozulup uzaklaştı kızdan. Küçük Nihal gülmekten kendini alamadı.

"Bu kadar yetişir, sonra gelir alırım kalanları."

Alnına düşen kıvırcık perçemi yukarı doğru attı. Şoföre anlamlı bir bakış fırlattı. Jambonla sandviç dolu tabağı alıp mutfaktan çıktı. Arkasından baktılar. Hacı içini çekti. Biraz da kıskanarak, "Şu Şakir namussuzuna bak, hepimizi günaha sokacak, biz bunun p... başı mıyız?" dedi.

Cemile Abla içini çekti, "Günah benden gitti, sonunda bu Şakir, kızı benzetecek," diye.

Şoför Şakir içini çekti, "Bu kıza yangın olduk, sonunda alacağız kaltağı sanırım," diye.

Hanımefendi pembe kadife örtünün altında yatıyordu. Garson Mehmet karyolanın karşısındaki dolabın önündeydi. Yüzü çarşaf gibi aktı. Alnı, gözaltları ter içindeydi. Elindeki anahtarı deliğe uydurmaya çabalıyordu. "Daha önce Cemile Abla sabun kutusuna el atmadıysa," diye geçti içinden. Çok utanıyordu Garson Mehmet yaptığı işten. Birkaç bin lira alacaktı kutudan en üstündekilerden. Hepsi bu! Gidecekti, kesin gidecekti Galata'ya. En genci değil, en ustası ile! Şoför Şakir'in dediği gibi, "Sıcak sıcak yapışacaksın karıya, bayılacak kucağında." Evet bir kez, yalnız bir kez! Kalan parayı

köydekilere gönderirdi, çocuklara. Odanın alacakaranlığında bulamıyordu bir türlü anahtar deliğini, elleri terlemişti. Parmaklarında kayıyordu anahtar. Bir tıkırtı duydu. Dolaba tutunup döndü. Bakışı Hanımefendi'nin yattığı yana gitti. Kadın hortladı mı, örtü kımıldıyor mu diye titreyip dururken, arkasında ince, öfkeli bir ses, "Ne halt karıştırıyorsun sen orada?" dedi.

Öleceğini sandı Garson Mehmet.

Gelin Hanım'dı.

Ne diyeceğini bilemeden kekeledi oğlan:

"Konyak arıyordum da..."

"Ver o anahtarı çabuk bana!" dedi Gelin Hanım.

Yaklaştı, elinden anahtarı koparır gibi aldı.

"Defol buradan şimdi, ben senin ne aradığını biliyorum."

Oğlan, "Polise verirler beni!" diye düşündü. Polise! Polise! Oradan kaçıp gitmek istiyor, ayakları yere yapışmışçasına davranamıyordu.

Gelin Hanım sesini alçaltarak, "Haydi git!" dedi. "Çık odadan! Neyse, görmemiş olayım seni..."

Garson Mehmet önce anlamadı. Kadına boş gözlerle bakıyordu.

"Karşımda kakılmış ne duruyorsun, git dedim sana kalın kafa!"

Oğlan kovulmadığını o zaman anladı. Gelin Hanım'ın ellerine sarılmak ister gibi yaklaştı. Kadının gerilediğini görünce, "Sağ olun," dedi, "Sağ olun."

Koşarak kapıdan fırlayıp çıktı. Hanımefendi'nin odasında şimdi başka bir el uğraşıyordu anahtarı kilide uydurmaya. Garson Mehmet'ten daha becerikliydi Gelin Hanım'ın elleri, açıverdi anahtar kilidi kolayca. Kapağı araladı çabucak. Odanın yarı karanlığında bir şey göremedi. Ellerini daldırdı içine. Şöyle bir karıştırdı. Güzelim ipek gecelikler, iç çamaşırları, üst üste özenle kon-

muş renk renk eşarplar, çorapların mendillerin dizim dizim konduğu markalı şaseler devriliverdi elinin altında, her şey birbirine karıştı. Telaşlandı Gelin Hanım. Bulamıyordu. Dönüp imdat arar gibi Hanımefendi'nin yatağına, pembe kadife örtünün altındaki küçük kümbete baktı. Ne kadın! Nereye soktu sabun kutusunu? Bu kocakarılar! Çok gerekliymiş sanki! Kasalara doldurdukları yetmezmiş gibi! Paraların sabun kutusunda olduğunu herkes biliyordu evde. Garson Mehmet'ten önce başka biri davrandıysa? Öldüğü sabah Cemile Abla'nın paraları yürütmediği ne belli? Dolabın öbür kanadını da araladı. Üst rafa daldırdı elini. Aradığını bulunca gözleri parladı. Dolabın dibine itilmiş *Yardley* kutusunu çekti kendine doğru. Kutu öylesine tıka basa doluydu ki, kapağını tutturmak için pembe bir kurdele ile sıkı sıkıya bağlanmıştı. Telaşla kurdeleyi çözdü Gelin Hanım. Paraları çantasına boşalttı. Hepsi binlikti. Kayınvalidesine karşı o güne kadar duymadığı coşkun bir sevgi doldurdu içini ve derin bir acıma. Oğullarına, kızına hiç benzemeyen dünya meleği, tatlı, bulunmaz kadın! Şimdi kumar borcunu rahatça ödeyebilirdi. Her şey yoluna giriyordu. O pis borsacı ile yatmaktan kurtulacaktı. Herif aç gözlerle bakıyordu masanın başında kaç gecedir. Öyle bir şey söyleyecekti ki o rezile! Karyolaya, pembe kadife örtünün altında yatan küçük kabartıya bakıyordu. Ne kadar da zayıflamış! Hiçbirimiz farkında değildik. Ah, melek anam benim! İşte midesi ağrımaya başlıyordu. Ne zaman üzülse gastriti depreşirdi böyle. Elinde çantası ve kutu, usulca çıktı odadan. Paraları çantasına iyice yerleştirmek, kutuyu yok etmek için koşar adımlarla banyoya yürüdü.

Ev boşalmaya başlamıştı. Yabancılar gidiyordu. Kalanlar çok yakın dostlar, ailede sevilip tutulan birkaç

kişiydi. Orta salonda toplanmış, sandviçlerini yiyip gevezelik ederek, yemek odasındakilerin konuşmaları bitsin diye bekliyorlardı. Arada hemen bastırılıp boğulan küçük, kesik kahkahalarla güldükleri duyuluyordu.

Yemek odasında herkes eski yerindeydi. Gelin Hanım, banyoda yüzünü gözünü düzeltip işini bitirmiş, elinde tıka basa dolu paralarla ağırlaşan çantası, aralarına karışmıştı. Hanımefendi'nin kızı, oturduğu yerden kinle süzdü onu. Gözlerinin, kaşlarının boyasını tazelemiş olduğunu fark edince şaşıp kaldı. "Taş kalpli karı, annemin ölümü onun umurunda mı!" diye geçti içinden. Birbirlerini hiç sevmezlerdi. Hanımefendi'nin kızının dışarıda yaşamını sürdürmesi, antikacı dükkânı, Fransız sevgilisi, gelinin güzelliği birer nedendi aralarındaki soğukluğa.

Dayı Bey pencerenin yanındaki o garip paşa koltuğundan kımıldamamıştı. Yayılmış oturuyordu. Yanındaki masada, gümüş tepsi içinde ince boyunlu sürahide Fransız konyağı duruyordu. Geline öfkeyle bakan kardeş kızına işaret etti:

"Kız gel bakalım buraya, yamacıma!" Hanımefendi' nin kızı kalktı yerinden, gidip ayaklarının dibine çöktü, kolunu dizlerine yasladı dayısının. Birdenbire garip bir sevecenlikle dolmuştu içi. Bu ak bıyıklı, ak saçlı, çökmüş adam, bu ana kardeşi, bu sarhoş, zavallı parya! Hemen orada, yanında duruyordu anasının küçük taburesi. Pembe kadifenin tam ortasındaki yıpranmış iki küçük ayak izini gördü. Annesinin öldüğünü ve bir daha hiçbir zaman ayaklarını o küçük, eski tabureye koyamayacağını düşündü. Yaşlar iniverdi yanaklarından.

"Bebeğim ağlama öyle," dedi Dayısı.

İçkiyi fazla kaçırmışa benziyordu. Islak gözlerle bakıyordu kardeş kızına. Saçlarını okşamaya koyuldu yavaş yavaş.

Sandviç tepsisi ile salona giren Garson Mehmet, Gelin Hanım'dan yana bakmamaya çalışarak kapının önünde duraladığında Küçük Oğul, orta salonun kapısını işaret etti.

"Oraya götür, viski isteyen var mı, sor."

Gelin Hanım hiçbir şey olmamış gibi baktı oğlana.

"Küllükleri boşaltmayı da unutma," dedi. Garson Mehmet'in orta salona geçmesini beklediler, masada bir suskunluk oldu.

Büyük Oğul'un kaşları çatılmıştı. Canı sıkkın bir görünüşü vardı. Yaprak sigarı baca gibi tütüyordu dudaklarının arasında. Gelin Hanım, görümcesini taklit etmeye özenip kendisini ağlamaya zorladı, başaramadı. Kucağında büyük bir kıvançla ağırlığını duyduğu çantası, dirseklerini masaya dayayıp ellerini güzel yüzüne siper ederek kibar ve acılı bir görünüş almaya çabaladı. Avukatla mali danışman başlarını önlerine eğmiş, sigaralarını çekiştiriyor, saygıyla susuyorlardı.

Balkon kapısını aralamalarına karşın, masanın üzerinde inceden bir duman bulutu oluşmuştu.

Sessizliği ilk bozan Küçük Oğul oldu. Yavaşça, kendi kendine söyler gibi dedi ki:

"Neden bunu yaptığını hiç anlayamıyorum. Bana dokunan da bu... Doğal bir ölüm olsaydı, yaşlılık, hastalık deyip..."

Dayı Bey, kardeş oğlunun sözünü kesti:

"Ben neden yaptığını anlıyorum pek güzel." Masada bütün başlar ona doğru döndü. Gelin Hanım ellerini yüzünden çekip şaşkın şaşkın baktı adama. Neden sorun yapıyorlar bu ölümü? Sevmiş olsalar bari, diye kızdı. En çok da konuyu açan kocasına. Ayda bir anasına uğraması için iteleyen çoğunca kendisiydi. "Git hatırını al, durmadan telefon ediyor, seni soruyor," derdi. Kocası da, "Sen git, gönlünü alıver, bir

şeyler uydur benim için, işim çok anlamıyor musun?" diye kızardı. Çocuklar da öyle. İngiltere'den geldikleri son sömestir tatilinde bir türlü gönderememişti onları büyükannelerine. Zorunlu olarak gizlemişlerdi Hanımefendi'den geldiklerini. Yaşlı kokuyormuş o ev. Babaanneleri hep eski masalları anlatıyormuş. Neymiş: Birinci Dünya Savaşı'nda yiyecek bulamamışlar da bahçeye bakla, salatalık, sarmısak ekmişler. Ekmeklerden süpürge çöpü çıkarmış da babaanneleri altın pahasına buldurduğu bir torba unla evde ekmek yaparak, çöplü kepek ekmeği yedirmemiş çocuklarına. Şaka da edilmiyormuş onunla eskisi gibi! Büyük oğlan alay edecek olmuş: "Neden onlara Marie Antoinette gibi pasta yedirmedin," diye. Hanımefendi fena halde gücenmiş. Çünkü Marie Antoinette'in Fransa kraliçesi olduğunu ve boynu kesilerek öldüğünü pek güzel biliyormuş ve en acıdığı kraliçelerden biri Marie Antoinette ise biri de Marie Stuarte'mış. Küçük Oğul'un karısı çocuklarıyla konuşup gülüştükleri bu hikâyeyi anımsayınca, Hanımefendi'nin anlattığı başka bir olay geldi aklına: Gene Birinci Dünya Savaşı'nda. Yün bulamamışlar. Savaştan savaşa koşan genç kolağası kocasını nasıl ısıtsın? Bir yatak örtüsü varmış, kendi eli ile ördüğü, saf yün. Onu söküp yalnız kocasına değil, paşa babasına, bütün ev halkına yün çoraplar, eldivenler, fanilalar örmüş Hanımefendi ve yatak örtüsü nar kırmızısı olduğu için, ev halkını kırmızıya boyamış. Gülecek gibi oldu Gelin Hanım, zor tuttu kendini. Parmaklarıyla tarayarak kâküllerini aşağı aşağı aldı, usulca kabarttı. Bu kâküller ne çabuk inip yapışıyordu alnına. Berbere gitmesi gerekiyordu. Yorucuydu bütün bunlar. Biliyormuş, neden öldüğünü. Şu sersem, alkolik herife bak! Fırsat buldu mu utanmadan sıkıştırır insanı. Bir yolunu bulup dansa kaldırırsa hele. Ama öyle

güzel dans ederdi, yaşından umulmaz. Hanımefendi de güzeldi, çirkin olan çocuklarıydı. Görümcesi burnunu kestirip boynunu çektirmese, dişlerini İsviçre'nin en iyi dişçisine yaptırmasa... Saklasın istediği kadar, herkes biliyordu. İstanbul seçkinlerinin yarısı dışarıdaysa yarısı içerideydi. Fısıltı gazetesi işliyordu. Her sabah, her akşam telefon konuşmaları sürüp gidiyordu. İsviçre'yle, İngiltere'yle hatta Amerika'yla! Aşağılık duygusu bastırdı birdenbire, kıskançlıktan içi ezildi. Kaçamayanlara bir garip gözle bakmaya başlamışlardı kentte. Kocası söz vermişti, altı ay Türkiye, altı ay İngiltere. Ağabeyiyle anlaşır, fabrikadaki hisselerini ona satabilirse, İngiltere'de kalır, büsbütün yerleşebilirlerdi. Önce altı ay kalabilmek için yetecek parayı ayarlaması gerekiyordu. Akıllı adamdı kocası, işini bilenlerden...

"Tam da kendini öldürecek zamanı buldu şu annem!" diye kızdı biraz. Hanımefendi'ye anne derdi. "Cuma günü dev bir davet vardı. Güzelim giysi terzide son provayı bekliyordu. Gidebilecek miyiz?" diye düşündü. "Ne kadın, cumartesi günü ölemezmiş gibi!'

Hanımefendi'nin kızı, görümcesine bakarak, "Ne kadar güzel ve ne budala!" diye düşünüyordu. Avrupa'da yaşamaya alışalı dayanamıyordu bu insanlara artık. Kararlıydı, cenaze kalkar kalkmaz İsviçre'ye dönecekti. Kocasını yalnız bırakamazdı. Çocukları da... Hele o azgın kızını.

"Evet, neden kendisini öldürmüş olabilir?"

İsteksiz söyledi. Aklı François'daydı. *Il est charmant.* Bir zamandır yalnız konuşması değil, düşünceleri bile Fransızca oluşuyordu. Alay ediyorlardı İstanbul'dakiler. Umurunda değildi. Farkına varmadan fazlaca uyku ilacı almış olamaz mıydı? *C'est une Suicide mon cher.* Çok şaşıracaktı François. Bütün bir şişeyi boşaltmış bardağa, eritip içmiş uyku haplarını. Sol bileğini jiletle

kesmeye kalkışması. O yumuşacık, tatlı, ürkek kadın. İçi daraldı. *Elle est morte ma pauvre*. Gözleri yaşardı yeniden. Bu sıkıntılı havadan, kendisine artık yabancı gelen kardeşlerinden, hepsinden bir an önce uzaklaşmak, istediği buydu. Küçük tabureyi görmemek için biraz uzağa iterek, dayısının dizine yaslandı. Dayısı serserinin tekiydi. Solcuymuş, bu da umurunda değildi. Dayısı onu yatıştırmak ister gibi yavaş yavaş ensesini okşuyordu. Parmakları sıcacıktı. Sigara kokusu güzel kolonyasına karışıyordu. Eğildi, sevecenlikle gülümsedi kardeş kızına. *Il est beau comme un dieu*. Dayısının elini ensesinden alıp öptü avcunun içinden ve çok "Avrupai" bularak kurumlandı davranışından. Şu salon, karışık eşyalar, ne zevksiz annem varmış, diye öfkelendi. Hepsi paraydı bunların, boşuna harcanmış. Seninle beraberim, ben de bu evi, bu insanları sevmiyorum gibilerden gizli düşüncelerine katılırcasına gülümsedi Dayısına.

"İsviçre'ye gel," dedi. "Biter bayılır oradaki karılar sana."

"Bilet gönder," dedi Dayısı.

"Ah seni beleşçi," diye alay etti içinden Hanımefendi'nin kızı. Neden olmasın. Son zamanlarda kocası kıskançlık sahnelerine başlamıştı. Dükkânı kapatmaya kadar gidiyordu iş. François ile ortak çalışması dedikodulara neden oluyormuş. Dayısını alıkoyar, dükkâna yerleştirmeyi başarırsa? François'nın dayısı ile anlaşacağı kesin. İkisi de yaşamayı seven hoş insanlar. Hep beraber rahatça dolaşıp eğlenebilirler. Dayısı çok iyi paravan sevdasını gizlemek için. *Quel Amusement*. Kocasının da ağzı kapanır. Harika!

"Gider gitmez," dedi.

Küçük ağabey, dayısına bakıp "Neden öldürmüş?" dedi. "Söyle, biz de öğrenelim."

Hanımefendi'nin kızı doğruldu, bir sigara yaktı. Öfkelenmişti ağabeyinin soruyu yenilemesine. Kalktı, dayısının yanından masaya geçti, eski yerine oturdu, gelinin karşısına.

"Evet, neden öldürmüş?"

Bu kez soran Büyük Oğul'du.

Avukatla danışman ürkmüşçesine başlarını kaldırıp ilgilendiler.

Hanımefendi'nin kızı büyük ağabeyine baktı. Masanın başında yarım gövde, bir Buda heykeli. *Comme il est laid*, diye Fransızca düşündü, her zaman olduğu gibi.

Sigaranın külünü tablada kırıp usanmışçasına içine çekti Büyük Oğul.

"Neyse, bırakalım şimdi bu konuyu."

Dayı Bey konyağından bir iki yudum aldı. Ak bıyıklarını sıvazladı.

"Neden bırakalım? Hepimiz bunu merak ediyoruz, sen de öyle, değil mi?"

"Keselim," dedi Büyük Oğul. Sesi öfkeliydi.

"İlginç değil mi ablam gibi bir kadının kendisini öldürmesi? Para pul, oğullar, torunlar, her şeyi yerinde, soylu bir Hanımefendi."

Küçük Oğul mırıldandı:

"Tabii soylu, tabii Hanımefendi."

Hanımefendi'nin kızı dayısını korumak istedi:

"*Une vieille Femme si douce*. Hem dayım onun soylu olmadığını söylemedi ki."

Yüzüklerin parladığı ince elleri, kızıl saçlarının üzerinde küçük kuş kanatları gibi uçup masanın üzerine indi. Doğruldu, arkasına yaslandı, ipek giysisinin içinde vücudunun inceliğini göstermek istercesine. Davranışları kadınlığını sergilemek için her zaman hesaplıydı. Çirkinliğini, yaşını, çekici görünüşü ile gizlemeyi iyi

başarırdı. İş ortağı François'yı avcunun içine almıştı. Kocasından bir yakınması yoktu. Kendisine bağlı bir adam, çocuklarının babası. Fransız'ı ne kadar severse sevsin aile düzenini bozacak değildi. Bol para ve keyfince yaşamak, yalnız bunu istiyordu. Ağabeyleri, kendisini kolayca atlatacaklarını sanıyorlarsa, annesinden kalan ne varsa hepsinin hesabını soracaktı onlardan. Konağı otele çevirdiklerinde bunun da hesabı görülmeliydi. Kimseyi kırmadan, iyilikle ve kurnazca... Çok dikkatli olacaktı. Konuşurken Fransızca söz etmemeliydi, örneğin. Ağabeysi, kendisinin bilmediği şeyleri başkalarının bilmesine fena içerlerdi. *Il me degoute*. Ne kadar küfrederse etsin korkardı ondan. İşten başka bir şey düşünmeyen biri. *Un homme froid et sans coeur*. O kadar da akıllı sayılmazdı. İsviçre'ye yerleşmelerini önlemeye çalıştığını anımsadı.

"Bir Adnan Bey gider, başka bir Adnan Bey gelir, sabırlı olmalı, telaşa gerek yok," demişti. Kaçamazmış o. İş namusu varmış, koca bir kuruluşu çökertemezmiş. Palavra. Alaturka herifin biriydi. İstanbul'u severmiş çok! Püüüf! Çöplük, çamur deryası, yolsuz kaldırımsız, bir sürü çakul çukul insanla dolu. Dünyanın en pis kenti. Yaşamak mı böyle bir yerde. Küçük, zavallı insanlar. "Valla sorduklarında Türk'üm demeye utanıyorum heriflere," demişti kocası. Yerden göğe kadar da haklıydı.

"Şimdi beni iyi dinleyin!" diye başladı Büyük Oğul.

Önündeki büyük kristal tablada öfkeyle ezdi sigarasını. Kahverengi yapraklar parçalanıp dağıldı, sigaranın ucundaki kocaman kül bozulmadan kalıp gibi düştü masa örtüsünün üzerine.

"Ne yazık!" diye düşündü Küçük Oğul'un karısı. Geçen yıl getirmişti dantel örtüyü yılbaşı armağanı diye kayınvalidesine. Bütün o güzelim eşyalar! Karar verdi görümcesiyle gitmeden konuşmaya. Hiç olmazsa vit-

rinlerdeki değerli birkaç parçayı şimdiden paylaşmaları, neyin nereye, kime gideceğini bilmeleri gerekirdi.

"Anlıyor musunuz?" dedi Büyük Oğul. "Ölen ölmüştür. Boş sözler, dedikodularla..."

Sustu, yan salondan başını uzatan genç bir adama kızgın baktı. Konuklardan biriydi, uzak bir akraba. Adam hemen geri çekildi ve orta salonda konuşmalar fısıldaşmaya çevrildi.

"Bunlar bizi dinliyorlar. Yarın bütün kente yayarlar haberi, rezil oluruz."

Hepsi susup Büyük Oğul'a baktılar. Korku vardı gözlerinde.

Sözcüklerin üzerine basa basa söyledi Büyük Oğul:

"Annem beyin kanamasından öldü, bunu böyle bilin."

Sıkıyormuş gibi yakasını çekti, kravatını gevşetti, boynunu yana doğru eğdi, sinirli. Şişmandı, kurbağa gibi gözleri vardı, kapakları ağır, düşük. Tepesi açık, saçları top kıvırcıktı ensesinde. Kocaman gövdesi masanın üzerine taşarak ileri doğru uzandı. Buyruk verici bir sesle söyledi:

"Bizim bir firmamız var, bir aile şerefimiz var. İşi büyütmek her bakımdan sakıncalı. Öyle değil mi beyler?"

Avukatına, mali danışmanına bakarak sormuştu.

"Öyle... çok doğru," diye iki adam birden yanıtladılar.

"Beyin kanaması, anlaşıldı mı!" diye tekrarladı Büyük Oğul.

Dayı Bey'den gayrı hepsi bir ağızdan söylediler:

"Tamam, beyin kanaması."

"Canına kıyması için bir neden yoktu, bunu bildiğinize göre. Herkes ne derse, ne halt ederse etsin, biz böyle söyleyeceğiz."

"Ağabeyimin hakkı var," dedi Küçük Oğul. "Kendini öldürmesi için hiçbir neden yoktu." Gelin, tatlı bir bakışla baktı kocasına. İyi ki masanın başındaki öbür kocaman ayıyla evlenmemişti. Genç kızlığında bir sürü oğlanla gezip tozmuş, sonra, "Ben zengin bir adamla evlenip rahatıma bakacağım," diye kararını vermişti. O zaman anası, güzelliğini satması için bu iki kardeşi çıkarmıştı karşısına. O da daha genç, güleç ve kurumsuz olanını seçmişti. Çok da iyi etmişti. Büyük işadamıymış, her şey avcunun içindeymiş. Kendini beğenmiş herif! İşte önemli bir şeyler söyleyeceği zamanlarda olduğu gibi, gözlerini büzmüş, kaşlarını geçirmişti birbirine. Suçlayıcı gözlerle Dayı Bey'e bakıyordu. Dayı Bey, bu bakışlarla etkilenmediğini göstermek istercesine biraz daha yayıldı paşa babasının koltuğunda. Yavaşça söyledi:

"Bir gerçek var ortada, bu gerçek ablamın kendisini öldürmüş olması. Kimse yadsıyamaz bunu."

Yandaki salonu işaret edip ekledi:

"Onlar da gerçeği biliyor, bilmez görünüyorlar. Biz de öyle bilmezlikten geleceğiz. Ama hepimiz az çok onun neden kendini öldürmüş olabileceğini biliyoruz..."

Hanımefendi'nin kızı biraz şaşkın mırıldandı:

"Ben hiç anlayamadım bunu neden yaptığını."

Küçük Oğul'un karısı, "Evet, ben de," dedi.

Dayı Bey içini çekti.

"Hepinizden üzüldüğünü saklamaya çabalıyordu. Ama ağzından kaçıyordu zaman zaman: "Bu dünya bana göre değil, bu insanlar hiç değil, hiç değil," diye. Bir gün bana kendi kendisinden bile sıkılmaya başladığını söyledi. Doluydu yüreği. Daha neler söylemek istiyordu kim bilir! Susuyordu, artık konuşmaktan da hoşlanmaz olmuştu."

"Neymiş yüreğini dolduran, sana bile söylemekten çekindiği şeyler?" dedi Küçük Oğul.

Sesinde alay vardı.

Avukat ve danışman, ilgiyle Dayı Bey'e bakıyorlardı.

Dayı Bey, konyak koyuyordu kendine. Eline aldığında döndürdü bir süre avcunda kadehini. Büyük Oğul, sesini alçaltarak öfkeyle sordu: "Evet, söyle, neymiş?"

Kolunu direk gibi uzatarak avukatla danışmanı gösterdi.

"Onlar yabancı değil."

Elindeki konyak kadehini yanındaki masaya bıraktı Dayı Bey. Davranışları ağırdı. Gür kaşların altında hafif yumulmuş, biraz sarhoş bakan gözlerinde küçük bir öfke kıvılcımı yanıp söndü.

" 'Tanrı beni unuttu,' ne demek? 'Kendi kendimden sıkılmaya başladım,' ne demek? 'Ben aranızda fazlalıktan başka neyim,' ne demek? 'Her sabah acıyla uyanıp her akşam acıyla yatıyorum...' nedir bu sözlerin anlamı? Hasta değildi, günden güne eriyip küçülüyordu. Ölümüne hiçbir neden yoktu, öyle mi diyeceğiz yine de?"

Ağır bir sessizlik bastı masanın çevresini. Sonra Küçük Oğul kararsız ve üzgün mırıldandı: "Belki de... konaktan buraya geçeli... bir kaç yıldan beri..."

Ağabeyinin ateş püsküren gözlerini görünce sustu.

Hanımefendi'nin kızı, "Son mektubunu düşünüyorum da," diye yavaşça mırıldandı. " 'Hepiniz uzaklarda kaldınız, dalları, yaprakları dökülmüş bir ağaç gibiyim, çürümeye bırakılmış...' Alay etmiştim, ne duygusal anam var; bir romandan kopya etmiş olmalı diye."

"Neymiş," dedi Büyük Oğul. "Çocuklar okumayacak mı? Gidecekler, uzaklaşacaklar, doğal bu. Bizden bile. Benimki kocası ile bir yıldır Amerika'da. Para isteyeceği zaman yazıyor ancak, sesim çıkıyor mu? Hepimizin

bin türlü uğraşı var, benim başımdaki belayı düşünün. Anneme uğrayacak zaman mı vardı? Bir şeyini eksik ettik mi? Anamızı yüzüstü mü bıraktık, kötü mü davrandık? Siz ondan haber verin bana. Böyle bir şey söyleyecek olanın alnını karışlarım ben."

"Kendini savunur gibi konuşuyorsun," dedi Dayı Bey.

Öfkeyle ona döndü Büyük Oğul.

"Sen işleri karıştırmaktan vazgeçsen iyi olacak. Annemin ağzından aktardığın o sözlere gelince, şimdi şuracıkta uydurmadığını nereden bilelim."

"Eğer böyle düşünmek seni rahatlatıyorsa..."

"Bırak palavraları, karıştırma durmadan ortalığı, rica ederim. Gerçekçi ol biraz."

"Gerçeği konuştuğum için kızıyorsun ya bana."

Konyağını yudumlarken alayla bakıyordu kardeş oğluna.

"Sizlerin işlerinizin bozulacağından korkar, para biriktirirdi. Dara geldiğinizde gene size vermek için! Ne komik değil mi? Hele son aylarda panik içindeydi. Sen ona, 'Memleket batmak üzere, hepimiz yoksul düşeceğiz pek yakında,' demişsin..."

"Öyle bir şey demedim!" diye öfkeyle bağırdı Büyük Oğul.

"Neden bir yandan elinden varını yoğunu alırken, bir yandan korkutuyordunuz kadını, anlamadım gitti. Ne var ne yoksa sattırdınız işe koymak için. Babasından kalan bütün varlığını aldınız elinden. Veraset sorununu bile sağlığında hallettiniz telaşlanıp. Akıllı avukatınız her şeyi yoluna koydu. O kâğıtları imzaladığında ablam ne dedi biliyor musunuz: 'Şimdiden ölmüş gibiyim,' dedi."

"Aman beyim, ama beyim," diye söze karışmak istedi avukat.

Arkadaşı, danışman kolundan çekip susturdu.

Dayı Bey aldırmadan sürdürdü konuşmasını:

"Fabrikada payları bölüştünüz aranızda, ruhu duymadı zavallının. Sonra otel işi çıktı; kadını, doğup büyüdüğü yerden söküp konağı aldınız bu kez de elinden... Gerçek değil mi bunların hepsi, benim de yönetim kurulunda olduğumu, gizli hesaplarınız arasında daha pek çoğunu bildiğimi unutmayın."

"Edepsizlik ediyorsun!" dedi Büyük Oğul.

"Daha değil," dedi Dayı Bey. "Damarıma basarsan o zaman görürsün edepsizliğin ne demek olduğunu..."

Hafif kaymış sarhoş gözlerini kardeş oğlunun gözlerine dikmişti. Sesi buz gibiydi:

"Cürmün kadar yer yakarsın!"

İri, geniş omuzlarını oynattı sinirli. Büyük Oğul ceketinin yan üst cebinden ikinci sigarı aldı. Yakarken elleri titriyordu. Cigarasını derin derin çekip ağzından burnundan dumanlar çıkardı baca gibi. Pis bir gülüş yayıldı yüzüne. Bu gülüşü hepsi tanırdı. Birini cezalandıracağının işaretiydi.

Konyak kadehi elinde, yayıldı paşa koltuğuna, ayaklarını uzattı ve kadehi yavaş yavaş döndürmeye başladı avcunun içinde Dayı Bey.

"Sen bilirsin. Sen ailenin başısın. Namlı, varlıklı, saygın bir kişisisin kentin. Gene de yarar var açıklamakta. Hazır akıl hocaların da burada."

Kadehini uzatmış, avukatla danışmanı gösteriyordu.

"Ölen öldü, siz aranızda neyi, nasıl paylaşırsanız paylaşın. Ama benim de dayılık hakkımı bir yana ayırmayı unutmayın. Bir kez ablamın bana bağladığı bir aylık vardı, iki kat artırın istiyorum, Bodrum'da küçük bir ev, deniz kenarında... Sizin oralarda kıyılarda, koylarda dönüm dönüm arsalarınız var. Bir iki dönümünü bana vermekle ne kaybedersiniz. Yeni inşaat şirketi-

niz, otelin temelini atarken benim küçük evi de çatıverir deniz kenarına, olur biter. Yönetim Kurulu'ndan hemen istifa ederim o zaman. Benden kurtulmak için can attığınızı biliyorum. Gidip deniz kenarında keyifle rakımı içmek; istediğim bu benim. Sizlerden, bu pis kentten uzakta. Bütün rezaletlerden... Bakın, bir de bu koltuk. Ablamın anısına istiyorum koltuğu. Hem çok rahat biliyor musunuz? Ne zaman gelsem o bu koltuğa kurulur, ben karşısındaki kuru iskemleye. Hep derdim içimden: 'O burada, ben o koltukta otursak biraz da ne olur,' diye. Neyse, zavallı kadın! Artık onun yerinde gözüm yok doğrusu! Severdim ablamı ama bir yandan da..."

Hanımefendi'nin kızı elleri ile bir şeyler yaptı, susturmak ister gibi dayısını. Yüzünde korku, şaşkınlık vardı. Güçlükle, kekeleyerek söyledi:

"Nasıl böyle konuşursun! Nasıl, nasıl! *Quelle insolence!* Biz... Bizim aile gibi, *respectée par toute la ville!* Anlamıyorum. Hiç ama, hiç!"

Kendisini arkaya atmıştı iskemlesinde. Saçları dağılmış, alnı, yanakları kızarmıştı. Büfenin aynasına yansıyan yüzünü gördü, gerdirmeyi düşündü yeniden. Daha genç sayılırdı. Ölümden uzak. Avukatla danışmanın acılı güzelliğini hayran seyrettiklerini görünce yüreğine coşku doldu. François, kocası, çocuklar, her şey yerli yerine oturdu.

Barışa hazır, tatlı bir sesle,

"Dayım işte bu," dedi. "Konuşur gene. Böyle bir günde birbirimizle kavga edeceksek... Annemi düşünüyorum da, zavallı..."

Annesinin öldüğü, onu bir daha hiçbir zaman göremeyeceği gerçeği ile genzi yanıverdi. Yüzünü buruşturmadan, bir oyuncu becerisi ile sessizce ağlamaya koyuldu.

Büyük Oğul bir şey sormak ister gibi avukatla, danışmana bakıyordu. Danışmanın durgun ve kaygılı yüzünden, aile kavgasının dışında kalmak istediği belliydi. Avukat daha cesur, çabuk konuştu:

"Böyle bir günde aile kavgasına girişmenizi ve bu çirkin konuşmaları yakışıksız bulduğumu söylemekle yetineceğim."

Büyük Oğul, bu sözlerin altında bir mesaj yakalamışçasına arkasına yaslandı, sigarasını çekmeye koyuldu bir şey demeden. Yüzünden, bakışlarından için için kaynadığı belliydi.

Küçük Oğul'a gelince, tartışmanın uzamasına çok sıkılmıştı. Dayısına kızdığı kadar, ağabeyine de kızıyordu. En iyisi, istediğini vererek adamı düşman etmeden uzaklaştırmak değil miydi?

Bir zamanlar küçükken, konağın mermer avlusunda sırtına ata biner gibi binip koşturduğunu anımsadı dayısının. O zamanlar ne kadar eğlenirlerdi. Hepimiz birbirimizi severdik. Sonradan bozulan bir şeyler olmuştu. Nedenini bilmediği. Annesinin genç, güzel yüzü. Zamanın modasına göre yandan ayrılmış, ondüleli, ipek, kumral saçları. Hışırtılı belden sıkma, uzun etekli *moiré* ipek giysileri. "En güzeli benim annem." Böyle düşünüp kurumlandığını bile anımsıyordu. Karyola altlarına girip yemek yememek için direnirdi. Bir keresinde annesi karyolanın altından çıkması için ağlamış, yalvarmış, sonunda düşüp bayılmıştı. Sağlığı, güzelliği, sevinci, her şeyi bizim içindi. Gözleri yaşlanıverdi. Oysa burada oturmuş nelerin hesabını görüyoruz! Kapı açılsa ve annesi, genç güzel yüzü, kara gözleri ile gülerek içeri giriverse şimdi. Onun, "Yapmayın çocuklar, üzüyorsunuz beni," diyen sitemli sesini duyar gibi oldu. Annesi bayıldığında Cemile Abla karyolanın altına girerek bacaklarından çekip çıkarmıştı ve bir güzel

pataklamıştı onu. O zamanlar böyle davul gibi şişko değildi. Ak pak bir genç kız. Cilveli. Saçları omuzlarında. Durmadan gülen. Kemerini sıkardı, beli, memeleri meydana çıksın diye... Annesinin sık sık tutan ağlama krizleri vardı. Odasına kapanır, günlerce çıkmazdı. Paşa babası, Cemile Abla yalvar yakar onu dışarı çıkarırlardı. "Gencecik yaşında dul kalan kızım benim. Gönlümün sultanı." Dedesinin sözlerini bile anımsıyordu. Ne budalalık! Neden evlenmemiş yeniden. Zavallı budala anacığım benim. Yaşlar gözpınarlarını doldurdu. Utandı, kendini tuttu, gözyaşlarını itelemek için.

Ne kötü şey ölmek. Kendi ölümünü düşünerek korktu birdenbire. Ne diye canına kıymış? Her şeyi berbat etmişti bu yüzden. Karısına baktı. Onu kollarının arasına almak, sevişmek? Evet, bir çeşit boşalmak, rahatlık olacaktı. Kulüpten sonra... Güzel kadın, çok güzel kadındı karısı. Belki soğuk biraz... Sıcağı yanı başındaydı, yardımcısı: Hem yatakta, hem büroda. Ateş gibi çalışıyordu kız, bütün isteklerine boyun eğiyordu. Talihli herifim! diye sevindi. Elini tahtaya vuracağı geldi, kendini güç tuttu. Ağabeyine baktı. Dese mi: "Bırak yahu, nemiz eksilir, veririz sarhoşa biraz para atarız başımızdan. Ağzı kapanır." Ne zamandır istedikleri bu değil miydi? "Herif içimizde casus, her şeye burnunu sokup öğreniyor; akraba değil, akrep, Moskof piçi!" Bu lafları söyleyen de ağabeyiydi. Oysa pek güzel biliyorlardı ikisi de onun solcu özentisi bir parya olduğunu. Kim söylemişti bunu? Dayısının en yakın arkadaşlarından bir şair bozuntusu, kulüpte; beleşten iki viski içince dili çözülüvermişti herifin... Aralarına girip dalaşmayı önlesem mi? Akıllıydı, iyi işadamıydı, şuydu buydu ama yönetimi on para etmezdi ağabeyinin. Kaba ve anlayışsız. Herkesi de bu yüzden kendine düşman ederdi. Fabrikadaki işçilere kadar...

Büyük Oğul dalgın bakıyordu dayısına. Kararsızdı görünüşü. Sigarı boru gibi ağzının yanına kaymış, yüzünü dumana boğuyordu. Oldukça sakin bir sesle sordu birdenbire:

"Şantaj mı yapıyorsun sen bize?"

Masadakiler kıpırtısız kaldılar.

Dayı Bey hemen yanıt vermedi.

"Sana bir soru sordum?" dedi büyük ağabey.

Kötü bir gülüş belirdi Dayı Bey'in dudaklarında.

"Sorunun karşılığı: Ablama imzalattığınız açık kâğıtların neye yarayacağını biliyorum. Kaçırılan dövizlerin kimin çantasında gittiğini de. Dün açılan kasalardan neleri yürüttüğünüzü, daha bir sürü dolaplarınızı biliyorum. Saymamı ister misin?"

Arkasına yaslandı. Konyağını aldı. Yudum yudum, tatlanarak dibine kadar içti.

"Seni pis serseri!" dedi Büyük Oğul dişlerinin arasından.

Bardağı masaya bıraktı Dayı Bey, ak bıyıklarını sıvazladı.

"Ben intihar etmeyeceğim, bilmiş olun!" dedi.

Hanımefendi'nin kızı kendini tutamadı:

"*Mon dieu quelle famille*. Annemin ölüsü içerde ve sizler..."

Kızıl saçlarını attı arkaya. İnce elleri renkli kanatlar gibi elmas pırıltıları içinde bir kez daha uçuştu havada. Yüzünü elleriyle örtüp ağlamaya koyuldu.

Küçük Oğul ayağa fırlamıştı.

"Gerçekten neler konuşuyoruz biz burada. Ayıp, ayıp valla. Beylerden utanıyorum..." Avukatla danışmanı işaret ediyordu.

Gelin de çok şaşırmışa benziyordu. "Benim bilmediklerimi biliyor, ne herif bu!" diye fena halde kızdı Dayı Bey'e. "Bir şey söylesem mi?" diye geçirdi içinden.

Aileden olduğunu saptamak gerekmez miydi? Vazgeçti. Büyük Oğul'un karışık, öfkeli yüzü korkutucuydu. Durup dururken öfkesini üstüne çekmeye gerek yoktu.

Orta, yeşil salonun aralanan kapısında genç bir kadın göründü. Başını uzatıp baktı. Hanımefendi'nin kızının masaya kapanmış ağladığını görünce girdi içeri. Koştu, genç kadının boynuna sarıldı.

"Ah canım benim, durmadan ağlayıp kendini harap etmenin anlamı ne! Hepimizin gideceği yer orası değil mi?"

Öbür konuklar da göründüler eşikte. Küçük Oğul'un genç arkadaşlarından biri gelip koluna girdi, masadan uzaklaştırdı, ölüm üzerine yatıştırıcı bir şeyler söyleyerek. Büyük Oğul'un çevresinde de toplananlar vardı. Gelini de bırakmadılar. Bir sürü şık ve güzel kadın sarıverdi çevresini.

Dayı Bey arkada, paşa babasının koltuğunda konyağını çekiyordu. Yalnız ve umursamaz.

Cemile Abla başının ağrıdığını bahane ederek mutfaktan çıktığında elinde su bardağı vardı. Bir aspirin alıp biraz dinlenmesini aşçıydı öneren. O da hemen bunu fırsat bilmişti etrafı kolaçan etmek için.

Odasına girince bardağı başucu masasına bıraktı. İlk işi sandığını, dolabını yoklamak oldu, kilitli olup olmadıklarını anlamak için. İçi rahat edince karyolasının ucuna oturdu. Göbeğini rahatça öne doğru sarkıtıp ellerini dizlerinin üzerine koydu. Yapacağı çok şeyler olduğunu biliyordu ama sıralamaya gelince aklı karışıveriyordu işte. Gecelikleri, yün donları, korseleri, çorapları sandığına koymuştu. Ötekileri dolabına. Çok şeyleri yabancı ellere geçip ziyan zebil olmasın diye alıvermişti. Kumaşlar kendisinin sayılırdı. Çeyizi! Söy-

le bir güzel diktirip kuşanacaktı evlendiğinde. Hanımefendisini sık sık hayırla anarak...

Bir gün önce kavga ettiklerini ve mutfağa kapanıp İsviçreli kuşa dert yanıp Hanımefendi'yi çekiştirdiğini anımsayınca içi bir garip oldu.

Kaşıntısı varmış. Huylanmış, çarşafları değiştirmesini istemişti. Ara babam ara, yatağa pire mi girdi diye. Yorgundum. Sütçü beygiri gibi ayakta uyuyordum. "Zıbar yat be karı!" diye. "Senden ne zaman kurtulacağım başımın belası!" diye... Duymuş olamazdı. İçinden söylemişti ne söylemişse. Çarşafları da değiştirmişti istediği gibi. Biraz dargın mı ayrılmışlardı? "Hayırlı akşamlar," demeyi unutmuş muydu? Hanımefendi'nin sesi geldi kulaklarına:

"Sen git... Sen git.. Yüzün gözün bin parça yine. Aksiliğin üzerinde..."

İnsan kızınca ne yaptığını, ne söylediğini bilir mi?

"Allah kahretsin e mi beni!" diye göğsüne vurdu birkaç kez Cemile Abla. Nasıl pişmandı. "Yaşasaydı da kulu köpeği olsaydım," diye söylendi. İki yanına sallanmaya başladı. Biraz da ağlayıp rahatlayınca giysi dolabının aynasının önüne geçip eşarbını çıkardı, saçlarını çözdü, bir güzel taradı yeniden. Topuzunu toparladı. Eh, artık kendisine çekidüzen vermesi gerekecekti. Kocaman göbeğini avuçlayıp kaldırdı yukarı. Ah bu yağlar! Biraz boğazına dayanabilse. Bir dirhem et, bin ayıp örter, bunu da unutmamak gerekirdi. Yüzü öyle tas gibi gergin, kıçı bacakları dolgun dolgunsa... Bütün bunları Hacı'nın göreceğini düşününce fena halde utandı. Yaşamı boyunca el değmemişti hiçbir yerine. Çok gençken, bir kez eve gidip gelen sebzecinin o kara yağız çırağı saldırdığında...

Aynanın önünde oyalandı bir süre. Kolonyalandı. Ağlamaktan kızaran gözlerinin şişkinliğini saklamak

için biraz pudra bile sürdü yüzüne. Ak, ipekli eşarbını özenle sardı başına. Boya zamanını geçirmişti. Diplerden aklanıyordu saçları. Hacı'nın bunu görmesini istemiyordu. Perçemlerini her zamanki gibi içeri tıkayacakken bıraktı kırmızı, tombul yanaklarının yanından sarkmaya.

Koridora çıkınca, ikinci hole doğru ilerleyip kulak verdi.

Yemek odasından uğultulu sesler geliyor, her zaman olduğu gibi büyük beyinki herkesin sesini bastırıyordu.

Odalardan çıkan biri olur da duyar umudu içinde ahlar oflar çekerek Hanımefendi'nin odasına yöneldi. Kapının önünde şöyle bir bakındı, kimseler yoktu. İçeri kayıverdi.

Perdeler kapalıydı. Güneş çekildiği için karanlık basmıştı odayı. Gözleri karanlığa alışıncaya kadar bekledi Cemile Abla. Sonra dolabın önünde gidip durdu. Açmak istedi, zorladı da biraz, başaramadı... Anahtarları yürütenin sabun kutusundaki paraları da çoktan yürütmüş olacağını düşünerek içi sızladı. Bir yığın uğursuzla dolmuştu ev Hanımefendi ölür ölmez... "Ne hallere düştük Tanrım!" diye söylendi yüksek sesle ve korktu birdenbire. Hanımefendi uyanmış da duyacakmış gibi, "Ah hanımım ah!" dedi daha yavaş sesle. Karyolanın ayakucuna gidip dikildi. Karşı duvarın üzerindeki çıplak karı resmine bakmamaya dikkat ediyordu. Kalın kadife perdelerin arasından ipek danteller, tüller çıkıyordu. Yeni yaptırmıştı Hanımefendi o perdeleri. Lambaların pembe saten başlıklarını da... Sıkıldı mı ya eşya değiştirir ya da çarşı pazar dolaşıp ne kadar yeni çıkmış tencere tava varsa alırdı. O evin bütün dolapları nelerle doluydu! Kilerler de öyle. Çok iyi biliyordu. Şurada yatan Hanımefendi kalkıverse, "Hepsini sen al," derdi ona. Aklı tam karışmıştı Hanımefendisi öleli. To-

parlanamıyordu bir türlü işte. "Ah, iflah olmam ben artık," diye yüksek sesle inledi. "Beni nerelere, kimlere bırakıp da gittin Hanımefendiciğim!" Sesli sesli ağlamaya koyuldu. "Lanet olsun paraya pula. Ölüp gidene bak sen." O güzelim kadın, dünyalar meleği. Hepsi bilmeliydi, çocukları olacak uğursuzlar da. İstiyordu, hakkıydı. Buzdolabı, çamaşır makinesi kendisine verilecekti. Onlardan istenmeden hiçbir şey alınmazdı. Analarına hiç benzemezlerdi, hiç ama! "Ah hanımefendiciğim yıktın beni! Cemile'ni eller elinde yalnız koyup yetim ettin!" Kendi sözleriyle duygulanarak ağlamaya başladı yeniden. Bir yandan da karyolanın önündeki küçük acem seccadesini alıp almamayı düşünüyordu. Nereden farkına varacaklar bu uyuzlar! İçeri odalarda halı mı yoktu. Seccadenin yerine birini çeker koyuverirdi. "Ruhları duymaz," dedi yüksek sesle, iki hıçkırık arasında. Karyolaya yaklaştı. Hanımefendi'nin kadife örtünün altında beliren başının yuvarlak çıkıntısına bakıyordu. "Artık derdi kalmadı, yalnız değil, Tanrısına kavuştu: Zavallım benim. Öksüzüm."

Dışarıda ayak sesleri vardı. Cemile Abla yeniden bağıra bağıra ağlamaya koyuldu:

"Amanın, beni kimlere bırakıp da gittin güzeller güzeli sultanım! Anam, her şeyim hanımcığım!"

İçeri girenleri görmezlikten gelerek ağlamasını sürdürdü bir zaman.

Hanımefendi'nin kızı, oğulları yaklaştıklarında dolandı karyolayı Cemile Abla. Çıplak resmin altındaki kara abanoz rafın üzerinden Kuranıkerim'i aldı, göğsüne bastırdı.

"Hafızlara gerekir belki diye, almaya gelmiştim," dedi.

Eğildi, hep öyle sallanarak ve hıçkırarak, "Gelin bakalım," dedi. "Nasıl da melekler gibi uyuyor."

Yavaşça kadife örtüyü açtı.

"Ben görmeye dayanamam!" dedi Hanımefendi'nin kızı. Korkuyla çekildi birkaç adım.

Gelin Hanım, eşikte mıhlanıp kalmıştı.

"Ay, vedalaşmayacak mısınız onunla?" dedi Cemile Abla, sitem dolu bir sesle.

Hanımefendi'nin oğulları isteksiz yaklaştılar.

Yunan heykellerinden koparılmış eski bir heykel başı gibi, aklığı içinde parladı odanın yarı karanlığında Hanımefendi'nin yüzü. Ölümle beraber sanki gençliğini bulmuştu yeniden. Çıkık, kırışıksız, çocuk alın, sivrilip incelmiş düzgün burnu, erinçle kapalı, geniş gözkapakları... Ağlamaya da gülüşe de benzeyen, anlamsız bir çekilişle aşağı doğru kayan küçük, dolgun dudakları artık bir şey söylemek istemez gibi birbirine yapışmıştı sıkıca. Ellerini göğsünün üzerinde kavuşturmuşlardı. Çenesi bağlıydı.

"Ölmemiş, uyuyormuş gibi," dedi Küçük Oğul.

Sesinde beğeni vardı.

Büyük Oğul anasını ilk kez görüyormuş gibi şaşkındı biraz.

"Ne kadar güzelmiş," dedi. "Hiç de yaşlı sayılmaz. Ölünce mi gençleşti böyle. Alnına bak, yanaklarına bak."

"Ah benim kraliçeler gibi güzel hanımcığım!" diye başladı Cemile Abla.

İki yanına sallanıyor, ağlıyor, yasının büyüklüğünü bütün gücü ile abartarak odada bulunanların acınmasını üzerine çekmeye çalışıyordu. Analarına değil, kendisine acısınlar istiyordu. Kulu kölesi olduğunu anlasınlar! Anlasınlar! Anlasınlar!

Büyük Oğul sertçe söylendi:

"Oldu, çek örtüyü üzerine."

Cemile Abla toparlandı. Çabucak çekti pembe kadife örtüyü Hanımefendi'nin güzel yüzünün üzerine.

"Goygoycular gibi de sızlanmayı bırak artık!" diye payladı Büyük Oğul.

Cemile Abla'yı ölüyle yalnız bırakıp hepsi birden çıktılar odadan.

Küçük Oğul'un karısı, koridorda görümcesinin koluna girdi.

"Ağlama artık, toparlan biraz şekerim. Rahat etti bir bakıma. Hep kendini yer dururdu, öyle değil mi?"

İki hıçkırık arasında, "Bizi de," dedi, Hanımefendi'nin kızı.

"Evet, doğru," dedi Küçük Oğul. "Elimizden geleni yaptık ve hiçbir zaman hoşnut edemedik," dedi içini çekerek.

Koridoru yavaş adımlarla geçip salona yöneldiler yakınlarıyla buluşmak için.

Konuklar gitmeye hazırlanıyorlardı. Kadınlar bir fırsatını bularak gizliden makyajlarını tazelemiş, taranmış, günün acılı yorgunluğunun izlerini silmeyi başarmışlardı yüzlerinden. Erkekler, gevşemiş kravatlarını sıkıştırıp ceketlerini çekiştirerek aynalara kayan yan bakışlarla toparlanıyorlardı. Avukatla danışman izin isteyip ilk gidenlerdendi.

Kardeşler ve gelin salona girdiklerinde iş ortaklarından namlı bir mühendis gelip Büyük Oğul'un koluna girdi.

"Haydi, yetişir!" diyordu. "Sen gerçekçi adamsın, çıkalım, nefes alırız biraz..."

Küçük Oğul'un dostları Süreyya'ya gidip bir şey yemeyi önerdiler.

Gelin Hanım yemekten sonra kulübe gidip gidemeyeceklerini merak ediyordu. Çantasını koltuğunun altına sıkıştırmıştı, giderlerse yaşamının en güzel kâğıdını çekeceğini düşünüyordu. Bol parasıyla rahat oynayacaktı. Bir aralık gizliden kasaya olan borcunu da öder-

di; kocası duymadan! Harika, başarmıştı! Parayla her şeyi satın alabileceğini sanan tilki yüzlü borsacının pis bakışlarını görmezlikten gelerek, çantasından kocaman fişleri çıkarıp avucunda şıkırdatarak. İsterlerse gelmesinler diye kesin kararını verdi. Bir yolunu bulur valla yalnız giderim! Çok sıkıldım, yetti iki gündür...

Hanımefendi'nin Küçük Oğlu ayıp olmasın diye evde içkiye el sürmemişti gün boyunca. Şimdi kafayı çekmekten başka bir şey düşünmüyordu. Unutmak için!

Kalabalık, birinci holde toplandığında Cemile Abla kocaman vücudu ile kapının önünü dağ gibi kapamış duruyordu.

"Güzel bir börek yaptım," diyordu. "Her şey hazır, neden kalmıyor, neden burada yemiyorsunuz?"

Gitmelerini önlemek istemesinin nedeni başkaydı. Buzdolabından, çamaşır makinesinden, tazminattan hiç mi hiç söz edilmemişti. Köşesinden kenarından olsun bir şey diyemezler miydi? "Sonra seninle konuşuruz. Meraklanma, seni düşüneceğiz..." gibilerden. Huylanmıştı biraz. Bunlara inan olmazdı. İnsanı uyutup öyle bir oyuna getirirlerdi. Kararını verdi. Hesap görmeden, isteklerini almadan bir adım atmayacaktı evden dışarı. Boşuna saçımı süpürge etmedim analarına ben bu piçlerin!

Gitmelerine engel olmak için direndiğini gören konuklardan biri, "Bulunmaz bir insan bu Cemile Abla," dedi. "Ne talihli kadınmış Hanımefendi."

"Evin demirbaşıydı o," dedi başka biri.

Gelin Hanım çenesini okşayıp öptü kocaman yanaklarından Cemile Abla'yı. "Ah benim tatlı şişkom," diye.

Hanımefendi'nin kızı saat hikâyesini çoktan unutmuşa benziyordu. Coşkuyla kucakladı.

"Bir tanedir, ne yapsak ödeyemeyiz hakkını..."

Büyük Oğul sırtını okşadı.

"Hakkını alacaksın merak etme!"

Dayı Bey sarhoş sarhoş gülüyordu. Kıçına bir şaplak attı.

"Boşuna korkuyorsun koca budala!"

Adamın içini ayna gibi görmesine hem kızdı, hem şaştı Cemile Abla.

Küçük Oğul kapıdan çıkarken yanağını okşadı.

"Ev sana emanet Cemile Abla. Hatim indirmeye gelecekler, adamları iyi ağırla."

Cemile Abla ne söyleyeceğini şaşırmış, budala bir gülüşle bakıyordu kapıdan çıkanların arkasından. Son dakikada aklına gelince, arkasından koştu, Küçük Oğul'u tuttu kolundan.

"Kırkını çıkarmadan evden ayrılmam," dedi.

Küçük Oğul kocaman yanaklarının neden öyle titrediğini, coşkusunun nedenini anlamadı. Onu yatıştırmak gereğini duydu.

"Neden kalmayacakmışsın," dedi. "Haydi üzüldüğün yeter, yüreğini rahat tut. Sen bizim ailemizden sayılırsın."

"Allah beylerimden razı olsun," dedi Cemile Abla.

Sevincinden ağlamamak için zor tuttu kendini.

Aşağıda, apartmanın çıkış kapısı önünde, Küçük Oğul, karısının koluna girdi.

"Ne kadın şu şişko," dedi. "Gerçekten annemi seviyormuş."

Karısı iç geçirdi derinden.

"Anneni kim sevmezdi ki." Eğildi, sıkıntılı, tutuk bir sesle fısıldadı kocasının kulağına: "Yemekten sonra kulübe uğrasak mı, ne dersin? Açılırdın biraz. Harap oldun, yüzün, gözlerin..."

Durdular kaldırımın üzerinde. Gökyüzüne, yıldızlara baktı kocası. Derinden iç geçirdi.

"Ne acı bir gün. Bunun yarını da var, nasıl dayanacağız."

Hanımefendi'nin kızı, kollarını göğsünde kavuşturmuş, yalnız başına duruyordu biraz ötede. François'yı çok özlemişti. Kocasını da. Konuşup dertleşeceği, inandığı kişilere gereksinmesi vardı. Yalnız ve yabancıydı o kalabalığın içinde.

"Ne duruyorsun orada, herkesten uzak İsviçreli Hanım? Gideni geri getirmez gözyaşları." Hanımefendi'nin kızı dayısına baktı. Gözleri dolu doluydu.

"İçim yanıyor!" dedi.

Annesinin ölümü, bir an önce kurtulmak istediği bir ağırlık gibi yüreğini çökertiyordu. Dayısına yaslanıp mırıldandı:

"Hemen döneceğim İsviçre'ye. Kocam, çocuklarım, onlarla beraber olmak istiyorum."

"Ya François?" dedi Dayı Bey. Sesi sarhoştu. Genç kadın öfkeyle itip uzaklaştı ondan.

"Ne kadar kötüsün!"

"Boş ver, ağzımdan kaçtı. Ben de hep böyle sarhoş olunca bir çuval inciri berbat ederim. Baksana uçak biletini de, güzel bir Avrupa yolculuğunu da gümlettim bugün."

Biraz zorlayarak girdi koluna abla kızının. "Gözünü seveyim, gitmeden konuş şu ayı herifle. Benim hakkım ödenmeli. Anlayışlı kızsın sen. Yönetim Kurulu, şu bu, gözüm yok benim. Kocadım artık. Çekip gideceğim, rahat etmek istiyorum son günlerimde. Yapayalnızım artık. Bir küçük ev, birkaç dost, anlıyorsun değil mi?"

Kekeliyordu. Sözcükler yayık yayık çıkıyordu ağzından.

Hanımefendi'nin kızı, kolunu zorla çekip kurtardı dayısının elinden.

"Oldu, konuşurum. Bir çaresine bakarız."

Öfkeliydi sesi.

Büyük Oğul, arabasının yanında, şoförün açtığı kapının önünde duruyordu. Uzaktan seslendi:

"Dayı, sen benimle gel!"

Yaklaştığında yol verdi dayısına önden binmesi için.

Şoför kapıyı kapadı, yerine geçti. Araba hareket etti.

"Sarhoşsun sen," dedi Büyük Oğul.

Eğilip şoförün koluna dokundu.

"Önce beyefendiyi evine bırakalım, sonra beni eve götür."

Dayı Bey arabanın köşesine yığılmıştı. Görünüşü berbattı.

"Yarın istifanı ver," dedi Büyük Oğul. "Gerekeni yapacağım. Sert konuştum biraz önce, kusura bakma, sinirlerim bozuk. Annemi böyle birdenbire, beklenmedik bir biçimde kaybetmek..."

Başını arkaya attı ve birdenbire ağlamaya koyuldu.

Araba, lokantaya doğru yürüyen küçük kalabalığı hızla geçerken, geride, başka bir kalabalık toplanıyor, Hacı'nın cami arkadaşlarına, küçük çömezlere, parayla tutulmuş kalantor, namlı hafızlar katılıyor, apartman yeniden dolmaya başlıyordu.

Ada

I

Yolda, dolmuşta, Adalar İskelesi'nde, rıhtım boyunca yürürken hep kızı düşündü. Kocasına söyleyeceklerini toparlamaya çalışıyordu.

Açık konuşacaktı: Sen beni hiç sevmedin, kızın da öyle! Sen bir hizmetçi arıyordun ara sıra koynuna girecceğin; kızın, bir mama-dadı. Ana, arkadaş, sırdaş, hiçbir şey olamadım ne seninle ne onunla. Yaşamımı en güzel yerinden keskin bir bıçakla kesip aldınız benden. Çiğneyip çürütüp yutamadan tükürdüğünüz bir lokma! Benim o, benim, ben!

Düşünmüyor, hiç düşünmüyor kızını. Yüz bine, iki yüz bine resim satabilecek bir adam. İstese... Bu kış kızın çizmelerine pençe vurdurmak gerekiyor, ne ha-

ber beyim! Öyle pahalı her şey, artık bizim gibiler vitrinlere yaklaşamaz oldu. Okul ve kitaplar için verdiği paranın yeterli olmadığını söylemeliydi ona. O oğlanı istemiyorum, kemancıyı. Durmadan mektup yazıyor Ankara'dan. Kıza kötü etkisi oluyor... Evet, bunları da söyleyecekti. O kadar iyi aile çocukları varken. Senin hoşgörüne sığınıyor, bana karşı çıkarken. Geçen gün paltosunun eskidiğini söyledi. Bir palto ne kadar, farkında mısın sen? Bir sorun daha vardı, değinmesi güç biraz. Utanmasa! Kendisinde kalan resimlerden birkaçını satmayı tasarlıyordu. Bir galeri sahibi çok iyi fiyat vermişti. O zaman bir kuruş istemem senden. Kızı donatmak kolay. Söylemiyor ama ben bakışlarını görüyorum arkadaşlarının takılarına, kadife pantolonlarına, deri ceketlerine...

Daha neler söyleyecekti! Akılsızlar, anlayışsız ve duygusuzlar! Kızın da sana benziyor, bencil, içine dönük.

Bir garipliği var. Kafası dumanlı, içi çekiliyor günlerce aç kalmışçasına. Onu göreceğim için. Korkudan belki de. Hiçbiri değil. Kötüledim. Umutsuz. Yaşlanıyorum.

Hüseyin'den iki haftadır ses çıkmamıştı. İyi haber değil. Oysa Hüseyin'i sevmiyordu. Bir erkeğe gereksinmesi vardı, hepsi bu.

Çalışması da kör topal gidiyor son zamanlarda.

Yıllardır aynı yer, aynı oda, aynı insanlar... Zaman zaman değişen genç, küçük sekreterler yalnız. İçine işleyen, kızların umursamaz gençlikleri en çok. Genel Müdür az konuşuyor, somurtkan. Adam haklı. Görüyor işten koptuğunu. Dosyaları bir yana itip çeviri yaparken yakaladı birkaç kez. Bir şey demedi, güm diye kapıyı öfkeyle çekip... Kaba herif! Çevirileri şirkete taşıyorsa, kıza biraz zaman ayırmak için. On yedi ya-

şında kızın var mı senin beyim? Aklı havada, yolunu şaşırmış!

İlk yıllar işe nasıl tutkuyla sarılmıştı. Bir şeyler yaptığımı sanıyordum. Yalnız başına kavgaya atılmış, çalışan, ekmeğini kazanan özgür kadın. Komik! Kendini göstermek, erkeklerle yarışabileceğini kanıtlamak. Faydasız! Neye yarıyor yaptıkları? Ucu ucuna yetiyor aylık. Kıza, istediği o amazon çizmeleri alamadıktan sonra. Piyano mu? Yok, yok, o bir hayal kızım... Benim de istediğim neler var. Birkaç hafta tatil yaptım diye... Kolay mı, kolay mı ha, sabah erkenden dolmuş kuyruklarında, dosyaları hazırlamak, toplantılara yetişmek? Not almaktan parmaklarım nasır tuttu, belim ağrıyor. İş mektupları, telefonlar, gidip gelenler... Hepsine güleceksin tatlı ve saygılı. Ağzım ağrıyor sırasında ciğeri beş para etmez insanların karşısında sırıtıp durmaktan. Yeter be, yeter! Tükendim, verimli değilim, biliyorum, her şeyi biliyorum. Bu ortamda verimli olmak...

Koşmaya başladı rıhtımda. İskele kalkıyordu. Vapura girerken ayağı kaydı, tökezlendi. Çımacı bağırdı arkasından:

"Hanım dikkat etsene, denize düşeceksin!"

Sesinde alay vardı. Ağlayası geldi Eser'in. Diklen, önüne bak yürürken, yabancılara sergileme düşkünlüğünü. Kendi kendine söylenerek orta salona girdi. Pencere yanını seçip oturdu. Çantasını açtı, kitabını çıkarıp koydu dizlerinin üzerine.

Vapur tenhaydı. Arka kanepelerde boylu boyunca uzanmış uyuyan iki adam. Kollarında bilezikler, boynunda sıram sıram zincirler, kucağındaki bebeyi öfkeyle sallayarak uyutmaya çalışan çok boyalı, genç, güzel bir taze. Birkaç sıra ötede, tam karşısında göz göze, el ele sevdalı genç bir çift. Kızın saçları saman sarısı, yüzü soluk ve utangaç. Oğlan kaytan bıyıklı, taşralı-kentli

arası. Kıza sarılışı ürkek. Arada sırada etrafına bakıyor, gülüşünde utanç var biraz. Ak saçlı, yaşlı bir adam geldi, karşısına oturdu. Gazetesini açıp daldı içine.

Cama yaklaştı Eser. Gökyüzü soluk, güz mavisinde. Topkapı'nın üzerinde kurşunkalemiyle çizilmişçesine yarı kirli, ince bulutlar uçuşuyor toplanıp ağırlaşarak. Bir de yağmur yağarsa. Sabah radyo havanın bozacağını haber vermişti. Güz rüzgârları esmeye başlamıştı. İlk soğuk dalgası, kuzeyden gelen. Kocasını düşündü. İnmeyeceğini biliyordu Ada'dan. İnatçı herif! Kendi kendini hapsetmişti bir bakıma. Sergi de açmıyordu artık. Durmadan resim yapan ve sergi açmayan bir ressam, görülmüş şey mi! Ona diyeceğim ki... Hayır, hiçbir şey demeyecekti. Kızı konuşmaya gidiyordu, hepsi bu...

Elindeki kitabı açtı:

9 Aralık 1923'te John Middleton Murry, karısı Katherine Mansfield ile birkaç gün beraber olabilmek için Londra'dan Fontainebleau'ya geldi. Karı koca bir zamandan beri aşağı yukarı ayrı yaşıyorlardı. Yine de aralarında oldukça tatlı ve sevecen bir yazışma sürüp gitmekteydi. Katherine Mansfield, yaşamı boyunca, Günce'sinde olsun, mektuplarında olsun kocasına yazıp durmaktan vazgeçemediğine göre..."

Kitabı kapadı. Satırların arasında Katherine Mansfield değil, kızının yüzü vardı. Sarışınlığı, alaycı, soru dolu gözleri. Düşmanca, diye düşündü. Benden ne istiyor? Ona her şeyi vermedim mi? O yüzden evlenmemişti Hüseyin'le. Çalışıp çabalaması kimin için? Bir sürü herifin aşağılayıcı bakışları altında... Onlardan üstün, akıllı olduğumu bildiklerinden... Dayanamıyorum, ödün vermiyorum, ne işte ne oynaşta. Çekemiyorlar aynı düzeyde olmamı; erkekliklerine, güçlerine boş verip sırtımı dönmemi kendilerine... Kimseye gereksinmeden, insanca eşit ve özgür...

Kızının sesini duyar gibi oldu:

"Sen kendini ne sanıyorsun anne! Neden herkesi aşağıda görmek! Babama öyle, bana öyle!" Öfkeyle kısılmış, acımasız, küçük çocuk sesi. "Çocuk değilim, insanım ben!"

Her sözü bir başka kitaptan, her düşüncesi bir başka yazardan.

"On yedi yaşındayım, aklım başımda ve üniversiteye gitmeyeceğim!"

"On yedi yaşında bir çocuk, ne yaptığını bilmeyen!"

"Hayır, ne yaptığımı biliyorum. Senden iyi... gerçekçiyim ben, babam gibi..."

"Benim aptal olduğumu mu söylemek istiyorsun... Ha! Ne diyorsun sen... Ne diyorsun?"

Öyle bir bağırmıştı. Utandı anımsayınca. Kızın ürküp gerilemesi.

"Hayır anne, yanlış anlama. Kendim için düşüncelerim var benim. Geçen yıl olanları düşün, müdürün odasında patlayan bombayı, karda kışta nasıl beklediğinizi okulun önünde babamla. Nâzım'ın şiirlerini defterlerimize yazdık diye karakola kapattıklarını ve siz, hepiniz gene kapıların önünde!"

Ve korktuğunu söylemişti ağlayarak. Her biri başka bir yanı tutan öğretmenlerden, sıralı sırasız baskılardan, yanında oturan deli gözlü oğlanın sıra altında oynadığı silahından, pankartlardan, bildirilerden, polisten, akşamları eve dönmekten...

"Hayır anne, gerçeği söylüyorum. Üniversiteye gideceğim de ne olacak, ha ne olacak anne! İşsizler ordusuna katılacak bir yeni kurban; üniversite kapılarında, kavgadan, karışıklıktan nasıl, nereye kaçacağını bilemeyen korkak bir salak!" Yaptığı ne? Plak çalıyor saatlerce. Ağlıyor belli. Odasından çıktığında gözleri şiş, bakışları sönük... Ağlamadığı zaman banyoya kilitlenip

saatlerce opera aryaları söylemek işi. Alay ediyor: "Göreceksin, Türkiye'de yeni bir Maria Callas doğacak."

Gülüyor deli deli.

Artık açıkça sigara içmeye başladı önümde. Babası hiçbir şeyi gizli yapmamasını söylemiş. Babası harika, babası her şeyi bilen adam. Kimselere benzemiyor babası, bir sanatçı çünkü o! "Sesimi çok beğeniyor anne..."

Beraber İstanbul'a inmişler. Beş yüz lirası varmış cebinde babasının. Beş yüz lirayı yemişler Çiçek Pasajı'nda. Karşılıklı şarap içerek... Herkesi tanıyormuş orada ve bir adam masalarına gelip Karacaoğlan'dan türküler okumuş kısık, tatlı sesiyle. Babası babası... Babası! Göklere çıkarıyor, beni yere vurmanın kıvancı içinde. Kızdığımı anlayınca o alaycı gülüş sivrilen küçük dudaklarında.

"Sen anlamıyorsun anne, sen anlamıyorsun... Onun gibi bir adam..."

Her şey yazın olup bitmişti. Bir ay yetti kızı elimden alması için.

Babası biliyormuş.

"Neyi?"

"Her şeyi, her şeyi anne!"

Akıllıı. Dağlarca'yı bir söylüyor... Nâzım'ı, Karacaoğlan'ı... Onun gibi şiir okuyan...

Yokmuş dünyada öyle başka biri.

"Görsen yaptıklarını! O gökyüzü, bulutlar! Uçmak istersin mavilerin içine!"

Babası Ada'da, Erzincanlılar, balıkçılar, yerlilerle... Babası midye çıkarırken kayalıklardan, çakıllı kıyılarda balık tutarken... Mutfakta şarkılar söyleyip yemek pişiren koskoca ressam ve yerleri silen, bulaşık yıkayan sırasında... Babasının plakları, kitapları... O resimler, evi dolduran... Beline takıp unuttuğu çiçekli mutfak önlüğü ile saatlerce resim yapan ve geceleri

sazını alıp komşu bakkala, kahvecilere ve arabacılara Livaneli'den, Âşık Veysel'den türküler söyleyen. Herkes için kadeh kaldıran sevinçle, kıvançla... İnsanları seven, tüm insanları, insan olanları... Babası... Babası...

"Bir ay nasıl, ne çabuk geçti," diye yanıyor.

"Ve hepimiz seviyorduk birbirimizi orada. Yalan, kavga, ikiyüzlülük hiç, hiç yoktu anne... Anlatamam..."

Kemancı oğlan, "Sen bu sesle harika bir soprano dramatik olursun," demiş.

Konservatuvardan, Ankara Devlet Operası'ndan söz ediyor. Yatılı girerse babası ve ben rahat edermişiz para bakımından...

"İkinize de yük olmadan... Düşünebiliyor musun? Anne... Ah anne!"

Şaşkınlığımı görüp gülüşü... Yaklaşıp çenemi okşayarak, "Şaheserim, telaşlanma hemen. Düşüneceğiz, bir yıl koyduk karar vermek için..."

"Bana 'şaheserim' deme... Deme!"

"Peki, demem anne, sinirlenme."

"Düşüneceğiz ne demek! Siz babanla iki kafasız!"

"Öfkelenme anne. Biz kafasız değiliz, bizi öyle gören sensin. Çünkü sen başkalarına bakıp düşüncelerini onlara göre ayarlıyorsun."

Babasının lafları olmalı bunlar. Kızıyla beni konuşup eleştirmiş yaz boyunca...

"Hayır anne, babam senden hiç söz etmiyor artık."

Demek daha önceleri ediyormuş.

"Beni dinledi yalnızca. Konuştuk her şeyi. Bir yıl bekleyip düşünmemi doğru buluyor. 'Daha çok gençsin, zaman var nasıl olsa önünde,' dedi."

"Onunla bir de ben konuşacağım gidip."

"Git anne, hiçbir şey değişmeyecek ama bilmiş ol. Bu ortamda üniversite bitirmişsin, harika başarılar kazanmışsın ne yazar, ha anne, ne yazar!"

"Hangi ortamda olursa olsun çaba göstermek, bir şeyler yapmak, bir şeyler olmak ödevimiz." Boş laflar! Söylerken kendisi de inanmıyordu pek. Evet bu ortamda...

Kız diyordu ki: Özgürlüğünü bütünüyle elde etmek istiyormuş. Davranışları, düşünceleri ile haklı haksız kendisi olmak, kimseye bağlanıp gereksinmeden...

İçini çekerek dirseğini cama dayadı Eser. Yatağını yapmasını bilmiyor daha. Geceliğini tıkıyor yastıkların altına katlamadan. Ayağında yarı kirli soketler, lastik pabuç, dizleri akçıl pis blucin; bozuk fermuarı çengelli iğne ile tutturulmuş. Dağınık... Odasına ne zaman girsem... Sandalyesini, masanın önünden çekip iterek, koltuğun üzerine yığılmış kitapları raflara atarak öfkeli... İnadına! Kızdığımı görünce odayı topluyor aklınca, her yanı büsbütün karıştırarak... Kâkülleri gözlerinin içinde. Söylüyorum, "Otur karşıma keseyim saçlarını," diye.

"Bugün değil..."

Hiçbir şey "bugün" değil. Okumak da "bugün" değil, adam olmak da.

On yedi yaşında bir kız!

"On yedi yaş. On yedi yaş... Ah bir kocasam ne rahatlayacağım."

Elleri birbirinin içinde sıkılmış iki küçük taş gibi. Bana onlarla vurmamak için göğsüne bastırıyor. Düşman gözleri gözlerimde ve korkusuz!

Vapur bıçkı gibi kesiyor suları. İnce köpükler, uzaklarda yayvan, yuvarlak dalgalara dönüşüp kaybolan. Eser'in düşünceleri gibi, durmadan akıp geçen aklından. Senin için yaptıklarım. Evin en güzel odası, en iyi okullar, her şey, her şey... Bunları söylemiş miydi?

Kızın kapıyı vuruşu yüzüne:

"Korkunçsun anne! Korkunç, korkunç! Kusacağım geliyor bana bütün verdiklerini!"

Yakalamak, dövmek, bir şeyler yapmak. Çok kötü bir şeyler ona. Koştum mu peşinden?

Yavrum, çocuğum benim, daha çok gençsin; ne yaptığını, ne istediğini bilmiyorsun sen.

Çocuk değilmiş o artık. Başka bir çağ, başka bir kuşak; erken başlamak isteyen her şeye. Yaşamın kısalığını çoktan algılamış. Çocuk değilsin, insansın ve özgür, anladık... Ananım ben senin ye insanın iyisi olmanı istiyorum... Bilgisiz özgürlük ne işe yarar! Ne olursun, ne yaparsın sen; dünyayı bilmeden, insanları tanımadan?

Dünyadan ve insanlardan nefret ettiğini söylemişti. Paralarından, bilgilerinden, kurumlarından iğreniyormuş seçkin burjuvaların. Küçük insanların arasında rahatlıyormuş. Ada'da olduğu gibi. Sevdiği bir iki kişi: Gandhi, Yunus Emre, Nâzım, Dağlarca. Selim İleri biraz da.

"Hepsi bu mu?"

"Bu... Bu işte!"

Babasını seviyordu bir de. Onu anlıyordu artık, büyümüştü çünkü. Kızmıyordu da eskisi gibi Ada'ya çekilip tek başına yaşadığı için. Resimlerini seviyordu babasının. Ödün vermediği inancını, insanlara yakınlığını.

"Ne yukarıdakiler ne orta sınıf ne de kendini beğenmiş aydın yazarçizerle, gevezeler... Yürekleri duru, art düşüncesiz, yaşam çabasında, küçük, ezilmiş insanlarımız bizim..."

Babasının sözleri bunlar. Yalnızlığının nedenini açıklamak, kendini savunmak için... Başka şeyler de söylemiş kıza.

"Babam büyük sanatçılığının yanında akılcı adam anne. Biliyor babam. İki bin yıllarında, belki daha da sonra yeni bir dünyanın kapıları açıldığında önümüzde! Her şey bozulup düzen yeniden kurulduğunda..."

O zaman mı okuyacaksın sen? Baban o zaman mı Ada'sından inecek yeni dünyaya, resimlerini sergilemek için?

Söylemiş miydi, alay etmiş miydi?

Rezillik! Hangisi, benim durumum mu? Araştırma yapmışlar. Akıl hastalıkları, bunalım krizleri erkeklere oranla daha çokmuş kadınlarda. Yaşamdan zedelenen, yalnızlıktan korkan, yirminci yüzyılın sarsıntıları içinde dengesini yitiren kadınlar çoğunluktaymış.

Benim gibi, diye düşündü. Gözleri doluverdi Eser'in. Yanlış neredeydi, kimde? Kendini yargılayabilse açık seçik. Bir anıt gibi dikilmiş, her şeyin çevresinde olup bitmesini bekleyen? Kendisini beğenmişin biri! Öyle miyim? Küçük burjuva bir kadıncık? Kocana olan sevdanda bile öğünme vardı. Büyük ressam, namlı kişi diye seviyordun onu daha çok. Durmadan sinsice yargılayarak. Sana ve çevrene uymayan düşüncelerinden ötürü... Gizli yargılara boğulmuş gerçek bir aşk nasıl sürer, yaşar, düşündün mü hiç? Yanlış mıydım? Öylesine kötü? Hayır, sevdim onu, delice! Elinde patlıcan, domates filesi evine koşan biri miydi aradığın yoksa? Hiçbir zaman! Uyumlu olabilmek için özveri istemez mi sevgi de? Senin özlemini çektiğin kurallara boyun eğecek biriydi. Örnek koca, örnek çocuk ve hepsinin üstünde örnek ev kadını, ana, aydın ve bilgili. Kötü öğütler mi bunlar: Fen bölümüne gir, dil öğren, bir uğraş seç kızım, karın doyurucu ve Ahmet'le o çalışkan, akıllı, iyi aile çocuğu ile evlenip...

Kızın karşı çıkan bağırışı, hıçkırıklarla dolu:

"Senin istediğin gibi değilim anne, olamam, olmayacağım da! Hiçbir zaman!"

Ben yolladım babasının yanına onu. Elimle verdim.

Kıştan beri Hüseyin'le tasarladıkları yaz tatili. Güneşe gitmek, eğlenmek gönlünce... Ne tatil ama. Canını çıkarmıştı Hüseyin'in, sabahtan akşama kadar kavgalaşarak. O güzelim güney kasabasının duru yaz aklığının içinde, yakıcı sapsarı güneşin altında kara bir leke

gibi taşımıştı Hüseyin'i. Durmadan sırıtan iştahlı ağzı, doğayı görmeyen gözleri Hüseyin'in. Geceleri, terli, sıcak kollarında bir anlık boşalmanın hayvanca soluklanması içinde...

Döneli aramamıştı. Akılsız değildi. Aralarındaki uygunsuzluğu sezmiş olmalıydı.

Apartmanın önünde arabadan inerken öfkesini saklamaya çabalayan kırgın bir sesle söylemişti:

"Ben bu tatilin başka türlü olacağını sanıyordum."

"Ben de öyle."

Çantasını üst kata, kapıya kadar getirmişti yine de. Ne zaman, nerede buluşacaklarını sormadan. Öpmemişti. Bir el işareti, sıkıntılı.

"Haydi, hoşça kal."

İçeri girer girmez telefona koşmuştu. Ada'yı aramak için.

Kızın gülüşünde denizin şıkırtısı, güneşin sıcaklığı vardı.

"Ah, sen döndün mü anne?"

Şaşırmışçasına, biraz da sıkıntılı. Ada'da bir süre daha kalacağını söylemişti.

Seni özledim, çok özledim, yapma bunu bana! diye bağırmak... Kendini güç tutmuştu.

"Bilsen anne..."

Harikaymış Ada. Babasının yaptığı resimler.

"Senin Magritte'in, babamın bulutlarını görmüş olsa..."

Gökyüzünü, denizi, ağaçları boyuyormuş babası. Akıl almayacak renklerle.

Sınavların sonunu Ada'da beklemek istiyordu.

"Babanla konuştun mu, ne yapacağını, hangi fakülteye gireceğini?"

"Sonra, daha sonra anne."

"Konuşmalısın, kesin konuşmalısın..."

"Sonuçları almadan! Ne kadar iyimsersin anne..."

"Peki, Ahmet?"

Kız bir zamandır onunla çıkmaya başlamıştı. "Boş ver sen Ahmet'e anne."

Gülüyor telefonda.

Aklımı karıştırdığı için kıvançlı, belli. "Anacığım ben türkü söylüyorum şimdi ve babam sesime bayılıyor..."

Dediği gibi sınav sonuçları açıklandığında inmişti Ada'dan.

Bakırdan dökülmüş küçük, kaskatı bir heykelcik. Kavgaya, tartışmaya karşı sivrilmiş, her yanı uç vermiş genç bir diken, dokunulması tehlikeli. Değişmiş. Güneşi içmiş, babasının sevgisini. Büyümüş birdenbire. Sağlıklı ve canlı.

Nedir bu düşünceler, kurtulamadığım! Dişlerini sıkıp cama yapışıyor. Sinirli. Her şeyi unutmak, kendimi yaşamak! Güzel bir müzik, kitaplar ve biraz sevda...

Deniz çırpıntılı. Rüzgâr ve bulutlar... Hava değişiyor. Yalnız Adaların üzeri masmavi. Adam o mavinin içinde, orada, eski kocası.

Bütün bunlar, ayrılmalar, kırılmalar neden ama. Ada'ya tıkılıp kalmaya, beklemeye dayanacak kadın mıyım ben! Babası ile olan düşünce ayrılığımızı ve artık birbirimizi sevmediğimizi nereden bilecek. Yaşamak istiyordum. Gürültüyle, acıyla bile olsa alayların içinde akıp giderek. Anlamıyor. En çok da onun eğitimini düşündüğümü... İyi bir çevrede yetişmesini istemem suç mu? Al işte, kurduğum düşler yerle bir şimdi. Kocasına kızıyordu. Neden herkes gibi değil bu adam, hepimiz gibi.

Dünya böyle işte, karışık. Koşullar var uyulacak, zorunluyuz buna. İster miyim ben o çok satılan apış arası romanlardan çeviri yapmayı, para babalarının kurdu-

ğu bilmem kaç katlı şirkette karanlık yüzlü müdürün tutsaklığını sürdürmeyi? İster miyim ben, ister miyim?

Dizlerinin üzerinde duran "Katherine Mansfield" düştüğünde gazetesini okuyan ak saçlı yolcu eğildi, aldı yerden kitabı, uzattı:

"Buyurun hanımefendi."

Gülümsüyordu. Hiç de sandığı kadar yaşlı değil. Gülüşü de güzel. Biraz alaycı mı? Hayır, beğeni var kısılmış gözlerinde. Hepsini şeytan alsın! Kitabı çantasına atıp çevirdi başını camdan yana. Biliyordu neden bozuştuklarını Hüseyin'le. O güzelim tatil köyünü neden zehir ettiğini kendisine de ona da.

Plajda etini etine değdirmesine, yollarda genç çocuklar gibi beline sarılmasına, kahvelerde sokulmasına bozuluyordu çok. Neden? Hiç kimseden saklamadığı bir ilişki! Gene de bilinçaltına saklanan tutucu çekinti mi, günah kuruntusu, utanç mı?

"İşte," demişti bir gün Hüseyin, "güneş, deniz ve kitapların, her şey istediğin gibi! Ben yanındayım... Neden surat asıp şu güzel günleri zehir ediyorsun?"

"Çünkü seni sevmiyorum!" diye bakmıştı yüzüne. Denizi, güneşi sevdiğinle paylaşamadıktan, okuduğun kitabı konuşamadıktan sonra. El ele dolaşacaksın, beline sarılacak ve bir sürü salağın doluştuğu meyhanelerde sarhoş olup çekip çekiştirecek şurandan burandan. Sulu sulu yalvaracak bir an önce otele dönmek, yatmak için. Ufff, iğrenç, iğrenç! Bir daha mı? Yine de biliyordu onu arayacağını, erkeksiz olmayacağını. "*Amour pour plaisir, amour pour amour...*" Kim demişti bunu. Yavan belki, gerçek yanı da yok değil, *amour nour amor*. Bunu yaşamıştı bir zamanlar, kocası ile.

Yaşlı adam gazetesini katlamış kendisine bakıyordu. Canı sıkıldı Eser'in. Çantasını kavrayıp kalktı, dışarı yürüdü.

Vapur Moda'ya yaklaşıyordu. Yandaki sıralar boştu. Çıkışa yakın oturdu. Ceketinin yakasını kaldırdı rüzgâra karşı. Çantasını dizlerinin üzerinde kucaklayıp yumuldu olduğu yerde.

Çırpıntı durmuştu. Deniz kaypak, bulantılı bir durgunluk içindeydi. Moda Kulübü, çevresinden kopmuş, aşağıda, betonların dibinde evle kahve arası çirkin görünümü ile göz acıtıcıydı. Alt terasta, demir masaları, koltukları üst üste koyup kaldıran garson kılıklı birkaç kişi, yanda yarım kalmış aşırma beton yapı, çekilmiş tekneler, yosunlu kıçları tahta kalasların üzerinde, havada ve mavi deniz kulübesi, küçük bir oyuncak gibi kıyıya atılmış. Moda İskelesi'ne baktı. O da başka bir çirkinlik. Her yanı dökülüyordu küçük yapının.

Birkaç kişi çıktı vapurdan. Kadınların saçları, etekleri uçuyordu rüzgârda. Binen olmadı ve çabucak açıldı vapur iskeleden. Adalara döndü burnunu, yol aldı.

Eser, uçan saçlarını bastırdı eliyle. Fenerbahçe'yi arandı gözleri. Bir kol gibi uzanan, yeşilin ucundaki fener kayıplara karışmıştı sanki. Bir sürü taş yığını, en uçta kel birkaç ağaç. Akı kire bulanıp kaybolmuş fener, külrengi yıkıntıların, salaşların arasında pisliğe gömülü. Kıyılarda birbirinin üstüne binmiş yüksek apartmanlar. Beton, her yan yalnız beton. Midesi bulandı, bir garip eziklik sardı içini. Bütün suçu yığdı kızın sırtına: Beni öldürecek... Sarışın başını gördü, gözüne düşen saçlarını... Tavşan dişleri, uçları sivri, inatçı dudaklarını kabartan. Güzel sayılmazdı. Babasına benziyordu çok.

"Güzelden daha iyi, çekici ve öyle bir akıl."

Yıllarca önce söylediği sözler, kocası için. Hayır, heyecanlı değil, tedirgin biraz. Gerektiğinde buluştukları olmuştu şurada burada. Kız neden olmuştu bağlantıyı arkadaşça sürdürmelerine. Kısa, ayaküzeri konuşmalar.

Bir kez gelmişti apartmana. Saygılı, her zaman olduğu gibi. Evi çok sevdiğini söylemişti.

"Ne güzel yapmışın, her zaman her şeyi yaptığın gibi!"

Duvarlar, resimlerle doluydu. Yabancı birinin yapıtlarını seyreder gibi ilgisizdi bakarken.

"Onları beğenmiyor musun artık?"

Durgun bakışı.

"Geçmiş bir zaman! Birçok şeyler gibi kopup gitmiş, benim olmaktan çıkmış."

Biz, bir zamanlar, ikimiz... Birdenbire, neden ama neden, diye bağıran bir ses içinde, derinlerde. Anlamış mıydı? Gözlerinde bir garip ıslaklık. "Kal," desem kalır mıydı? Soğuk yatağına yapayalnız girdiğinde küfrü basmıştı: Onurum benim, kahrolası onurum!

"Neden ağlıyorsun, ben korkmuyorum artık anne."

Ağlamış mıydı kocası gidince?

"Ben babama benzerim, duygularıma kapılmam... Akıllıyım, ne yaptığımı bilirim, babam gibi."

Benim akılsızlığımı, ne yaptığımı bilmediğimi açıklamak için...

"Sen eziksin, hıncını öfkeyle alırsın her şeyden... Pişman olsan bile sonunda... Senin kuşağın, sizler, ne yana gideceğinizi bilmemişsiniz. Kararsız, korkak desem kızarsın yine... Bizi de öyle yetiştirdiniz. Olmayacak inanışlar... Küfleriniz bulaştı her yanımıza..."

Ne biçim söz: "Küfleriniz bulaştı?"

"Olmayacak inançlar," demişti kız.

"Neye inanıyorum ben?" diye kendi kendine sordu Eser. Sorusu içinin kofluğunda tınlamadı bile, sönüp gitti.

Batı'ya dönük bir Atatürkçülük! Öyle yetiştirdiler bizi. Atatürk'e inanmış kişilerdi benimkiler. Demokrasi, düşünce özgürlüğü, uygarlık, bunlar değil miydi

babamı Halk Partisi'ne bağlayan uzun zaman? Daha ilkokulda vatan, millet, Atatürk şiirleri ağızlarımızda, coşkuyla...

"Anne, sen kendini ne sanıyorsun?"

Evet, ne sanıyorum kendimi ben?

Her şeyi gerektiği gibi yapmadım mı? Yaşamımı verdim ona. İstesem? İstese, pek güzel Hüseyin'le evlenir, keyfine bakardı yan gelip. Aramıza bir yabancıyı sokmak istemedim.

"Gerekeni değil, düşündüğünü yapmalısın, içinden geleni, frenlemeden. Yapmak istiyorsun belki de... Bana güvenin yok, yazık, korkuyorsun!"

Korktuğum için mi ayrıldım ondan? "Vazgeçebilsen birtakım şeylerden."

"Neymiş birtakım şeyler?"

"Nişantaşı'nın o pis mahallesi, gündelikçi kadının, bakkalın. Dostlarının, ananın babanın ne diyecekleri en başta, küçük burjuva çevrenin etkileri..."

Annesi; kocasının atölyesini, özel okuldaki derslerini bırakıp emekli aylığı ile geçinmeye, kışın Ada'da kalmaya karar verdiğini ve bu yüzden bütün bir yazı kavgayla, tartışarak geçirdiklerini duyduğunda çok şaşırmıştı. Olmayacak şeydi. O tatlılar tatlısı, karısına, çocuğuna düşkün damadı mı düşünüyordu bunları?

"Ne yaparsınız? Onun emekli aylığı, senin çevirilerinle olur mu? Ya bu çocuk, bu zavallı çocuk, tam eğitim çağında?"

Babası kestirip atmıştı:

"Sanatçı değil mi, ne yapacağı belli olmaz. Evlenmeden önce düşünmen gerekirdi. Durup dururken emekliliğini isteyip Akademi'den ayrılırken de sana sordu mu?"

Sormamıştı.

Babası daha başka bir şey de söylemişti:

"Yıllardır o ne istediyse boyun eğdin, yetmedi. Şimdi git Ada'ya peşinden, keşiş yaşamına katıl onun. Canına okundu gençliğinin, farkında değilsin..."

Etkilerinde mi kaldım, onların, dostlarımın? Eve döner dönmez açıklamıştı:

"Benim de yapmak istediğim şeyler var. Kendimi yaşamak istiyorum, özgürlüğümü... Sensiz de olabilirim. Kendime iş bulacağım, çocuğumu alıp gidiyorum."

Yıllardan sonra "çocuk" karşısına geçmiş, "Senin düzenin benim düzenim değil," diyordu. "Küflenmişin sen!" diyordu. "Gerçekleri görmüyorsun," diyordu.

İlke sahibi, kişiliği olan biri. Öyle değil miyim ben? Okulda, evde hepsi böyle demezler miydi? Seçkin bir öğrenci üniversitede. Başta kadın özgürlüğü, ilerici akımlara açık, çizdiği yolda sapmadan yürüyen. "Akıllı, çalışkan kızım benim!" Babası hep bunu söylemez miydi? Sonra birdenbire akıl çizgisi zikzaklamaya başlamıştı. Yetenekli, genç bir ressam çıkmıştı yoluna.

Babası karşı koymamıştı evlenmesine. "Umutlarımı yerle bir etti bu kız."

Arkadan böyle söylediğini duymuştu.

Bunlar mı etkiledi beni?

"Aklına eseni yapan, sorumsuz, yarı deli bir adam!"

"Şizofren o!"

Resimlerini geri istediğinde böyle bağırmış galeri sahibi, arkasından... Buzdolapları, çamaşır makineleri satan büyük bir işadamı almak istemiş resimleri. Açık sözlüymüş adam. "Bende bir Ali Rıza Hoca var, resme baktıkça içinde dolaşasım geliyor. Yenileri anlamıyorum ama aldırıyorlar, alıyorum," demiş. Kocası da ona ciddi ciddi yanıt vermiş: "André Lhote'un bir sözü vardır beyim: 'Kimileri resme kafası, kimileri de ayakları ile girer.' Ayaklarına bakmış adamın. 'Ben bu ayaklara resim satmam,' demiş galeri sahibine."

Ne kadar gülmüşlerdi anlattığında. Sonradan beş resim birden satmıştı eski bir öğrencisine ucuzun ucuzuna, Ada'daki evin bonolarını ödeyebilmek için. Son yıllarda ne kadar az resim sattığını düşünüp şaştı Eser. Onun için mi piyasada resimleri aranan sanatçıların başında geliyordu. Kapısını çalanlar çoğalmıştı son günlerde. Kocasından kalan koleksiyonu görmek isteyenler vardı, birkaçını olsun satmaya zorlayanlar... Her gün resimlere bakıyordu, "Hangisi?" diye. Paraya olan büyük gereksinimine karşın hiçbirine kıyamıyordu. Romantizmim benim! Batacakmışım gibi geliyor karanlığa, elden çıkarırsam. Yaşadığım o mutlu günler, sevdamız, kızım, tutunağım olan her şeyimle! Onu seviyor muydu hâlâ? Yok canım! Yalnız iki yıl önce, sanat eleştirmeni genç bir kadınla ilişkisini duyduğunda çok bozulmuştu. İlişki sona erinceye kadar da alacakaranlıkta yaşamıştı, savruk, ne yaptığını bilmeden.

"Babam gibi bir adamı bırakmak, o koca kafalı Hüseyin Bey için, anne!"

Kız bilmiyordu. Hüseyin sonraydı. Bir boşluğu doldurmak için. Çizginin üzerindeydi. Hüseyin belli bir uğraşı olan, sağlıklı, genç bir kadının gereksinmesine karşılık verebilecek güçlü ve hoş bir erkek... İstendiği zaman gelip istenmediği zaman çekip giden, can sıkmayan bir adam üstelik.

Büyüdü kız bir yıl içinde, işlerime burnunu sokuyor artık. Hüseyin'e, dostlarıma dil uzatmaya başladı! İkide bir: "Sen anlamazsın anne, sen anlamazsın!"

Ne demek bu?

"Ne kadar terbiyesizleştiğinin farkında mısın?"

"Gerçeği söylemek terbiyesizlik mi anne?"

"Üniversiteye sırtını dönmek gerçekçilik, öyle mi! Çalgıcı bir oğlana kapılıp Maria Callas hayalleri kurmak; sonra sen anlamazsın anne, sen anlamazsın!"

"Ne kadar kırıcı, acımasızsın anne!"

Bir yabancıya bakar gibi, düşman gözlerle.

"Belki şarkıcı olurum, operaya girerim, belki hiçbir şey olmam..."

"Belki hiçbir şey olmam! Ne demek bu? Benim senin için..."

Sözünü ağzına tıkamıştı:

"Biliyorum, kurduğun güzel hayaller. Üstelik yedirdin içirdin beni, babamdan bir kuruş istemeden. Harikasın anne."

Titredi Eser'in her yanı öfkeyle. Kıza karşı nefrete yakın bir duyguya yakalanıyordu sırasında. Korktu. Duyduğu öfke gidip kızı bulacakmışçasına, vapurun pencere yanına, tahtaya vurdu, kötülüğü uzaklaştırmak kaygısıyla. Benim çocuğum, bir tanem! Seni korumalıyım, koruyacağım! Biliyordu, suç kocasındaydı. Kafasının dikine gitmeye, gönlünce yaşamaya, Gauguin'vari deliliklere paydos! Sanatçı da işini biliyor artık, neyi nasıl satacağını... Herkes gibi düzenli bir yaşamı kabullenip benim gösterdiğim yolu seçmiş olsaydı!

Bir zamanlar Ada'daki evi ne kadar sevmişti. Sonradan kendisine hapishane olacağını sezdiğinde... Ada'ya, yazlığa gitmeye başladıklarında kız beş-altı yaşındaydı. Mavi yaseminler, kıpkırmızı zakkumlarla çevrili, küçük, sefertası gibi bir Rum evi. İnce demir parmaklıklarını hanımelilerinin sardığı, kocaman karınlı küçük balkonları... Basık çatı katı. Yeşil çam ormanının göğsüne ilişip kalmış renkli, parlak bir iğne gibi!

"Küçük pembe kuşum, kelebeğim, pembe pastam, pembe uçurtmam benim!"

Kız yüzmeyi yeni öğreniyordu ve denizden eve, tepeye doğru böyle garip, uydurma şarkılar söylerdi.

Üç yıl içinde arabacısından kum taşıyıcısına kadar Adalılarla canciğer olup çıktı kocası. Atina'da yaşayıp

kiraları avukatı ile toplayan sahibi, evi satılığa çıkardığında, kahvede tavla oynadığı Erzincanlı bir inşaatçı araya girmiş, fırsatı kaçırmaması için adeta baskı yapmıştı üzerlerine. Sonunda birkaç resim satmaya boyun eğmişti kocası. Biraz da bankaya borçlanıp evi satın almayı başarmışlardı. Ne bayram! Anası babası da buna çok sevinmişlerdi. Babasından alkış gelmişti: "Mal sahibi olmakta fayda var, para gün güne değerini yitiriyor. Nasıl olduysa kocan ilk kez doğru bir iş yaptı."

Kocasının tatlı alayları:

"Eşraf arasına girdin sayılır, haydi söz etme! Anan baban da sonunda kızlarına bir şey verebildiğimi gördüler..."

Onun için evin önemi, bol ışıklı ve insanlardan uzak olmasındaydı. Gökle deniz arasında, resim yapmak için harika bir yer!

"Doğayı bozup kurarak kendi üslubunu aradığı yıllar... Kırık, silik, garip resimler yapıyordu. Çamlar, çamların arasında ak noktalar gibi gecekondular, ormanın içinde kaybolmak istercesine saklanmış. Kara yağız Erzincanlılar, böcek yüzlü çocukları... Resimler Ada'ya, Ada insanlarına benzemezdi, ama onların ta kendisiydi baktıkça, arayıp buldukça içindekileri...

Akademi'den ayrılır ayrılmaz atölyesini taşımıştı eve.

"Burada benim olmayan bir dünyadan uzakta yaşayabilir, çalışabilirim artık..."

Gerçekten de hiç olmadığı gibi yoğun bir çalışmaya girişmişti. Herkesten uzak, kimsenin girmediği koylarda, kimsenin tırmanmadığı tepelerde resim yaparak... Ancak Ada boşaldığında yerlilerle beraber rıhtıma inerdi. "Şimdi Ada bizim!" diye. Kahveler, balıkçılar... Kalpazankaya'daki Rum dostları... Benden ayrı. Önceleri iyi seçemediğim havada bir şey, zaman zaman esen

serince bir rüzgâr gibi aramızda. İstediği yalnız benden değil, dünyadan uzak yaşamaktı onun.

Kızdı birdenbire Eser. Deli herif!

Bomba olayından sonra iki yıl görmemişti onu. Geçen kış, okulda arama yaptıklarında. Çocukların defterlerini toplamışlar; öğrencileri, öğretmenleri alıp karakola götürmüşler. Telefon gelince hemen inmişti Ada'sından.

Büyük bir şairin halkın ağzında şarkılaşmış bir şiiri yüzündendi patırtı. Analar, babalar karakolun kapısına yığılmış duruyorduk. O gelince korkum geçiverdi. Ayağında kara lastik çizmeleri, başında kasketi, boynunda yıllarca önce ördüğüm sarı yün atkı... Umursamaz görünüyordu. Koluma girdi,

"Şimdi hepsini salıverirler üzülme," dedi.

Sevecenlikle bakıyordu, yarı acılı küçük bir gülüş dudaklarında.

"Olur böyle şeyler, sıkma canını. Şiir okumaktan başka ne suçları var yavruların!"

Sorguları bitip çıkan ilk grubun arasındaydı kız. Gözleri büyümüş, korkulu.

"Bir şey söyleme," demişti kocası kulağına eğilip. Eve döndüklerinde salonun ortasında kaskatı, aklaşmış, küçülmüş yüzünde ateş saçan gözlerle babasına bakmıştı.

"Şiir defterimi aldılar baba."

"Ben sana başka bir defter veririm, gene yazarsın."

Ve kız dönüp... bana değil, bana değil... babasının kucağına attı kendini. Ayaklarının ucunda kalkıp boynuna yetişmeye çabalayarak, omuzlarından sıkıca sarıp ve birdenbire gözlerinden yanaklarına boşalan yaşlarla...

"Sen bir tanesin!" demişti kız, babasına.

Sonra bana dönmüştü, sadaka verircesine, acılı bir bakışla.

"Zavallı anacığım, seni üzdüm gene."

Benim hiçbir şeyi anlamadığımı, anlayamayacağımı, babasının önünde yüzüme vurmak istercesine...

Defterine neden o yasak şairin şiirlerini yazdığını sorduğumda ertesi gün, "Ben senin kurup yürüteceğin bir kukla değilim anne, ben bir 'insan'ım," demişti. "Sevip sevmediklerim var benim de."

Bu "insan" sözcüğü, hep bu sözcük, herkesin ağzında! Ben istemez miyim insan olmayı, insanca yaşamayı? İnsan olmak, doğruyu aramak toz duman içinde, kargaşalıkta. Sabah akşam çalışıp evin ekmeğini kazanmak, benim yaptığım bu. Analığımın ödevlerini yerine getirmeye çabalamak.

Denize eğilmiş başını sallıyordu.

Kendi sesiyle irkilip doğruldu. Farkına varmadan yüksek sesle konuşmuştu.

Çımacı, orta boşlukta bacaklarını germiş, denize bakarak sigarasını tüttürüyordu. Sakal bir karış, göğüs bağır açık, kaşları çatkın. Dertliydi görünüşü. Dalıp gitti bakışları adama. O da yalnız, o da tasalı, tedirgin. Kolay değil, ekmek parası. Hangi partidendir? Hangi yanda? Belki çocuğu var hapiste, belki öldürülmüş. Hepimizin canı, bilinmeyen bir silahın ucunda. Hepimiz bir karabasanı yaşıyoruz ve kendi dertlerimiz, kişisel, bitmiyor onlar. Hastalık, ölüm, ayrılık, kim bilir neler dolaşıyor adamın kafasında! Katran gibi sıvışıp ağırlaşan korku, hepimizin payına düşen... Gözleri denize değil, kendi içine bakıyor belli. Tüm kara duman. Acı sardı içini yabancıya karşı, kendini unutur gibi oldu. Çantasını omzuna asıp dirseklerini küpeşteye dayadı. Düşünmek istemiyordu. Ne kızını ne kocasını, hiç, hiçbir şeyi. Yorulmuştu.

Adalar yaklaşıyordu. Denize gömülmüş ağır kaya parçaları gibi kapkara, peş peşe dizilmişlerdi uzakta.

Yaklaştıkça büyüyüp renklenmeye başladılar. Mavinin içinde kümeleştiler; çamlar, mazılar, böğürtlenler, kocayemişlerle dolu sırtları, koyu yeşile dönüştü yavaş yavaş. Tepelerinde, kıyılarında evler belirdi. Deniz kenarında apartmanlar bile vardı birbirine yapışmış. Betonlar, betebeliler, kırmızı tuğladan, kara tahtadan, renk renk, biçim biçim. Beceriksiz, çocuk elinden çıkmış, renkli resimler gibi her biri başka boyda, başka kalıpta. Yeşil yok olmuş taş yığınları altında. Çoğu evler birbirine yapışık.

Görülmemiş bir çirkinlik! Şaşıp kaldı, altı yedi yılda bu nasıl değişiklik, diye. Pencereler, balkonlar, kimi aşağıda, kimi yukarıda. Küçük, eski evlerin arasında direk gibi sivrilen sefertası apartmanlar. Beton ağırlığının arasında kaybolup ezilmiş eski Rum evleri. Ağaçları kesilen, oyulmuş ormanların içinde pencerelerini denize vermek için sırt sırta, yan yana yapışmış sözüm ona modern yapılar. Mavi, pembe, sarı, çalmışlar boyayı balkon içlerine, duvarlara. "Beton yığınlarının altında bir gün dibe çöküp batacak bu adalar!" diye düşündü. Hepimiz batacağız! Harcanmış kuşaklar, çocuklarımız. Yorgun, yalnız hissetti kendini. Nedenini bilmediği bir pişmanlık sardı içini. Küpeşteye yaslanıp dişlerini sıktı ağlamamak için.

II

İskeleye çıkar çıkmaz kocasını karşısında buldu Eser. Her zaman olduğu gibi güleç, aldırmasız ve sevgi dolu. Başında kasketi, ayağında keten pabuçlar, rüzgârda bacaklarına dolanıp yapışan mavi bez pantolon, sarı yün kazağı, yakasından ilmikleri akmış.

"Hoş geldin," dedi.

Eğilip öptü yanaklarından. Ağzının tütün karışık sağlıklı kokusunu duydu. Çatlak, kabarmış dudakları sımsıcaktı. Ayrılınca, duygulandığını belli etmemek için gülerek birkaç adım uzaklaştı.

"Şöyle dur da bir göreyim seni!"

Durdu kocası. Hep öyle gülümseyerek.

Yüzü yaz yanıklığını koruyordu. Göz kenarlarında kırışıklar çoğalmıştı. Boynunu iki yerden keserek çevreleyen çizgileri gördü Eser. Yanmış teninde güneş görmeyen iki kalın, ak iz! İlk kez farkına vardığı. Şaşırdı biraz. Yaşlanıyor, diye düşündü. Ben de yaşlanıyorum. Tedirgin oldu birdenbire adamın dikkatli, durgun bakışlarından. Gene de onu ilk gördüğünde bayılıp tutulduğu şey duruyordu yerinde. Ne olduğunu pek bilmediği o tatlılık, umursamazlık, kimseden esirgemediği sevecenlik gözlerinde. O nedeni bilinmeyen korkunç çekiciliği. Yakınlarının kuşkulandığı gibi, hâlâ onu sevip sevmediğini düşündü ve korktu.

"Haydi gel," dedi.

Önden seğirtti, iskelenin kapısının önüne bıraktığı bir şeyi aldı yerden. Doğrulduğunda elinin ucunda naylon bir torba sallanıyordu. Torbanın içinde gümüş balıkları kıvrılıp kıpırdıyordu, canlı.

"Sana aldım," dedi. "Ateş yaktım yukarıda. Harika bir midyeli pilavım da var."

Yürüdüler yan yana.

Biletçiyle, polisle, demirlere tünemiş oturan delikanlılarla selâmlaştı kocası.

"Merhaba bey!" dedi kalın bir ses yanlarında.

Kır saçlı, posbıyıklı, ağaç gibi sağlam görünüşlü biriydi.

"Merhaba!" dedi kocası.

Başıyla işaret etti Eser'e.

"Tanımadın mı?"

Tanımamıştı Eser.

Adama döndü.

"Sen de bizim hanımı tanımadın İsmail?"

"Tanımadım," dedi adam.

Utanmışa benziyordu, şöyle bir baktı kaçamak.

"Değişmişsin," dedi birdenbire, kim olduğunu çıkarmışçasına. "Saçların sarıydı eskiden, kızın gibi, zayıflamışsın da Esir Hanım!"

Ve kahkahayı patlattı. Kahkahasını duyunca köyden genç karı getirip evlenen Erzincanlı arabacıyı tanıdı genç kadın. Gülmekten kendini alamadı.

"Esir değil, Eser..."

"Esir," dedi adam.

Elini uzattı. Nasırlı kocaman avcunda eli kayboldu Eser'in. Adam öyle sallayıp sıkıyordu ki elini, sendeledi. Çantası omzundan kaydı koluna.

"Bizim Esir Hanım," diyordu adam. "Atlardan korkan hanım!"

Kazayı anımsayıp üçü de güldüler.

Sıcak bir gün. Sepete doldurduğu şeftaliler, domatesler, patlıcanlar ve kız kucağında. Kızın elinden düşen mayo torbasını almak için adam inmiş, atlar da birdenbire yürüyüvermişti sürücüsüz.

"Kız ağlar, ben avaz avaz, değil mi!"

Adam yetişip gemleri sıkmış, tekere taş koymuştu. Yere dökülen yemişleri, sebzeleri toplamaya davrandığında çocukla beraber arabadan atlamış, merdivenlere kadar yürümüştü arabacının yalvar yakarlarına aldırmadan.

"Sen denizden de korkardın," dedi adam. "Sandaldan bile. Balığa çıktığında bey, fırtına kopacak diye kenarda kahvelerde kendini yer dururdun."

'Evet, tamam ben korkağın biriyim!" diye bağırmamak için kendini güç tuttu. Adam anlamışçasına göz altından güldü.

"Olur öyle şeyler. Bizim hanım da atlardan hâlâ korkar... Yahudilerin o pis kara kurtlarından korkmaz da!"

Eser, onu neden hemen tanımadığını anladı.

"Bıyık bırakmışın sen!" dedi.

Adam sıvazladı tütünden sararmış bıyıklarını, kıvançla güldü.

"Hanıma söz geçirmek için."

"Gene öyle genç güzel mi karın, çocuk kaç yaşında?"

"Karıyı yıprattık çoktan, oğlan on beşinde. Yatılıyı kazandı. Edirne'ye verdik, ortaokula."

Koluna girdi kocası.

"Haydi, gel..."

İskeleyi uzunluğuna ikiye bölen demirlere baktı Eser. Giriş çıkışı ayırmışlardı. Duraladı. Rüzgâr saçlarını, eteklerini uçuruyordu. Üşüdü biraz. Kocasının kolundan sıyrılıp çıktı.

"Bakmak istiyorum," dedi.

Gözleriyle pembe evi araştırıyordu tepelerde.

"Buradan göremezsin," dedi kocası. "Önümüze bir ev yaptılar. Engel olmak istedik, herif işini uydurmuş imarda, 'Eğilimli yapacağım,' derken üçüncü katı da bir gecede çıkıverdi. Büsbütün kapanmış değiliz, yandan bak, şuradan..."

Kendine doğru çekti, omzundan tutup.

"Ben önden gideyim, siz gelirsiniz," dedi arabacı, yürüyüp uzaklaştı.

Kocasına doğru eğildiğinde pembe evin saçaklı külahını, yuvarlak karınlı balkonlarını gördü Eser. Bitkilerle sarılı ev yemyeşildi, pembesi görünmüyordu uzaktan.

"Ne oldu öyle?" dedi.

"Hederalar, sarmaşıklar büyüdüler. Tepeye kadar tırmandılar. Yakında bütün evi saracaklar. Ada'nın top-

rağı bereketli. Biraz bakmak, sulamak yetiyor. Bahçe de öyle, göreceksin, orman oldu."

Bir gariplik çöktü Eser'in içine.

Kocası uzandı, rüzgârdan korumak istercesine ceketinin yakasını kaldırdı sevecen bir davranışla.

"Kaç yıl oldu gelmeyeli sen buralara?"

"Bilmem. Yedi yıl, sekiz yıl?"

"Doğru, kız ilkokulun son sınıfındaydı biz seninle... Sen, yani..."

"Biz seninle ayrıldığımızda," diyecekken sözü değiştirmesi dokundu Eser'e.

"Burada durup Ada'ya bir iyi bakmalıyım."

"Üşümezsen..."

Güz mevsiminde başlayan saman nezlesini, bitip tükenmez aksırıklarını anımsamış olmalıydı.

Bekledi eskisi gibi alay etmesini: "Nazlı nazik, çıtkırıldım karıcığım benim, şaheserim..."

Bir şey söylemedi adam... Artık onun karıcığı olmadığıma göre, diye düşündü Eser. İstiyor muyum öyle olmayı? Sert ve kararlı olduğunu göstermek istercesine adamdan uzaklaşıp dikildi iskelenin ortasına.

"Şöyle bir fotoğrafını alayım gözlerimle bir kez," diye alay etti.

Değişmiş miydi Ada?

Yeşil çamlar tepelere doğru ve çamların arasında küçük ak noktalar, alçak evlerin kırmızı damları, inceden dumanlar şurada burada. Rıhtımda birbiri üzerine yaslanmış sıra yapılar, eğri büğrü, içleri çürük dişler gibi oyuk, karanlık kahveler, alçak tek katlı evlerin altında. Köşede eski otelin yerinde çirkin, kocaman bir inşaat. Sormasına gerek kalmadan kocası yanıtladı:

"Yıktılar, yenisini yapıyorlar, kat kat kiraya verecekler..."

"Ne kadar çirkin!"

"Eskiden de çirkindi."

Deniz kenarını dolduran renkli teknelere baktı Eser. Çoğalmışlardı. Sol yanda Sait Faik'in denize girdiği molozu bütünüyle kapayıp uzanmış Deniz Kulübü, onun yanında Yahudilerinki biraz daha genişlemiş, büyümüş. İndos'a çıkan yol asfaltlanmış, külrengi uzanıyor yukarılara. Sağa dönünce camiyi gördü. Kalpazan'a giden yolun kenarında eğri büğrü apartmanların arasına sıkışmış. Yanlışlıkla yol kenarına konup unutulmuş bir satranç taşı gibi yalnız ve yabancı çevresine. Üst üste binmiş yeni yapılar yukarı yollarda, hiç anımsamadığı ve hepsi birbirinden çirkin. "Yaklaştıkça çirkinleşiyor her şey bu memlekette!" diye alay etmek istedi.

Yanıt gelmedi kocasından.

İskeleden çıkıp sağa döndüklerinde yandaki parka baktı Eser. Birkaç kırık sıra, ağzından kâğıtlar, pislikler taşan, kocaman bir çöp tankeri. Ortaya dikilmiş kazık gibi dümdüz, uzun bir betonun üzerinde bir heykel başı! Çamura aldırmadan yürüdü, parka girdi. Heykelin karşısında çakılıp kaldı.

"Hiç benzemiyor!" dedi yavaşça.

"Çok çirkin," dedi kocası. Evini görsen dökülüyor bakımsızlıktan.

"Yapılır mı bu ona!" dedi Eser.

Kendisi de bu işe şaşırmışçasına, taşa oyulmuş fırlak gözleriyle denize bakıyordu Sait Faik.

Birdenbire Ada, kocası yerle bir oldu. Denizden, bulutlardan, doğadan iğrendi. "Dünyadan!" diye düşündü. Kocasına baktı acıyla.

"Bu mu senin Ada'n!"

Elinin ucunda, balık dolu naylon torbayı salladı adam. Gülüyordu.

"Aldırma, bir gün gelir her şey düzelir."

"Biz öldükten sonra."

"Ah benim şaheserim, sen hiç değişmeyeceksin!" diye kocası sarılıverdi omzundan, çekeledi ileriye doğru.

Çamurlu meydanın kenarında bir iki araba duruyordu. Posbıyıklı, en öndekinin yanındaydı. Dizginleri çözmeye davrandı yaklaştıklarını görünce.

"Yok, yok," dedi Eser, "yürüyelim. Ada'yı dolaşmış olurum biraz."

Kocası bir şey demeden arabacı atıldı:

"Aman beyim, sözü mü olur."

Gülüyordu, alınmadığı belliydi.

Rıhtım boyunca gördükleri balıkçı, rençper, genç, yaşlı kim varsa selâmlaştı adam. Hepsine adıyla sesleniyor, Eser'e dönüp haber veriyordu:

"Bu bizim aşağıdaki gazetecinin oğlu, bu Sandalcı Hasan; bak bu genç irisi kocaman adama, Raif Usta'nın küçük oğlu, Almanya'dan yeni döndü, inşaatçılık yapacak o da babası gibi..."

Eser'in hiçbirini anımsamamasına çok şaşırıyordu.

Rıhtımı dolanıp kıyıda yürüdüler. Sonra asfalta çıkan keçiyolunu tırmandılar. Ağaçların, ıslak otların arasında eski küfeler, plastik şişeler, çürümüş çöpler doluydu. Ağır bir koku yükseliyordu yer yer kümelenmiş pisliklerden, bahçelerin demir kapılarının önüne yığılmış çamurla karışık yaprak birikintilerinden.

Asfalta varınca görüntü değişti. Kat kat bahçeler içinde kiralık evler. Hepsinin pencereleri, kapıları sıkı sıkıya kapalı. Bahçe kuytularında nasılsa ayakta kalabilmiş birkaç eski köşk, boyaları dökülmüş. Rum evleri şurada burada küçücük, sığıntı; taflanların, sarmaşıkların, türlü bitkilerin ölü dalları, kızıl, sarı yaprakları arasına gömülmüş.

Geniş bir soluk alıp durdu tepeye tırmanan merdivenin başında Eser. Yukarıda yıkanıp yunmuş yemyeşil çamları görünce içi açılır gibi oldu. Ağaçlar hafiften

hışırdıyordu tatlı tatlı ve kuş seslerini duydu, dalların arasında, ince çıtırtılara karışan. Dik sokak merdivenlerinin iki yanında sıralanmış bahçelerin alçak duvarlarından, parmaklıklardan kırmızı boncuklar, yabani narlar, sarmaşıklar renk cümbüşü içinde aşağılara doğru akıyordu. Kesilmiş taze ot, çam karışımı, kekik kokusuna benzer bir kokuyla yüzüne vuran serin rüzgârı derin soluklar alarak içine çekti.

"Ah, işte Ada burada!"

Gülümsedi kocası.

"Haydi," dedi.

Yan yana merdiveni tırmanmaya başladılar konuşmadan. Eser, doğanın güzelliği içinde Ada'yı yeniden bulmuşçasına canlanıvermişti. İşte burası, bahçesinden erik çaldığımız denize inerken; işte "Gülistan" adını taktıkları Rum'un evi ve setin üzerinde solup kalmış sarı gül yığınları, goncaları güz rüzgârında yanıp küçülmüş, ağaçların gölgesinde kararıp solmuş kocaman başları ile ortancalar... Ve çamlar... Çamlar... Çamlar!

Merdivenin bitiminde üç katlı yeni yapıyı geçtiler. Sarı betebe kaplı, balkonlarının iç duvarları çingenepembesine boyanmış, çirkin bir apartmandı. Birkaç adım sonra ev, birdenbire dantel oymalı saçakları, balkonları ile sarmaşıklarla sarılmış karşılarına çıkıverdi. Pembe boyası iyice solmuş, yağmur yer yer sıvalarını yemişti. Tahta kapının üzerinden eğilip içeriden, kapının demir sürgüsünü çekti Eser.

Otlar, çiçekler, bodur yeşil makiler, salkım salkım kızarmış kocayemişler, duvar diplerinden fışkıran hederalar ve evi her yandan kucaklayan sarmaşıklar, hanımelileri, mavi mineler, burma burma uzanan pembe gövdeleri ile dalları çıplak çançiçekleri... Bütün bitkiler karmakarışık kendi haline bırakılmıştı bahçede. Uzun zamandan beri otuna, toprağına el değmediği belliydi.

Kocasına dönüp baktı Eser. Ama bir şey demedi.

"Orman olmuş burası!"

"Öyle olmuş!"

Alayla gülüyordu. Elinde sıkı sıkı tuttuğu gümüşbalığı dolu naylon torbayı kaldırıp salladı havada, boş ver gibilerden. Onu hiçbir zaman anlayamayacağım, diye düşündü Eser. Aynı şeyi duydu, yıllar öncesini. Garip bir duyguydu bu: Onun etine, bakışına karışmak, aklına girmek ve anlamak! Onun kalıbının içinde ve onun gibi duyup düşünmeye başlayarak...

İşte bu adam, eski kocası! Geceleri yanında gözleri tavanda uykusuz yatarken, "Ne düşünüyorsun?" dediğinde, "Resimden başka ne olabilir ki!" diyen! Ben ise her şeyi düşünüyordum: Sevdamızı, çocuğu, Ada'yı, dünyayı ve kaçmayı, başka serüvenlere doğru, doluca yaşamak için! Ne saçmalık! Onun gibi değildim, hiç değildim. Onun iki düşüncesi vardı: Sanatı ve inancı. Benim içinde olmadığım şeyler, kıskançlığımı durmadan körükleyen... "Sen anlamazsın," demek için elime uzanan eli, gülen gözleri, sevecenliğin beşiğinde sallayıp avutarak... Saklı bir adam, soğuk, soğuk bir adam! Evin kapısını açıp yol veren kocasına bakıp basamaklarda durdu. Benim burada işim ne? Ne saçmalık Ada'ya, sana gelişim! demek istedi. Adam anlamışçasına içini çekti. Elinin ucunda balık torbası sarkıp sönüverdi. Gümüşbalıkları pis, bulanık deniz suyunun içinde cansız dibe çökmüşlerdi. İğrendi Eser balıklardan. Buraya gümüşbalığı yemeye gelmedim ya ben, diye kızdı üstelik.

"Kaç vapuru var öğleden sonra? Geç kalmak istemiyorum."

"Tarifeye bakarız," dedi kocası.

Adamın durgun görünüşü ile yatıştı biraz. Doğal buluşmamız, çocuk sorunu için geldim, kızı konuşacağım babasıyla, eski kocam, eski bir dost, diye düşünmeye

çabaladı. Gene de içini yiyordu bir şeyler. Yüreğinde kıpır kıpır garip bir oynama vardı. Kafam karıştı, Ada, eski evim. Tedirginim, toparlanmalıyım, geçer, şimdi geçecek...

İçeri girdiklerinde yan kapıları gösterdi kocası.

"Alt katı kiraya veriyorum, iki yıldır."

"Ya, öyle mi!" dedi Eser, şaşmışçasına. Söyledikten sonra da utandı. Biliyordu. Bir öğretmen, oğlu var, Ankara'da; konservatuvarda keman çalan. Kız mektuplaşıyordu oğlanla ve bir zamandır erkek arkadaşlarını çağırmıyordu eve.

Merdivenleri çıkarken ikiyüzlülükten vazgeçerek açıkladı:

"Biliyordum evi kiraladığını."

"Ay benim karıcığım," dedi adam.

Onun sevecenlik, sevgi dolu sesini yılların ardından yeniden bulur gibi oldu Eser. Duygulandı. Duygulandığını gizlemek için de çabuk çabuk çıkmaya başladı basamakları. Bir yandan da söyleniyordu, sinirli: "Keman çalıyormuş kiracının oğlu; bizim kızın da aklını çalmış bu yaz, belli. Harika çocuklardan olmalı."

"Harika çocuklardan değil ama harika keman çalıyor!"

Öne geçmişti omzunu sıyırıp.

"Bak değişiklik var evde, sahanlığı kapattım tahta perdeyle, katı bölüp kapı koydum."

Yol veriyordu.

"Pencereleri de büyüttüm. Mutfağın kapısını kaldırdım, yandaki bölme de iyice genişledi." İçeri girince şaşıp kaldı Eser. Gerçekten de salon çok büyümüştü. Geniş pencerelerden gökyüzü, deniz içeri doluyordu. Yeni yapının damı görünüyordu bir ucundan yalnız.

"İyi, görüntüyü kapamamış o pis yapı," dedi Eser.

Ortada kocaman bir soba. Yüzü balkona dönük büyük kanepe, hasır bir iki koltuk, eski, hantal büfe. Yan

duvardaki pencere yeni açılmış, belli. Kenarlarında yer yer çatlamış boyası eski sıvanın üzerinde biraz daha ak, yama gibi duruyordu.

Resim sehpası, küçük tahta masa ve yerlerden kartonlar, kâğıtlar yan pencerenin önüne toplanmıştı. Duvar dipleri çepeçevre resim doluydu. Bütün resimlerin yüzleri duvara dönüktü.

"Sen burasını değiştirmişsin," dedi Eser. "Yandaki küçük yatak odasının duvarını da yıktım. Şimdi çok daha rahat çalışabiliyorum." Mutfaktan geliyordu ses.

Tahta masada kavanozlar, kalınlı inceli fırçalarla dolu. Tasın içinde yarı boyalı kirli bezler, küçük bir sandığı andıran eski bir kutu, boyaların dizim dizim durduğu. Vernik şişeleri, yeni gerilmiş tuvaller, her şey resim sehpasının yanında toplanmıştı ve yeri kirletmemek için sehpa altı eski, kırmızı kilim...

Mutfaktan tabak çanak sesleri geliyordu. O yana doğruldu önce Eser. Sonra vazgeçip sehpanın, tuvallerin durduğu köşeye, camın yanına yürüdü. Resmin önüne geçip durdu.

Yalnız gökyüzü ve bulutlar. Denizin üzerinden, çok yakından uçan küçük bir martı sürüsü. Ak noktalar gibi, gökyüzünün mavisinde donup kalmış.

Vurulmuşçasına durdu olduğu yerde. Onun iyi ressam olduğunu biliyordu. Gene de eskilerine hiç benzemeyen bir şey vardı gördüğü resimde. Bir garip boşluk, insanı içinden yakalayıp tedirgin eden, sıla duygusuna benzer bir acı. Yaşamı boyunca hiçbir şey yapamamış olmanın kıskançlığına yakalanır gibi oldu. Derin bir sızı kapladı içini. Yalnızca konuşup durmuştu bol bol, neler yapabilecekken ve neler yapamadığını hep onun sırtına yükleyip hınçla. Sonunda boşanmaya kadar giden bir çeşit özgürlük deliliği... Ondan koptuğunda aradığını bulma umudu.

Doğru muydu? İyi mi yaptım? Kiminle, nedendi kavgam gerçekte? Kendisi de bilmiyordu. Onunla beraber kalsaydım bu Ada'da. Çocuğumuz, evim, evimiz? Korktu gelecek yanıttan yüreğini dinlemeye kalktığında. Bu ağırlık, pişmanlığa benzer duygu içini çökerten! Hiç pişman değilim, diye geniş bir soluk aldı. Doğruyu yaptığına inanıyordu. Gerekliydi ayrılmamız. Tek yanlı değil bu iş. O da yalnız kalmak, kendini sanatına vermek istiyordu. İnatçı! Ona destek olmaya hazır değil miydi? Çalışmalarında, yaşamında, düşüncelerinde? Birbirimizi seviyorduk, örnek bir evlilik. Dinlemiş olsaydı beni. Bütün bu resimler, yeteneği, çalışkanlığı! Dünyaya inse, inse insanların içine? Hayır, kendi küçük Ada'sında, inançlarına tutunmuş. Garip bir adam, bir deli.

Akademi'den isteği ile emekliye ayrılıp Ada'ya çekildiğinden beri arkadaşlarının söyledikleri de aşağı yukarı bunlardı. Onların deyimiyle, "Kendini beğenmiş birer orijinal" bütün bu resimler, diye düşünerek yeniden salonu gözden geçirdi. Kıyı köşe, tersine dönük, birbiri üzerine yığılmış, çerçeveli çerçevesiz tuvallerle doluydu, şaşmadı. Onun çalışırken yalnız yaptığı resmi görmek istediğini biliyordu.

Dolaşmaya başladı odada. Arada sırada tuvallerden birini çevirip bakıyor, kiminin önünde uzun süre kalıyordu. Hepsi deniz, gökyüzü, bulutlar... Kuşlar vardı kimi resmin köşesinde, kenarında ya da tam ortasında donup kalmışçasına. Pencere içleri, denize bakan ve boşluğa açılmış camlarda titreyen gölgeler; kurşuni, gizemle insanı çeken yuvarlak, ak sütunlar hederalarla sarılmış, denizin içinden bir umut gibi gökyüzüne fırlayan ve insana ürküntü veren kara kepenkler, ışığa kapalı! Camların ardında dalgalar, içeri taşmak, basmak ister gibi coşkun. Ak bulutlar, yuvarlak, dolgun, gökyüzüne takılıp kalmışçasına masmavi denizin üzerinde.

Tatlı, durulmuş maviler içinde, sonsuzluğun çizgisinde ateşten bir top gibi yükselen güneş, kan kırmızı! İnsanın içine giren, ısıtan, sıcaklığı elle tutulacak kadar yakın. Resimlerin birçoğunda yalnız çıplak gökyüzünü işlemiş. Uçsuz bucaksız, bomboş! Kıyılar insansız. Rengi ölü denizler. Fırtınaların kayalara attığı, parçalanmış boy boy, biçim biçim, garip, kapkara gemiler, şuralarında buralarında parlayan gün ışığı hafiften. Sonra başka resimler: umut ve coşkuyu dile getiren parlak ışıklar, denizde, gökyüzünde, gecenin içinde, kayalarda, çakıllar üzerinde, gümüşten dalga dalga izlerle...

Zaman zaman umutla da olsa, korkunç bir yalnızlık, boşluk duygusuna kapılıyordu insan bütün bu resimlerin karşısında.

"İnsansız bir dünya. Susmuş ve bekleyen," diye düşündü Eser.

"Evet, bekleyen," dedi, yanında kocasının sesi.

Yüksek sesle düşündüğünü anlayıp şaşırdı genç kadın. Yavaşça, "Şaşırtıcı," diye mırıldandı.

"İçlerinde bitmemiş olanlar var," dedi kocası.

"Bütün bu resimler," diye başladı Eser...

Bir şeyler söylemek istiyordu. Çok güzel, harika! Başarmışsın, sen büyük ressamsın, gibilerden. Diyemedi. Gördüklerinin etkisindeydi. Boşluğu duymak. Her şeyin bitip umutların yok olduğunu simgeleyen bir anlam, öyle bir şeyler sezmişti resimlere bakarken. Sarsılmıştı iyice.

Konuşmadılar bir süre. Birbirlerine bakıyorlardı yalnızca. Eser bir kez daha düşündü: Onun aklına girmek, onun gördüğü, anladığı gibi duymak dünyayı. O da değil, karşısındaki bakışı yakalamak, gerçek düşüncesi ile beraber, o düşüncenin içinden görebilmek her şeyi. Bir erkek gözüyle bana nasıl baktığını, beni nasıl yargıladığını anlayabilsem. Bunu hiçbir zaman anlayama-

mıştı. Her şey bir gülüşünde, bakışının kısalıp açılışında, sevecenlik ve giz dolu yüzündeydi. İşte şimdi de konuşmuyordu, ama gözlerinde gördü Eser soruyu. O kadar olsun anlayabiliyordu beraber geçmiş uzun yıllardan edindiği sezgiyle.

"Çok güzel hepsi," dedi yavaşça. "Büsbütün başka bir teknik, açık bir anlatım... Çok da çalıştığın belli, her taraf resim dolu."

Güldü kocası. Açık bir gülüştü. Çocuk gibi gençleşirdi öyle gülünce. Yanakları, alnı kızardı, aydınlandı. Sevindiği belliydi. Yaklaşıp kolundan tuttu.

"Bunlar bir şey mi, gel çatı katına çıkalım." Dar bir merdivenden çatı katına çıktılar. Yukarıda değişiklik yoktu. Bıraktığı gibi buldu Eser. Denize bakan balkonlu odayı kıza vermişti. Yan bahçeye bakan basık tavan arasını resimleri için depo yapmıştı. Alçak, küçük kapısını açıp eşikte durdu.

"Giremeyeceksin, hepsi üzerine yıkılabilir." Kapının önünde durup baktı Eser ve gerçekten içeri girmeye korktu. Çerçeveli çerçevesiz resim doluydu tavan altı. Birbirini ezmeyecek, bozmayacak biçimde dizim dizim konmuştu tuvaller, kimi de üst üste. Geniş raflarda tahtalarla ayrılmış bölümlerde büyük resimler, yağlıboyalar...

Kapıyı resim deposunun üzerine kaparken anlatıyordu:

"Daha aşağıda da var. Öğretmenin katındaki küçük odayı kapattım. Oradakiler eski çalışmalar, en az sevdiklerim."

Aşağı indiklerinde sordu:

"Sen sofrayı kurar mısın?"

Mutfağa gidip masa örtüsü, kâğıt peçete getirdi.

"Tabaklar, çatallar eski yerlerinde, ben balıkları kızartıyorum."

Mutfağa yürüdü, telaşlı.

"Yıllar sonra!" diye arkasından bakakaldı Eser. Değişmemişti, hiç değişmeyecekti. Ne istediğini, ne yaptığını bilen, rahat bir adam. Umutlu. Şaşırtıcı olan en çok bu yanıydı. Vazgeçmiyordu, hiçbir şeyden.

Aradıklarını kolayca buldu dolapta. Sofrayı kuruverdi. Salonu mutfaktan gelen iştah açıcı kızarmış balık kokuları sardığında her şey hazırdı.

Bulutlar yoğunlaşmıştı gökyüzünde. Yağmur yakındı. Balkon kapısını araladı, dışarı çıktı. Alıştığı eski görüntüyü bulunca duygulandı. Rıhtımı, iskelesi, kulüp tesisleri ile kabartma bir harita gibi serilmişti deniz kenarına Ada. Gökyüzüne baktı. Bulutlar kentin üzerinden Adalara doğru koşuyorlardı. Hava kararmıştı. Adaların yanlarında, arkalarda gökyüzü büsbütün kapanmıştı. Karınları şişkin, ak bulutların arasında yer yer maviler vardı. Şemsiye almamıştı yanına. Dönüşte vapura ıslanmadan dönüp dönemeyeceğini düşündü. İnce topuklu pabuçları ile Ada'nın kırmızı çamuruna bulanmak istemiyordu. Açtığı balkon kapısından giren rüzgâr, perdeleri, sofra örtüsünü kaldırdı havaya. Saçları karıştı. Çabucak kaçtı içeri, kapıyı kapattı. Perdeleri, sofra örtüsünü düzeltti. Mutfağa doğru seslendi:

"Yağmur yağacak, hava kapandı iyice."

"Aldırma, dışarıda olanlar düşünsün. Balıklar harika, börek gibi tıkır tıkır..."

"Delilik benimki!" diye düşündü Eser. Bu ev, bu sofra, yıllardan sonra gene beraber ve onun sesi hiçbir şey değişmemişçesine, kıvançlı, umursamaz. Eşyalara bakıyordu. Bu kırmızılı Şile işi örtü yoktu benim zamanımda. Basma perdeler de... Dolabın yerini değiştirmiş, koltuklar yeni... Kanepenin üzerinde, göbeğinden başlayıp çevrile çevrile büyüyen renkli yün yastıklar...

Mutfaktan kocasının sesi geldi:

"Buzdolabından şarabı çıkartabilirsin. Midyeli pilav dolabın üzerinde, salata, ekmek de..."

Dolabın üzerinden ekmek sepetini, salatayı aldı Eser, masaya koydu. Her şey yerli yerindeydi, her zaman olduğu gibi. Bizim evden daha derli toplu, diye alay etti içinden. Toparlayıcı yanına şaşar kalırdı kocasının eskiden beri. Kül tablaları boşalmalı dolar dolmaz, eğrilmiş kilimin ucu düzeltilmeli çabucak, kirli bardaklar, tabaklar mutfağa taşınmalı. "Manyak!" diye söylendi. Kim dayanır ona? Kendisi nasıl dayanıyor kendisine.

Evlenir evlenmez başlamıştı evle ilgilenmeye. Yemek yapmayı kızın doğumundan sonra öğrenmişti. Kadın erkek eşitliğini her açıdan kabullenmiş, bulunmaz bir adam. Kolayca alt etmek için önüme attığı ödüller... Bütün güçlüklere boyun eğiyordu inancını savunabilmek için. Nasıl bir savaşım, özveri isteyen nasıl bir güç. Yaşamı boyunca yaptığı buydu ve düşündüğü: Özgürlük, kadın-erkek bütün insanlara, dünyaya. Onda çok kimsenin eleştirdiği kuru, duygusuz görünüş, onurlu ve akıllı oluşundan, kavgasını yardım aramadan sürdürebilmesindendi belki de. Beni yüceltmesi durmadan, kanat germesi üzerime ve sevdasını bağıra çağıra açıklaması, sıralı sırasız. Beni, bende olmayan üstün niteliklere inandırmak için. Evde dirliği, erinci yaratmak ve benim yüreğimi tutmak yüreğinin yanında. Rahata erip resim yapmak. Resim... Resim... Yalnız resim.

Doğruldu masanın yanında Eser. Bir ürperti gelip geçti sırtından. Evlilikleri boyunca inanamamıştı onun kendisini gerçekten sevmiş olmasına. Belki de bu yüzden. Belki başka nedenler. Onun çabası, inancı mıydı beni huysuz, tedirgin kılan? Ona ulaşamamış olmam, yarıda kalan düşler ve hiçbir şey yapamadan sürüp giden yaşam. İşte yüreğini sıkan acı, korkunç acı, dayanılmaz... Yararsızlığım... Saçma yeniden düşünmek hep

aynı şeyleri, saçma buraya gelişim... İçeride ıslık çalarak balık kızartan adam, eski kocam, sevdiğim adam ve sevmediğim belki de. Kafası karışmıştı, pişmanlığı duydu içinde. Ne delilik Ada'ya gelmesi! İskelede hemen görmüştü onun kendisine nasıl baktığını. Yıllardır zaman zaman özlemini çektiği çok geceler uyku ile uyanıklık arası parlayıp yüreğini ısıtan, kanını ateşleyen o bakış. İnanmak istediğim sevdamız ve öfkeyle boğulup ağlayarak sırtımı döndüğüm bencilliği. Bir gün ağzından kaçırmıştı nasılsa: "Başka başka adalardayız ve köprü kuramıyoruz birbirimize..." İşte doğru olan: Beni kendi erkek dünyasından uzak tutuşu. Bu muydu? Hayır, bilmiyordu. Kararsızdı. Yanlış, buraya gelmem çok yanlış; işte bildiğim. Şaşırtıcı, başkalarına benzemeyen biri. Benim anlamadığım, kadınların kolayca anlayamayacağı. İnanabilse düşüncelerinin davranışlarına uyduğuna, evet inanabilse. Nedir beni ondan uzak tutan? Kadınlığım mı? Erkeklerin arasında aklını, yüreğini kuşkuyla susturan, öfkeyle dolduran, onun, kocasının yanında bile. Korkunç olan o yabancılık, yalnızlık duygusu onlarla beraberken, yakınken...

Soruyordu mutfaktan adam:

"Hazır mısın, balıklar pişmek üzere! Tam senin istediğin gibi, börekleştiler birbirine yapışıp..."

Orada kalmak hiç kıpırdamadan, zamanı durdurmak bir çeşit. Dinlemek onun sesini. Güçlükle ayrıldı masanın önünden. Mutfağa yürüdü.

Duman sarmıştı her yanı. Kızarmış yağ, balık kokusu. Küçük yan pencere açıktı oysa. Dumanlar yol almış boru gibi akıyordu dışarı. Kara, küçük maşayla kızarmış balıkları çeviren kocası,

"Resimlere mi bakıyordun?" diye sordu gözlerini tavadan ayırmadan.

"Sofrayı kurdum," dedi Eser. "Karışık salata, taze ekmek, soğuk şarap, hepsi tamam. Pilav istemez, şişmanlıyorum ben." Kocasının sorusunu duymamışçasına takır takır konuşuyordu. Birdenbire utandı yabancı, kaba sesinden. Onu kıskanıyorum, diye düşündü. Yaratıcılığını.

"Resimler çok iyi," dedi özür dileyen bir sesle. "İnsanları bırakmışsın bir yana, yalnız doğayı işlemişsin..."

Onun bir zamanlar ne çok kendisini çizdiğini anımsadı. Balkonda, bahçede, en çok da uyurken. Bir sürü yağlıboya, desen olmalıydı tavan arasına atılmış.

Alay ederdi: "Uyuduğunda sensin, bir başkası değil."

Uyuduğumda kendisiyle, düşünceleriyle çelişkisiz kalabildiğini vurgulamak istercesine... O sözler yüzünden kavga çıkmıştı aralarında bir gün. Kavgadan sonra mı gidip annesinde kalmıştı? Sık sık inmeye başladığı zamanlar İstanbul'a!

Kara, küçük maşayı dikkatle kullanarak balıkları tabağa geçiriyordu kocası. Hiç güzel bir adam değil, çirkin bile denilebilir ona. Sevmişti bu adamı işte. Yatmıştı onunla. Kocam... Kocam! demişti. Yemeğini pişirip çocuğunu büyüterek, sanatına, aklına hayran... Büyük bir ressam olduğunu bağırıp çağırarak söylerdi herkese. Anlamayanlara... Anlamayanlar çoğunluktaydı. Akademi'den kendi isteğiyle emekliye ayrılışı, resimlerini sergilememesi, satmaktan kaçınması, gösterişli törenlerden uzak kalması, şaşırtıyordu herkesi. Anlam veremiyorlardı davranışlarına. Ben de anlamıyordum, diye düşündü Eser. Yine de anlamıyorum. Bütün o resimler, duvarlara dönük, kimsenin görmediği. Kendini tutamayarak mırıldandı:

"Resimler," dedi, "öyle bir boşluk var hepsinde. Kimisi yalnız bir fırça vurarak, bir sürüşte çıkmışçasına... İnanılmaz."

Sesini çıkarmadı kocası. Balıkları diziyordu tabağa özenle.

"İnsan, hiç insan yok," dedi Eser. "Birkaç kuş, birkaç bulut, ağaçlar, çürümüş gemiler ve taşlar... Boşluğu göstermek istercesine, derinlemesine. Yalnız bu düşünce ile çalışmışsın gibi geldi bana. Korku verici..."

Tabak elinde dönüp baktı kocası. Yüzü sakin, bakışları ciddiydi.

"Bir bekleyiş," dedi. "O boşluğu yaşıyorum ben. Sen de, hepimiz..."

"Kuşlar, gökyüzü, deniz, bulutlar, her şey, hepsi donmuşçasına."

"Bir gün dünya korku ve kavgadan arınıp yeniden bizim olduğunda..." diye başladı adam.

Sustu sözünü bitirmeden. Gülümsedi. Kıvançlı bir sesle:

"Sağ ol," dedi.

"Ne oldu?" diye şaşırdı Eser.

"Sevindirdin beni. Anladın ne demek istediğimi. Önemli olan bu, çok önemli benim için."

Yanıt beklemeden, tabak elinde yürüdü önden.

"Benimle konuşmak istemiyor!" diye düşündü Eser, peşinden salona girerken.

"Yine de benimle konuşmak istemediğin açık," dedi.

"Ah benim karıcığım!"

Sesinde acıma, sevgi, sevecenlik vardı.

Dışarıda yağmur başlamıştı. Kara bulutlar, ak bulutların üzerine yürüyor, yuvarlak, yumuşak karınlarını dağıtıp bozarak koşuyor, gökyüzü gitgide kararıyordu. Tek tük yağmur damlaları vuruyordu camlara. Salonun yumuşak alacakaranlığında kocasının yanık, aydınlık yüzünü, sofranın üzerinde gidip gelen, büyük, usta ellerini seyrediyordu Eser. Sonra içi öyle bir sevecenlikle

doldu ki, ağlayacak gibi oldu ve dayanamayarak düşüncesini açığa vurdu:

"Belki de hakkın var senin. Ben sıradan bir insanım, seni anladığımı sanmıyorum, sanatını da..."

"Neler söylüyorsun!" dedi adam.

Örtüye damlatmamak için dikkatle şarap koyuyordu bardaklara.

"Çevrende canlı cansız ne varsa savurup yok ettiğini, yalnız sanatını düşündüğünü, 'gelecek' dediğin günleri beklediğini söylüyorum. Resimlerin de bekliyor seninle beraber. Beni şaşırtan da bu..."

"Resimleri beğendin; ben senin sanat anlayışına önem veririm."

"Beğendim, sevmedim ama. O boşluk ürkütücü, karşısında durup beklemek istemem o resimlerin."

"Anladın ne yapmak istediğimi, düşüncemi, bana yeter."

Şarap bardağını uzatıyordu.

"Ve ben, akıllı karım, şaheserim için içiyorum şimdi..."

Şarap buruk, buz gibiydi. Ağzını yaktı genç kadının.

Sordu adam:

"İstediğin gibi soğumuş mu?"

"İstediğim gibi," dedi Eser.

Bardağın üzerinden baktı dikkatle. Adamın gözlerinin içi gülüyordu. Ne alay, ne sitem vardı bakışlarında. Aralıklı uzun yudumlarla içtiler şaraplarını.

Şarap harika, balıkları güzel kızartmıştı. Ekmek veriyordu. Kabuk tarafından kesmişti, sevdiğini bildiği için. Boşalan bardaklara şarap koydu yeniden.

"Şimdi de bizim kızoşa içelim," dedi.

"Sarhoş olacağım," diye alay etti Eser.

Kalktı, ceketini çıkardı, iskemlenin arkasına astı. Bluzunun ön düğmelerinden birini açtı otururken.

Hemen gördü adamın bakışındaki isteği. Kızamadı. Kendini suçladı içinden: Buraya gelmek, şaraplar, bu yağmurlu gün. Yayılıp kaldım karşısında... Bluzun düğmesini açmam sıcaktan, anlamı yok. Şimdi artık konuşabiliriz. Ciddi sorunlar var... İkimizi de ilgilendiren. Kız uzaklardaydı, sarışınlığı içinde alayla gülümseyen. Terliyordu. Hava ağır. Adamın bakışları... Gözlerini kaçırdı, başını tabağına eğip.

Ak bulutlar karalara yenilmişti gökyüzünde. Damlalar sert vuruyordu camlara. Uzaklarda kıyılar, buğulu bir perdenin arkasında, silinmiş resimlere benziyordu. Adam, bir şeyler anlatıyor, tabağına balık koyuyor, salata tabağını doldurup önüne sürüyordu. Yeniden içiyorlardı. "Güzel insanlarımıza!" diye bardağını bardağına vuruyordu adam. Düşle gerçek arası bir duygu ile yumuşuyordu Eser. Camlarda yağmurun tıkırtılarını duyuyordu. Koyulaşan karanlık, inceden, toz gibi üzerlerine iniyordu. Odanın çizgileri siliniyor, koltuklar, kanepeler, ağırlıklarından kurtulmuşçasına uzaklaşıp ufalıyordu. Düşünceleri de öyle, savrulup siliniyordu kafasında, yüreğine yayılan rahatlık, her yanını kaplayan gevşeklikle beraber. Mutluluk, diye düşündü, kaçıp gitmekte olan!

"Bir bulutun ortasına çökmüş, yemek yediğimizi düşünebilirsin," dedi kocası. "Gökle deniz arasında."

Yağmurla fiskelenip kabarcıklarla dolan denizin morarmış yüzüne, kapalı gökyüzüne baktı Eser. Başını ondan yana çevirince, kocasının gülen gözlerine kaptırdı kendini yeniden.

Sevecenlikle bakıyordu. Yatıştırmak istediği bir çocuğa bakar gibi. Karaları kadife gibi yumuşamış gözleri iyilikle parlıyordu. "Bu bakışı bilirim ben!" diye alay etti içinden Eser. Öyle yarı gülünce ne istediğini de. Neden geldin tıpış tıpış ayaklarınla? Eskisi gibi bir kah-

vede, bir yerlerde buluşup ayaküstü konuşmak varken. Hay budala, bunu istedin; o da biliyor isteyerek geldiğini senin. Toparlanmak, konuşmak, öyle olmadığını kanıtlamak. Sarhoşum, parmağımı oynatacak halim yok ve o böyle bana baktıkça. Yavaşça mırıldandı:

"Konuya girsek ne dersin?"

"Konuşuruz, dur, daha midyeli pilavımı yemedin sen."

"Ben doydum," dedi Eser.

Kalktı masadan. Gözleriyle çantasını aradı. Sigara içmek istemişti canı. Balkona doğru yürüdü. Dışarıda yağmur sağanak halindeydi. Deniz coşmuştu. Bu odadan çekip gitmesi gerekirdi. Başı dönüyordu hafiften. Arkada, masanın yanında tıkırtılar vardı. Nasıl eğleniyordu kendisiyle kim bilir içinden. Ona döndüğümü, yalvaracağımı sanıyorsa? Yaklaştığını duydu.

"Al işte," dedi adam.

Sigara paketini uzatıyordu. Yaktı sigarasını. Yan yana durdular, sessiz. Kederli akşam havasına girmişti Ada. Bahçedeki ağaçlar, bitkiler, otlar ıslak, yemyeşil; birbirlerine vurup dövüşüyorlardı yağmurun altında.

"Neden buraya geldiğimi biliyorsun," dedi Eser.

Bir şeyler söylemek, anlatmak, sürdürmek konuşmayı... Oysa soluğu kesilmişçesine sustu. Yanında duran adamın omzuna yaslanmamak için kendini zor tuttu. Ağlayası geldi. Yalnızım, demek istedi. Mutsuzum. Senin yanında bir hiçim ben... bir hiç... bir hiç! Yanağına dokundu kocası. Bir şeyler söylüyordu. Sözcükler kafasının uğultusunda kaybolup gitti. Onun uzaklaştığını gördü yanından. Koltukları itiyordu balkonun önüne. Yan yana oturdular denize karşı. Başını arkasına yasladı Eser. Mutlu olmuşlardı bir zaman, burada, bu evde. Birbirimizi seviyorduk. Bizi ayıran? Ayrılığın nedenlerini bile tam bilemiyordu şimdi. Kafasının doğrusuna giden biri, beni dinlemedi, hiç dinlemedi.

Elini tuttu kocası. Düşüncelerini, yüreğini dolduran pişmanlığı anlayacak diye korktu Eser, çekmek istedi. Bırakmadı. Elinin altında koltuğa yapıştırmıştı. Sımsıcaktı avcu. Onunla olduğu gibi kimseyle ısınamıyorum diye düşündü. Denize, yağmura karşı yayılmış, bekleyen biri... Sevişme zamanını... İğrendi kendi kendinden. Elini kurtardı adamın elinden; ayağa kalkınca parmaklarını yakan sigaranın külü düştü yere.

"Ah benim şaheserim."

"Bu sözü sevmiyorum, biliyorsun."

"Bak benim karım..."

"Ben senin karın değilim, hiçbir şeyin!" diye bağırası geldi. Kurtuldum bağlardan, özgürüm. Kendimi yaşıyorum, yalnız kendimi. On yıl geçti aradan. Başka adamlarla yattım; yalnız yatmak için. Bütün bunları söyleyip onu kırmak, çirkin, pis bir kavganın içine çekerek...

Anlamış mıydı? Kalkmış, gözleri iyilik dolu yüzüne bakıyordu.

"Hırçınlaşma. Bir gün gelecek dostluk, güvenç aydınlatacak yeniden dünyamızı, bütün bu boşluk seslerle dolacak, umutsuzluğa düşme hemen. Seninle ben..."

Yatıştırıcı, tatlı, inanılmaz sözcükler art arda... Sesi serin bir çağıltıyla akıyordu kulağının dibinde. Gülümsedi. Hayal peşinde, kendisi gibi beni de aldatmaya çabalıyor, diye düşündü. Başı döner gibi oldu, koltuğa tutundu. Uzaklaşmak için masaya doğru yürüdü. Elindeki sigarayı bastırdı yağlı salata tabağının içine. Onun nasıl sinirleneceğini bile bile. Başını çevirmeden konuştu:

"Sen de ancak o zaman sergilerini açacaksın anlaşılan."

Yaklaştı adam. Sigara küllerinin bulaştığı tabağı öbür kirlilerin üzerine koydu, hepsini alıp mutfağa yürüdü. Döndüğünde masanın öbür ucunda durdu. Gözlerini kaçırmak ister gibi eğilmiş, sofra örtüsünü çekiş-

tiriyor, tuzluğu olduğu yerden alıyor, çok önemli bir iş yapar gibi çatalları bıçakları sıralıyordu yan yana. Sinirlendiğini anladı Eser. Korktu kavgaya tutuşmaktan onunla. Doğrulup başını masadan kaldırdığında yüzü öfkesizdi. Ciddi gözlerle bakıyordu. Kararsız, konuşmak istemez gibiydi. Zorladığı belliydi kendini.

"Benim resimlerimi pazara çıkarmamı sen de istemezsin, bunu biliyorum..."

"Sergi açmak..." diye başladı Eser.

"Bu ortamda sergi açmak pazara çıkmaktan başka nedir? Hazır giysi dükkânları gibi, orada burada açılan bütün o büyüklü küçüklü galeriler. Kimi eve kapanmaktan hoşlanmayan burjuva kadıncıkların can sıkıntılarını oyalamaya, kimi kurnaz sanat borsacılarının mal yatırımına yarayan izbe kuyular ve hediyelik eşyaların, yalancı antikaların arasında kaybolmuş resimler... Bankaların taşlıklarında sergilenen bir çeşit reklam araçları..."

"Ne inatçısın! Bana kalırsa resim bir yerlere dağılmak, duvarlara asılmak, bakılmak içindir. Yapıtları yaşatmak için görmek, yaymak, konuşmak gerekmez mi?"

Adamın gözlerinde kederi gördü. Yüzü dümdüz ve mutsuzdu. Yağmur ıslaklığına benzer bir ürperme geçti içinden.

"Neler söylüyorum ben!" diye mırıldandı adam.

Pişmanlık vardı sesinde. O da aynı şeyleri duyuyor, diye düşündü Eser. Yabancıyız, hep öyle olduk. Şaşkın bakıyordu eski kocasına: Resimleri aranan büyük, yetenekli sanatçı! Başarı yolundaydı ve en iyi kendisi biliyordu bunu. Kirli tabakları mutfağa taşıyan, sofra örtüsünü düzelten evcil adam! O güzelim resimleri tavan aralarına, odalara kapayıp... Durmadan gelecekten söz ederek... Bir deli, bir orijinal, herkesin alay ettiği... Belki de onu ben büyütüyorum budalaca. Yıllarca beklemedim mi bir şeyler yapacak diye, umutlanıp?

Öfkesini yenemeyerek alayla güldü:

"Sen delisin. Bütün o resimler depolarda kapalı, yüzleri duvarlara dönük."

Acıyan gülüşü gördü dudaklarında Eser.

"Eskiden olduğu gibi kavga mı edeceğiz?" dedi adam.

"Sen hiç kavga etmezsin ki," dedi Eser.

Kendini güç tuttu, "Sen soğuk, kendini beğenmiş herifin birisin!" diye bağırmamak için.

"Ah benim şaheserim!"

Gülüyordu. Beni yatıştırmak için, diye düşündü Eser. Eskiden olduğu gibi. Gelecek, omzuma sarılacak. Bal gibi sözlerle, akıllı, dengeli ve yatıştırıcı...

Öyle oldu. Adam yaklaştı. İrkilip çekilmek istemesine aldırmadan omzuna sardı kolunu, sıkıca tuttu. Ağır ağır söyledi:

"Resimlerimin kurnaz satıcıların eline düşmesine dayanamam. Bir yatırım, bir mal sırasını bekleyen... Belki de benim ölümümü. Düşünebiliyor musun?"

Ensesine, saçlarına dokunuyordu okşar gibi. "Akıllı kadınsın, beni tek anlayan."

Seni hiç anlamadım, diye bağırmak geldi Eser'in içinden. Kendini tuttu. İnanmadan konuştuğunu biliyordu onun. Aralarında barışı sağlamak için çoğu zaman kullandığı sözler. Önce aşağılaştırıp sonra göklere çıkarmak beni, işi bu. Onun gözünde bir küçük kadınım hoşuna giden. Ağlamak geldi içinden, öylesine acıdı ki kendine. Kırgın, mırıldandı:

"Ne akıllıyım ben ne de seni anlıyorum. Yaşamla savaşmaktayım, herkes gibi. Ada'ma çekilip sırtımı dünyaya dönmek benim işim değil. Seçkinlik peşinde değilim."

Adamın kolundan kurtulup uzaklaşmak istedi. Sıkı tutuyordu omzunu, başaramadı. Kulağına eğilmiş söylüyordu:

"Yabancıların duvarlarında ölümünü bekleyen resimler, el değiştirmek için. Bugün yüz bin, yarın iki yüz bin, diye. Geçenlerde bir galeri sahibi yüzüme söyledi: 'Sonradan öylesine değer kazanacak, aranacak senin yapıtların!' diye. Ne demek bu? 'Sonradan!' Ama ben ölmeyeceğim, beklemek istiyorum, anladın mı, beklemek!"

"Neyi bekleyeceksin?"

"Doğrunun, iyinin yerine oturmasını, beni anlayacak, resimlerimi sevecek insanları..."

"Kim onlar, söyler misin?"

"Gençler, çocuklarımız belki de..."

Yavaşça sarılıp göğsüne çekti.

"Sus, bir şey deme, bu inanç olmasa yaşayamam."

Öfkesi eriyip gitti, büyük bir acıma yayıldı yüreğine ve yüzünü omzuna kapadı genç kadın onun.

Kanepeye ne zaman oturdular? Ne zamandan beri onun kucağında uykuyla uyanıklık arası sıcak ve yatışmış yatıyordu. "Bunun böyle olacağını biliyordum!" diye düşündü. "Bilmiş olsa nasıl özlediğimi. Ada'yı durmadan her gece ve günün birçok saatlerinde... Yeşil, mavi, sarı gün ışığında parlayan umut, bir ışık uzakta. Onun resimlerinde olduğu gibi, karanlığın arkasında ak, parlak, aydınlık ve seni, hep seni düşünerek..."

Kendi sesi miydi bu zavallı, ezilmiş kadın sesi? Şarap dokundu, sarhoşum. Baş mı eğecekti sonunda? Senin yanında, sana karşı güçsüz kalıyorum, küçülüyorum, seni istemesem bile... Seviyorum, dedi içinden, seviyorum! Anlamıştı, belli.

"Ah benim karıcığım," dedi. "Yapma, yapma, konuşma artık."

"Karın değilim, hiçbir şeyin değilim senin." Ne kadar istiyordu onun karşı çıkmasını, "Her şeyimsin," demesini. Ağlıyor muydu, öptüğünde, tuzlu ıslaklığı ağzında kendi gözyaşlarının.

"Yorgunsun," diyordu, "ve sinirli... Tatlım benim, karıcığım!"

"Değilim, değilim!" demek istiyordu. Sözcükler onun sıcak soluğunda eriyor, dudaklarının altında eziliyordu.

"Yat, başını koy yastıklara, rahat et."

Yanına uzanıyordu yavaşça, yüzü mutlu bir gülüşle aydınlık. Beline inen ve etini sıkan kolları... Tutkuyla başını yapıştırıyordu çıplak göğüslerinin arasına. Eğer bir kadın istiyorsan yalnız, beni istiyorsan! Benim için sen... Evet, benim için... Etekliğini sıyırıyor, düğmelerini çözüyordu yüzüne bakmadan. Yavaştan mırıldanarak:

"Bana yardım edemez misin?"

Coşkulu saldırısına, etini acıtmasına, kollarının arasında oradan oraya savurmasına karşı koymak için yarı sarhoş, terli, yorgun çırpınıyordu Eser.

"Kendini bırak, kendini bana bırak..."

Zevkin doruğuna varmak, onunla beraber? Hüseyin ile belki, onunla değil, hiçbir zaman. İstekle, tutkuyla öpüyordu. Kendi kendisiyle sevişir gibi. Gözleri gözlerimde. Bekliyor. Baş eğmemi, etinde, dudaklarında...

"Evet... Evet... Evet!" diye boyun eğiyordu Eser çaresiz.

"Ah bir tanem!"

"Beni bırakma... Bırakma!"

Onun gözlerini gözlerinin içinde görmek, sevdayla çekilmiş yüzünü görmek, sımsıcak bir gülüşle ağzını arayan ağzını görmek... Kuşkulardan, hesaplaşmalardan uzak, "Belki," diyebilmek. Belki yeniden?

Yavaş yavaş büyüyen dalgalar vurmaya başlıyordu çıplaklığına her yandan. Zorla açıyordu zevkle kendini, onunla kenetlenmiş, onunla beraber doyumu bulabilmek çabası içinde yorgun, dağılmış ve çığlığını yutarak, başını göğsüne yapıştırmış...

III

"Birbirimizi seviyoruz," dedi adam.

"Ve birbirimizle yapamıyoruz," dedi Eser.

Balkonun önünde yan yana duruyorlardı.

Akşam iniyordu Ada'nın üzerine. Yağmur hızını yitirmiş, inceden yağıyordu. Denizin rengi açılmıştı; sedef tozuna bulaşmışçasına parlak ve durgundu. Uzaklarda birbirinden ayrılan bulutlar uçlarından pembeleşmeye başlıyordu. Gemiler vardı Ada'ya doğru gelen. Martılar, evlerin saçaklarından fırlayıp suların kıpırtısız yüzünü kesmek istercesine aşağılara iniyor, sonra hızla dönerek yükselip çamlara, evlerin baca diplerine saklanıyorlardı.

"Birazdan yağmur durur."

"Ne garip," dedi Eser. "Yıllardan sonra..."

"Böyle diyeceğini biliyordum," dedi kocası.

Yatışmış yüzünde dostluk, anlayış parlıyordu. Hayır, onunla yatmak için değil, diye düşündü Eser. Yalnız bu değil. Yüzünü görmek, bu bakışı. Kararlı, korkusuz gözleri onun. Sorunları, düşünceleriyle iç içe, sıkı sıkıya bağlanmış. İnancı duymak onunla yeniden. Kimsede olmadığı gibi ve kimsenin kıramayacağı kadar güçlü.

"Belki gene gelirsin," dedi adam.

Hiçbir zaman, diye düşündü Eser. Ayılmıştı içkiden ve sevdadan. Şimdi artık gitmek istiyordu. Düşüncesinin dışında biri, her zaman olduğu gibi. Bir yabancı, saygı duyduğu...

Alay etmeye zorladı kendini:

"Ayrı adalardayız biz ikimiz."

"Bir köprü atamaz mısın benimkine?"

"Oh!" dedi Eser.

Gülmekten kendini alamadı.

"Pek şairane konuşmaya başladık, farkında mısın?" Gidip odanın ortasında durdu. "Şu hale bak, berbat ettik evini!"

Adam yaklaştı. Elini uzatıp çenesine dokundu, yüzünü yüzüne çevirdi.

"Bir şey söylemek istiyorum," dedi. "Çok ciddi."

"Vapur kaçta, onu söyle yeter," dedi Eser.

Uzaklaştı birkaç adım yanından. Buraya yeniden birleşmeyi tasarladığım için hesaplı geldiğimi sanıyorsa, diye kuşkulanıp kızdı.

"Bir şey söylemek istiyorum," diye tekrarladı kocası. Yüzü sıkıntılıydı.

Kendini zorluyor, diye düşündü Eser. Ne diyeceğini bilmiyor zavallım gönlümü almak için.

"Açıklamakta fayda var," dedi adam. "Benimle sıkıldığını düşünürdüm beraberken hep. Ufak tefek çatışmalar, şu bu ama ayrılığımızın gerçek nedeni de bu sanıyorum. Canlı bir kadın senin gibi, yaşam dolu. Ada'da hapsolmayacağını biliyordum. Senin benimle mutsuz yaşamana dayanamazdım. Sonra benim düşüncelerim, çalışmam, durmadan çalışmam..."

"Bir şeye yaramayan," dedi Eser.

Söyler söylemez pişman oldu.

"Özür dilerim, resimler için değil, biliyorsun."

"Biliyorum. Önemli değil. Önemli olan seni başkaları ile paylaşmak istemeyişim. Ödün vermeyi bilsem birçokları gibi geçinip giderdik belki. Oysa benim için ya hep ya hiç! Haksızlık diyeceksin, doğru. Ama gitmeni kolaylaştırmam bu yüzdendi."

"Ben istedim gitmeyi."

"Sen istedin, ben de boyun eğdim kolayca. Karşı çıkmadım. Saygımdan sana. Özgürlük özlemin, kentten kopamaman, çalışmak, kendi başına bir şeyler yapmak hayallerin..."

"Hayaller değil, gerçek isteklerimdi."

İçi acıdı bunu söylerken Eser'in. Hâlâ ne yapmak istediğini, neyin özlemini çektiğini bilmiyordu. Şirketin daktilolarla dolu salonu geldi gözünün önüne. Genel müdür, kendini beğenmiş yöneticiler, bitip tükenmeyen yazışmalar, konuşmalar, randevular, telefonlar ve sonra geceleri saatlerce süren o saçma sapan çeviriler...

"Beni eskisi gibi sevmediğini, sürüp gitmekte olan çatışmalarla aramızdaki güzel dostluğun da bozulup yok olduğunu görüyordum."

"Geçinemiyorduk, sorun buydu. Evlendiğimizde, çok önceleri sana benim de çalışmak istediğimi söylemiştim. Karşı koydun. Kenti sevmem, kendime dostluklar, çevre edinmeye kalkmam, bütün bunlar hoşuna gitmiyordu. Ada'da yaz kış, insan yüzü görmeden..."

"Seni incitmek istemiyorum. Dinle, benimle mutlu olmadığını ve nedenlerini açıklamaya çabalıyorum. Utandığını bile sanıyorum benden. Resimleri anlaşılmayan, satılmayan, buna karşın resim yapmaktan başka kaygısı olmayan bir garip adam. Akademi'den atılmış..."

"Senin gibi bir ressam! Emekli olmayı kendin istedin. Çevrendekilere ayak uyduramadığını söyleyen kimdi?"

İçini çekti kocası.

"Ders yoktu. Atölyelere isteksiz girip çıkan bir sürü genç insan, korkularını oyalıyorlardı. Bu kan, duman içinde sanat mı yapılır, ne gereği var bize, diyenler çoktu aralarında. Kavganın içindeydiler ve değişik inançlar peşinde sanat yapmak, sanat düşünmek gülünç geliyordu birçoğuna. Hepimiz tedirgindik. Yarı boş atölyelerde karşı karşıya oturup 'Neye yarar!' diye düşünüyorduk."

"Yalnız sendin böyle düşünen, kendini yiyen. Öbürleri dümenlerini doğrultmuş, keyiflerinde; sergi üzerine sergi açıyorlardı. Ödülleri kapışıp burs koparmak,

yabancı ülkelere kaçıp gitmek için oyunlara girerek aralarında. Gazetelerin, dergilerin başköşelerinde adları..."

"Benim başköşelerden nefret ettiğimi bilirsin. Benim köşem burası, bu Ada. Aynı konuya dönüyoruz durmadan, keselim, yarar yok."

Evet, hep aynı sözler, diye düşündü Eser. Yorgunluk çöktü içine. Kaç kez konuşmuşlardı bütün bunları.

Odaya bakıyordu. Resimlere duvarları çevreleyen, bozulmuş sofraya, biraz önce seviştikleri kanepeye, yere düşüp dağılmış yastıklara.

Konuşmak istemiyordu artık.

"Doğru, neye yarar," dedi yavaşça.

Döndü, kocasının önünden geçti, gidip balkon kapısını açtı. Rüzgâr yüzüne vurunca rahatladı.

Kıyılar birbirine girmiş açıklı koyulu karton dekorları andırıyordu uzaklarda. Taş yığınları külrengi, isle yoğrulmuşçasına. Ağır, ak bulutların altında denizin sedef yüzü renklenmeye başlıyor, yer yer yuvarlak buruşuklarla bozulan pembe atlas bir örtü gibi parlıyordu. Bir vapur geliyordu uzaktan, kara bir makas gibi sessizce durgun suları kesen. Öbür Adalara uğrayıp dönecekti birazdan. Bu vapura yetişirim, diye düşündü Eser.

Balkonun önünde, denizin yeniden parlamaya başlayan mavisini, tepelerin acı yeşilini, gökyüzünde yuvarlanıp aklaşan bulutları belleğine yapıştırmak istedi. Güz akşamının kızıltıları içinde parlayan Ada'yı bir yerlere sıkıştırmak içinde... Onunla beraber olduğunda duyduğu sıcaklık, o sıcaklığı yeniden bulmak yüreğinde, ondan uzaklarda, düşüncelerinde... Gizemli bir baskı ile ezilmiş, kararsız duruyordu balkonun önünde. Korkuyordu biraz da adlandıramadığı o baskıdan. Ona duyduğum şey nedir? "Beni sevmiyordun?" dediğinde yüreğime saplanan acı neden? O anda, "Seni seviyorum, istedi-

ğin buysa baş eğiyorum ve kalıyorum seninle!" diye bağırmamak için güç tutmuştu kendini. Biliyordu kalmasını istediğini. Kalırsa uzaklaşmanın başlayacağını da biliyordu. Onu yargılamaya, eleştirmeye koyulacaktı yeniden. Aralarında her şeyin bittiğini kabullenmek en doğrusuydu. Onun düşüncelerinden, inançlarından çoktan koptum. Düşlerle değil, gerçeklerle yaşamak isterim ben. Yeniden başlamak, yeniden çıkmaza girmek demekti. Acıyla sıkıştı yüreği. Düşündüğü şeyi açıklamadan edemedi: "Benim için her şey bitti."

"Neden evlenmiyorsun?"

Döndü, şaşkın baktı kocasına. Şimdi duyduğu acı daha da derinlerdeydi.

"Onunla evlen," dedi adam. "Benimle olmayacağına göre. Düzene koy yaşamını. Rahat eder, yorulmazsın hiç olmazsa geçim derdiyle. İstediğin çevirileri yapar, daha olumlu bir çalışmaya girersin."

"Benim için her şeyi düşünüyorsun."

"Seni seviyorum, acı çekmene dayanamıyorum."

"Tanrım!" dedi Eser. "Beni seven ve başkasıyla evlenmeye iteleyen..."

"Benimle yapamayacağını bildiğim için."

"Belki sen de evleneceksin bir gün?"

"Kim bilir!"

"Beni sevdiğin halde?"

"Sen de öyle yapacaksın, beni sevdiğin halde..."

Eser'in dudaklarında inceden bir gülüş belirdi. Adamın da güldüğünü gördüğünde alayla bile olsa ilk gülenin kendisi olmasına sevindi.

"Haydi gel, toparlanalım, evi böyle bırakıp gitmek istemiyorum."

Karşı koymadı adam.

Beraber mutfağa yürüdüler. Eskiden olduğu gibi bulaşıkları yıkadı Eser. Kocası yerleştirdi dolaplara, çek-

mecelere. Örtüyü balkondan Eser silkeledi, yastıkları yerden toparlayıp yerleştirdi kanepe köşelerine kocası. Konuşmuyorlardı artık. Kederle karışık, tatlı bir sevecenlikle bakışıp gülüyorlardı birbirlerine arada sırada. Resimlerini gördüm, onu gördüm, evi gördüm yeniden. Onu sevdiğimi biliyorum. Başkasını sevmeyeceğimi de. Silik bir gölge gibi Hüseyin gelip geçiyordu gözünün önünden genç kadının. Evlensem bile bir gün... Renkli yün yastıklara, resim sehpasının yanında boy boy dizilmiş fırça kavanozlarına, boya kutusuna, eski kilime bakıyordu. Gökyüzüne açık bu yarı çıplak büyük oda, duvar diplerine sıralanmış resimler, o harika resimler. Daha kimsenin görmediği. Saçlarını tarıyordu sert, çekiştirerek, ceketini giyiyordu sinirli. Karşısında yağmurluğu, başında kasketi, sessiz durmuş onu seyrediyordu adam. Saygıyla kapıyı açan önünde... Gülüşü özür dilercesine ve sevgiyle dolu...

Islak asfaltta yürüyor, geldikleri keçiyolundan iniyorlardı aşağılara. Kırmızı, yumuşak toprağa batıyordu pabuçları. Çam kokuları keskin, temiz ve yakıcı... Geniş soluklar alıyordu genç kadın. Rıhtımda kapı önlerinde oynayan çocuklar... Sırtlarında alacalı yün yelekler, kazaklar. Lastik pabuçlarını sulara batırıp, birbirlerine sıçratıp bağrışarak, sevinçli. Böcek gözlü, esmer ve güleç yüzlü bebekler, yarı aralık kapıların arkasından bakan analarının kucaklarında...

Kocasının kıvanç dolu sesi:

"Yaz bitince Ada onlara kaldı. Ne sağlıklı yüzleri var, şunlara bak."

"Bu Ada Erzincanlılara ve sana kaldı."

İnanmış gülüşü kocasının:

"Doğru, artık Ada bizim."

Çamurlu park bozuntusu meydanda, yalnız başına, denize bakan kara büstü Sait Faik'in. Yağmurla yıkan-

mış rıhtım sular içinde. Yollarda kimse yok. Kahveler dolu.

İskele. Vapur. İskelede yağmurluğu, kasketi, kara çizmeleri ile duvara yaslanmış, iskele memuru ile konuşan kocası. Çoktan kopmuş, kendi dünyasında ve uzak... Kıvançla dolu yüzü, gözlerinde belli bir sevinç var. Beni başından kolayca savdığı için mi? Beni seviyormuş! Yalnız çalışmayı sever o... Bir şeyi ne kadar isterse istesin, kendisine karşı, aykırı olduğunu anladığında kolayca sırtını dönüveren. Ödün vermeyen, bir garip adam. Güçlü, benim gibi değil. Kanepede gökyüzüne karşı sevişirken... Bakışları kadife gibi yumuşak, sevgi dolu... Yağmur pencerelerde, kristal damlalar, büyüyüp bozulan ve akan camların üzerinden... Bulutlar... Gümüşbalıkları naylon torbada. Salata tabağı renkli, küçük bir bahçe gibi masanın ortasında. Eliyle yaptığı ve hiç dokunmadığımız midyeli pilav... Şarap şişesi, kırmızı, kalın, buğulanmış...

İşaret ediyor kocası. "İçeri gir, üşüyeceksin!" gibilerden. Evet, üşüyordu. Elini kaldırıp salladı, kendini gülmeye zorlayarak. Her şeyi daha sonra, daha iyi anımsayacaktı, çok dertli olduğu, umutsuz günlerde. Hoşça kal! Hoşça kal! Ondan başkasını sevmediği günlerde, belki de en çok Hüseyin'in yanında. Yeniden Ada'yı yaşayacaktı. Şu gülen adamı, el sallayan...

Vapur kalkmadan içeri, salona girdi. Geldiğinde yaptığı gibi pencere kenarında bir yer seçip oturdu.

Hava açmıştı. Bulutlar Adaların arkalarına doğru yayılıyor, çevrenin çizgisinde dağılıp eriyerek mor menekşe izlerle kayboluyordu. Gökyüzünün, denizin mavisi koyulaşmaya başlamıştı.

Vapur Ada'dan kalkana kadar iskele tarafına başını çevirmedi Eser. İlk yıldızın ışıltısını araştırırcasına gökyüzüne dikmişti gözlerini. Sonra makineler işledi,

dalgaları ipek hışırtılarıyla iki yana savurarak vapur başını İstanbul'a verip kaydı suların üzerinde. Lambalar yandı birdenbire. Kitabını çıkardı Eser çantasından. Ortasından açıp gelişigüzel okumaya koyuldu:

"*... Ah yaşam, giz dolu yaşam, nesin sen? Forster, 'Bir oyun,' diyor.*"

Evet, bir oyun, gerçekten, diye düşündü Eser. Bir oyun, oynamaktan bıkılmayan.

"*Ne kadar, nasıl da güzel salkımsöğütler. Güneş üzerlerinden ne tatlı akıp gidiyor... Küçük yaprakçıklar, balıklar gibi oynayıp titriyor dallarda ve güneş bitmeyen kavşaması içinde...*"

O ev, o kocaman oda! O resimler, ah o resimler! Güneşin kavşaması onlarda ne kadar parlak ve yakıcı! İnsanın içine işleyen boşluk, masmavi! "Bir bekleyiş!" demişti. Başka şeyler de...

"*... Manolyanın tacına düşmüş bir küçük böcek gibi sarhoş.*"

"Bir gün her şey yeniden başladığında," demişti. Ne demek "yeniden" başladığında? Bu düşüncenin ne kadar saçma olduğunu anlamaması...

"*Görüyor musun? Ne delilik birbirimizi sevip böyle ayrı yaşamamız. İşte bizim yaptığımız seninle...*"

Evet, ne delilik, ne delilik! Benim kocam, eski kocam. Ada'sına kaçıp kapanmış. Usanmadan çalışarak. Bir ütopya, bir saplantı kafasında. Karı deli, belki de... Yıllarca sonrası için. İki binlerde, daha da sonra... Başka bir dünyayı bekleyerek. Hiçbir zaman olmayacak...

"*... Hep böyle mi sürdüreceğiz evliliğimizi?*"

Erkeklerin işi bu, bizi bekletmek, alçaltmak, ufalayıp toz etmek.

Seninle olmak, yalnız seninle! Gözümden ayırmadan, kıskanarak, evet seninle yapayalnız..."

Neden onlara bağlanmak böylesine? Onlarsız olamıyoruz ve biliyorlar.

Okudukları kafasına girmiyordu bir türlü. Sayfaları karıştırdı bir zaman, sonra kapadı kitabı. Arkasına yaslandı, yorgun. Biraz ötede oturan çifti o zaman gördü. Ada sevdalıları; kaytan bıyıklı oğlanla sarışın sevgilisi. Yorgundu görünüşleri. Küskün duruyorlardı birbirlerine. Kendisine bakıyorlardı arada meraklı, izleyici, sıkıntılarını oyalamak istercesine.

İçini çekerek kitabı çantasına attı Eser. Başını camdan yana çevirdi bozgununu yabancı gözlerden saklamak için.

Çok mu geç kalmıştı eve? Kızın yanında anahtarı var mıydı? Birdenbire ev, şirket, çeviriler, para derdi, kız, kızın sorunları doluşuverdi kafasına. Ellerini yüzüne kapadı. Kıpırtısız kaldı bir süre. Sonra yavaş yavaş parmaklarını geçirdi yanaklarından. Buz gibiydi yüzü. Her yanı da öyle.

Oraya, ona gittim, kızı konuşmak için.

Hiçbir şey konuşmadan dönüyordu, evet, hiç, hiçbir şey.

Şaşkın bakakaldı camdan.

Adalar, uzaklarda suya düşmüş, kara taş parçaları gibi küçülmeye başlıyordu. İlk yıldızı gördü, gökyüzünde parlayan.

www.h2okitap.com

BİR HANIM EFENDİNİN ÖLÜMÜ

Peride Celal'in "gerçeğe en çok yaklaştığı" iki uzun öyküsü.

Bir Hanımefendinin Ölümü, her şeyin başlangıcı. Bir intihar. Zengin yaşamın fakir sonu. Hanımefendi'nin çocuklarına karşı meydan okuması, son bir ders... Bir cenaze töreni: "Burjuva zenginlerin acımasızlığının" sergilendiği bir sahne. Aile bireylerinin sırlarının ortaya döküldüğü hesaplaşma ve "pay kavgası" oyunu... Sadece bir oyun mu? Belki de Hanımefendi'nin aşçısından şoförüne kadar tüm aşağıdakilerin zihniyet ve hissiyatının da yukarıdakilere öykündüğü, varoluşsal korkularının depreştiği acımasız gerçekliğin yansısı. Yaşantımızdan vicdanımıza, her şeyimizi belirleyen nedir peki?

Ada insanları ıssızlığına davet eden saklanılacak cennet. Her şeyin yenilgisinin beraberinde getirildiği vaha: Kocaman bir boşluk ve bir iki kuş –küçüldükleri enginlikte umut olmaktan başka rolleri olmayan. Yenilgisini görmemek için paletine bakıp duran bir ressamın tuvallerine sığmayan yalnızlığının mekânı. "Pes etmedim, direniyorum," haykırışı yankılanır durur kafasında.

Ama bedeli? Kentin kalabalıkları arasında bir başka yalnızlığa itilen bir kadın. Sevgisinin çalınmasına karşı direnen bir kadın. Özgür kadın oluşunu mutsuzluğuyla ödeyen, Ada'sız bir kadın. Gitmesini kolaylaştıran kocası ile kızının geleceğini konuşmak için Ada'ya gider. Ama geçmişi de peşinden gelir.

"Ada" adlı öykü 1988 yılında, Süreyya Duru tarafından sinemaya uyarlanmıştır.

www.h2okitap.com